

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GERONTOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR SOYA AİT ÜÇ KUŞAĞI OLUŞTURAN KADINLARIN
YAŞAM ÖYKÜSÜ KARAKTERLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: FETHİYE İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Meliha GÜÇLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2021-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GERONTOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR SOYA AİT ÜÇ KUŞAĞI OLUŞTURAN KADINLARIN
YAŞAM ÖYKÜSÜ KARAKTERLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: FETHİYE İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Meliha GÜÇLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAŞIBÜYÜK

“Kaynakça gösterilerek tezimden yararlanılabilir”

2021-ANTALYA

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım zaman bu sürecin benim için heyecanlı ve zorlu olacağının farkındaydım. Ne zaman zorlandığımı hissettiğimde “Tüm güzel şeyler zorlu yollardan geçer” mottosunu hatırlayıp, yılmadan devam etmeyi seçtim. Bu süreci beni destekleyen hocalarım, ailem, arkadaşlarım olmasa çok daha zorlu geçirirdim. Benim için çok önemli olan ve çok emek harcadığım bu çalışma sonlanmadan önce teşekkürlerimi iletmek isterim.

Tez çalışmamın her aşamasında değerli bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen, yüksek lisans eğitimi sürecimde her an yanımda olan beni yetiştiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAŞIBÜYÜK’e, enerjisiyle, sevecen tavırlarıyla her konuda bilgisini ve tecrübesini aktaran canım hocam Doç. Dr. Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK’e, lisans eğitimime başladığım günden itibaren kendime rol model aldığım sayın hocam Prof. Dr. İsmail TUFAN’a, lisans eğitimim ve yüksek lisans eğitimim sürecinde beni yetiştiren destekleyen tüm saygıdeğer hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Bana her fırsatı sunan, beni tüm zorluklara hazırlayan, her kararımı maddi manevi destekleyen biricik aileme, araştırmanın görüşme aşamasında bir dakika yanımdan ayrılmayan, her zorluğa benimle koşan, eşsiz bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren canım annem Ayşe GÜÇLÜ’ye, bana yılmamayı, zorluklar karşısında dimdik durmayı öğreten, her zaman yanımda olan canım babam Ahmet GÜÇLÜ’ye, bu çalışmanın yürütülmesinde desteklerini esirgemeyen, benim diğer yarım, canım ikizim Semiha BALIM’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu araştırma sürecinde, kahrımı çeken, bana her zaman destek olan arkadaşım Sönmez SAZ’a, canım arkadaşım, can yoldaşım, sırdaşım Gözde ÜNAL’a, bilgisini, sabrını, azmini örnek aldığım, bu süreçte beni destekleyen canım ablam Saadet ÖZER TİRYAKİ’ye, tez döneminde ve ders döneminde yardımını esirgemeyen, tez aşamasına aynı süreçte başladığım ve başından sonuna kadar her zaman destek olan arkadaşım Barkın DERE’ye teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Muğla ili Fethiye ilçesinde yaşayan bir soya ait üç kuşağı oluşturan kadınların (kız-anne-anneanne), yaşam öyküsü karakterlerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Yaşam öyküsü karakterlerinin üç kuşağı oluşturan kadınlarda ne gibi farklılıklarının olduğunu ve hangi faktörlerin bu farklılığa sebep olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu araştırmada karma (nitel-nicel) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntemin kullanılma gerekçesi Genişletme (Expansion)'dir. Araştırma kısmen karma eş zamanlı baskın statülü tasarım şeklindedir. Nitel yöntemin baskın olduğu nicel verilerinde yer aldığı karma yöntem çalışmada, nitel ve nicel veriler eş zamanlı olarak elde edilmiştir. Araştırma deseni olgubilim (fenomenoloji)'dir Araştırma Muğla'nın Fethiye ilçesinde yaşayan 45 kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçimi amaçlı örneklem türünden tabakalı amaçlı örneklemdir. Katılımcılarla görüşme yapılmış elde edilen nicel veriler SPSS 18.0 programı ile nitel veriler MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinde gruplar arası farklılığın analizinde nonparametrik test olan Kruskal-Wallis Test hangi gruplar arasında farkın olduğunu anlamak için Post Hoc Test Tamhane's T2 analizi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Bulgular: Yaşam öyküsü kapsamında yaşanan çevre, beslenme şekli ve yaşam tarzının üreme davranışı ile ilişkisi incelenmiştir. Üç kuşağı oluşturan katılımcıların; menarş yaşları, evlilik yaşları, çocuk sahibi oldukları yaşlar, çocuk sayısı karşılaştırılmıştır. Katılımcıların çocuk sahibi oldukları yaş değerlendirmesi, çocuk sahibi olmayı planlamaları ve doğum kontrolü hakkındaki görüşleri, hamilelik dönemleri karşılaştırılması, yaşlanma dönemi bakış açıları incelenmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda bir soya ait üç kuşağı oluşturan bireylerin yaşam öyküsü karakterlerini, yaşadıkları çevre, beslenme şekilleri, eğitim durumları ve genetik faktörlerin etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: yaşam öyküsü, yaşam öyküsü karakterleri, kuşak kavramı

ABSTRACT

Objective: In this study, it is aimed to compare the life history characters of women (daughter-mother-grandmother) who constitute three generations of an ancestry living in Fethiye district of Muğla province. It is aimed to reveal what kind of differences the life history characters have in the women who make up the three generations and what factors cause this difference.

Method: In this study, mixed (qualitative-quantitative) research method was used. The reason for using the mixed method is Expansion. The research design is phenomenology. The research was carried out with 45 female participants living in Fethiye district of Muğla. It is a stratified purposeful sampling of the sampling type aimed at sampling selection. Quantitative data were analyzed with SPSS 18.0 program and qualitative data were analyzed with MAXQDA program. In the analysis of quantitative data, the Kruskal-Wallis Test, which is a nonparametric test in the analysis of the difference between the groups, was used to understand which groups the Post Hoc Test Tamhane's T2 analysis was. The significance level was accepted as $p < 0.05$.

Results: The relationship between living environment and diet was investigated in the theory of life history. The participants that make up the three generations; age at menarche, age at marriage, age at which they had children, and number of children were compared. Participants' evaluation of the age at which they have a child, their views on their planning to have a child and birth control, the comparison of pregnancy periods, and their perspectives on the aging period were examined.

Conclusion: As a result of the research, the life history of individuals forming three generations belonging to a pedigree affects their character, the environment they live in, their diet, educational status and genetic factors.

Key words: life history theory, life history characters, generation concept

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Yaşam Öyküsü Teorisi	3
2.2. Yaşam Öyküsü Teorisi Enerji Uzlaşısı	5
2.3. Yaşam Öyküsü Karakterleri	7
2.3.1. Döl Sayısı ve Döl Kalitesi	7
2.3.2. Üreme Zamanı Uzlaşısı	8
2.3.3. Ergenlik Yaşı- Büyüklük İlişkisi	9
2.3.4. Döl Verimi- Ömür Uzunluğu	11
2.3.5. Büyüme Örüntüsü	12
2.3.6. Döllere Ebeveyn Yatırımı	20
2.4. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Bireysel Farklılıklar	21
2.5. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Ekoloji (Çevre) İlişkisi	21
2.6. İçsel - Dışsal Mortalite ve Yaşam Öyküsü Teorisi İlişkisi	22
2.7. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Beslenme İlişkisi	23
2.8. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Yaşlanma	24

2.9. Kuşak Kavramı	27
2.10. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Kuşaklar Arası Etkiler	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Amacı	29
3.2. Araştırma Sorusu	29
3.3. Araştırma Örneklemi	29
3.4. Araştırmanın Hipotezleri	29
3.5. Veri Toplama Araçları	29
3.5.1. Verilerin Analizi ve Raporlanması	30
3.6. Araştırmanın Etik Boyutu	30
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	31
4. BULGULAR	32
4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	32
4.2. Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar	35
4.3. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Menarş Yaşları	38
4.4. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Evlilik Yaşları	39
4.5. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar	41
4.6. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı	43
4.7. Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Yaşam Öyküsü- Ekoloji (çevre) İlişkisi	44
4.8. Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi	47

4.9. Üç Kuşak Oluşturan Kadınların Menarş Yaşı-Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Karşılaştırılması	59
4.10. Üç Kuşak Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş Değerlendirmesi Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri	65
4.11. Üç Kuşak Oluşturan Kadınların Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği ve Anne Desteği Karşılaştırılması	73
4.12. Birinci Kuşak (Anneanneler) Oluşturan Kadınların Kızının ve Torununun Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi	78
4.13. İkinci Kuşak (Anneler) Oluşturan Kadınların Kızının Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi	79
4.14. Birinci Kuşak ve İkinci Kuşak Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	80
4.15. Üç Kuşak Oluşturan Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Karşılaştırması	83
5. TARTIŞMA	89
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	97
KAYNAKLAR	101
EKLER	105
EK-1	
EK-2	106
EK-3	
EK-4	
ÖZGEÇMİŞ	112

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1.	Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	32
Tablo 4.2.	Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar	35
Tablo 4.3.:	Katılımcıların Menarş Yaşları	38
Tablo 4.4.	Katılımcıların Menarş Yaşı Analizi	38
Tablo 4.5.	Katılımcıların Menarş Yaşı Gruplar Arası Farklılık	39
Tablo 4.6.	Katılımcıların Evlilik Yaşları	39
Tablo 4.7.	Katılımcıların Evlilik Yaşı Analizi	40
Tablo 4.8:	Katılımcıların Evlilik Yaşı Gruplar Arası Farklılık	40
Tablo 4.9.	Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar	41
Tablo 4.10.	Katılımcıların Çocuk Sahibi Olunan Yaş Analizi	41
Tablo 4.11.	Katılımcıların Çocuk sahibi Oldukları Yaşlar Gruplar Arası Farklılık	42
Tablo 4.12.	Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısı	43
Tablo 4.13.	Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı Analizi	43
Tablo 4.14.	Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı Gruplar Arası Farklılık	44
Tablo 4.15.	(A, B, C) Gruplarındaki katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları	60
Tablo 4.16.	(Ç, D, E) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları	61
Tablo 4.17.	(F, G, H) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları	62
Tablo 4.18.	(I, İ, J) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları	63
Tablo 4.19.	(K, L, M) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları	64
Tablo 4.20.	(A, B, C) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş	65
Tablo 4.21.	(Ç, D, E) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş	67
Tablo 4.22.	(F, G, H) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş	69
Tablo 4.23.	(I, İ, J) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş	70
Tablo 4.24.	(K, L, M) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1.	Ergenlik yaşı- Büyüklük İlişkisi	11
Şekil 2.2.	Ergenlik yaşı- Büyüklük İlişkisi Artan Ölüm Riski	11
Şekil 2.3.	Üretkenlik- Hayatta Kalma İlişkisi	12
Şekil 2.4.	İnsan Yaşam Döngüsündeki Evreler	13
Şekil 2.5.	Büyüme ve Gelişme Sırasında Beyine Ayrılan Bazal Metabolik Hız (BMH) Oranı	14
Şekil 4.1.	(A, B, C) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi-Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	44
Şekil 4.2.	(Ç, D, E) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	45
Şekil 4.3.	(F, G, H) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	45
Şekil 4.4.	(I, İ, J) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	46
Şekil 4.5.	(K, L, M) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	46
Şekil 4.6.	(A, B, C) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	47
Şekil 4.7.	(Ç, D, E) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	50

Şekil 4.8.	(F, G, H) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	53
Şekil 4.9.	(I, İ, J) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	55
Şekil 4.10.	(K, L, M) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı	57
Şekil 4.11.	(A, B, C) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı	60
Şekil 4.12.	(Ç, D, E) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı	61
Şekil 4.13.	(F, G, H) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı	62
Şekil 4.14.	(I, İ, J) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı	63
Şekil 4.15.	(K, L, M) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı	64
Şekil 4.16.	(A, B, C) Gruplarındaki Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı	66
Şekil 4.17.	(Ç, D, E) Gruplarındaki Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı	67

Şekil 4.18.	(F, G, H) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı	69
Şekil 4.19.	(I, İ, J) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı	70
Şekil 4.20.	(K, L, M) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Olduğu Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı	72
Şekil 4.21.	Üç Kuşaklı Oluşturan (A- G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Alması Tek-Vaka Modeli	73
Şekil 4.22.	Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Alması Tek-Vaka Modeli	74
Şekil 4.23.	Üç Kuşaklı Oluşturan (A-G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli	74
Şekil 4.24.	Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli	75
Şekil 4.25.	Üç Kuşaklı Oluşturan (A- G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Alması Tek-Vaka Modeli	76
Şekil 4.26.	Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Alması Tek-Vaka Modeli	76

Şekil 4.27.	Üç Kuşaklı Oluşturan (A-G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli	77
Şekil 4.28.	Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli	77
Şekil 4.29.	Birinci Kuşaklı (Anneanneler) Oluşturan Kadınların Kızının ve Torunun Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi Kod Matris Tarayıcısı	78
Şekil 4.30.	İkinci Kuşaklı (Anneler) Oluşturan Kadınların Kızının Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi	79
Şekil 4.31.	(A Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	80
Şekil 4.32.	(B Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	81
Şekil 4.33.	(C Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	81
Şekil 4.34.	(Ç Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	81
Şekil 4.35.	(D Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	81
Şekil 4.36.	(G Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	81
Şekil 4.37.	(H Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşaklı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	82

Şekil 4.38.	(I Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	82
Şekil 4.39.	(İ Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	82
Şekil 4.40.	(J Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	82
Şekil 4.41.	(K Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	82
Şekil 4.42.	(L Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	83
Şekil 4.43.	(M Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması	83
Şekil 4.44.	Üç Kuşağı Oluşturan (A, B, C, Ç, D) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı	83
Şekil 4.45.	Üç Kuşağı Oluşturan (E, F, G, H, I) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı	85
Şekil 4.46.	Üç Kuşağı Oluşturan (İ, J, K, L, M) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı	87

SİMGELER ve KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
AP	: Aile Planlaması
DP	: Gelişimsel Programlama Hipotezi
FSH	: Folikül Uyarıcı Hormon
HPG	: Hipotalamik Hipofiz Gonadal
IIH	: Kuşaklar Arası Etkiler Hipotezi
LH	: Lüteinleştirici Hormon
PAR	: Tahmine Dayalı Uyarlanabilir Yanıt
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

1. GİRİŞ

Bir yaşam öyküsü, bir bireyin doğumundan ölümüne kadar olan yaşamını kapsar ve yaşa veya yaşamaya özgü olgunlaşma, üreme, hayatta kalma ve ölüm modellerini tanımlar. Tüm organizmalar, hayatta kalma ve üreme için gerekli görevler arasında zamanı, kaynakları ve enerjiyi başarılı bir şekilde nasıl tahsis edeceklerine dair temel zorluklarla karşı karşıyadır. Doğal seçim, yaşam süreci boyunca kaynak kullanımını optimize eden tahsis stratejilerini desteklediği için, evrimsel biyologlar ve davranışsal ekologlar, insanlar da dahil olmak üzere organizmaların kaynakları farklı hedeflere nasıl ve neden tahsis ettiğini açıklamaya yardımcı olmak için yaşam öyküsü teorisi geliştirdiler (Griskevicius ve ark. 2011). Teorinin ana amacı, ekolojik zorlukların dayattığı seçim göz önüne alındığında evrimin, üreme başarısı elde etmek için organizmaları nasıl şekillendirdiğini anlamaktır. Yaşam öyküsü teorisi enerjinin büyümeye, üremeye, tamir onarım mekanizmalarına, ölümden kaçınmaya nasıl paylaştırılması gerektiği ile ilgilenir. Bütün organizmalar, enerji ve çabayı önemli hedefler arasında nasıl böldükleri konusunda ödünleşmelerle (trade-off) karşı karşıyadır. Teori, organizmaların somatik işleyişe yatırım ile üremeye yatırım arasında temel bir ödünleşme ile karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır.

Yaşam öyküsü teorisi hem türler arasında hem de tür içinde gelişim ve üreme stratejilerinin karşılaştırmalı evrimsel çerçevesini sağlar. Canlılar için belirli yaşam öyküsü karakterleri geliştirilmiştir. Bu yaşam öyküsü karakterleri; döl sayısı-döl kalitesi, ergenlik yaşı-büyüklik ilişkisi, üreme zamanı uzlaşısı, döl verimi-ömür uzunluğu, büyüme örüntüsü ve döllere ebeveyn yatırımdır. Türler arasında veya tür içinde yaşam öyküsü karakterleri yaşanan çevre, genetik faktörler ve beslenme şekli gibi koşulların etkisi ile farklılık gösterebilmektedir. Bu değişen koşullar canlıların ömür uzunluğunu da etkilemektedir. Değişen ömür uzunluğu da tür içinde yaşam öyküsü karakterlerini şekillendirmektedir. İyi koşullar altında bile, insan yaşam öyküsü aşamaları hayatta kalma, üretkenlik ve üreme için ödünleşmelerle doludur. Olumsuz koşullar altında, ödünleşmeler hayatta kalma, zayıf büyüme, fiziksel aktivite kısıtlamaları ve kötü üreme sonuçları yaratabilir (Bogin ve ark., 2007). Türk Dil Kurumunda kuşak kavramı; yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları,

kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu ve yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon olarak tanımlanmıştır (Yüksekbilgili ve Akduman, 2015).

Literatür incelendiği zaman farklı türlerin yaşam öyküsü karakterlerinin tanımlandığı ve karşılaştırıldığı çalışmaların mevcut olduğu tespit edilmiş fakat insanların yaşam öyküsü karakterlerinin yeterince ele alınmadığı görülmüştür. Özellikle Türkçe literatürde yaşam öyküsü teorisine yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu açıdan, yapılmış olan bu çalışmanın hem teorik zeminin ayrıntılı bir şekilde işlenmesi hem de bir soyu oluşturan üç kuşak arasında karşılaştırmalı olarak teorinin irdelenmesi bakımından diğer çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmada bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterleri nasıldır ve bunları etkileyen faktörler zamanla nasıl değişime uğramıştır sorularının cevapları aranmaktadır. Araştırmada öncelikle yaşam öyküsü teorisi tanımlanmış ve yaşam öyküsü karakterleri açıklanmıştır. Akabinde yaşam öyküsüyle beslenme, çevre, mortalite ve yaşlanma kavramları ilişkisi tartışılmıştır. Kuşak kavramı tanımlanmış ve kuşaklar arası farklılıklar yaşam öyküsü çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırmanın yöntemi bilimsel araştırma yöntemlerinden karma araştırma yöntemidir. Nitel Araştırma Muğla'nın Fethiye İlçesi'nde yaşayan 45 kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. 45 kadın katılımcıyı; 15 kadın katılımcı (üçüncü kuşak), 15 kadın katılımcının anneleri (ikinci kuşak) ve 15 kadın katılımcının anneanneleri (birinci kuşak) oluşturmuştur.

Araştırmada bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterleri için benzerlikler, farklılıklar ve değişimler tespit edilmeye çalışılmış ve farklılıklara sebep olan faktörlerin belirlenmesi araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Yaşam öyküsü karakterleri üç kuşak için ayrı değerlendirilmiş, katılımcıların bakış açılarına yer verilmiş ve birbiriyle karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Yaşam Öyküsü Teorisi

Klasik yaşam öyküsü teorisi, optimizasyon modellerine dayanmaktadır; doğumdaki boyut, büyüme oranları, yetişkinlikte yaş ve boyut, üreme yatırımı, ölüm oranları ve yaşam süresindeki farklılıkları açıklamayı amaçlamaktadır. 1990'larda alan, yaşam öyküsü özelliklerinin evrimine ilişkin makul bir açıklamanın genel özellikleri üzerinde fikir birliğine varmıştır: (1) yaşam öyküleri dışsal ve içsel faktörlerin etkileşimi ile şekillenir, (2) hayatta kalma ve üreme üzerinde ekolojik etkiler dışsal faktörlerdir, (3) içsel faktörler, yaşam öyküsü özellikleri arasındaki ödünleşmeler ve genetik varyasyonun ifadesi üzerindeki soya özgü kısıtlamalardır (Stearns, 2000).

Organizmaların büyümesi, olgunlaşması, üremesi ve hayatta kalmasının temel kalıplarını tanımlayan yaşam öyküleri, bireyler, popülasyonlar, türler ve çevreler arasında çeşitlilik gösterir. Bu çeşitliliği anlamak yaşam öyküsü teorisinin amacını oluşturur (Flatt ve Andreas, 2011). Yaşam öyküsü teorisi, üreme, büyüme, gelişme ve ekoloji çalışmalarını evrimsel bir bağlamda birleştiren hızla gelişen bir biyoloji dalıdır. Evrim teorisinin merkezinde, döllerini terk edebilmek için organizmaların hayatta kalma, büyüme, gelişme ve üreme sorunlarını çözmüş olması gerektiği fikri yatar (Chisholm, 1993). Teorinin ana amacı, ekolojik zorlukların dayattığı seçim göz önüne alındığında evrimin, üreme başarısı elde etmek için organizmaları nasıl şekillendirdiğini anlamaktır. Yaşam öyküsü araştırmasının ikinci amacı, iç ödünleşmeler ve kısıtlamalar göz önüne alındığında, seçilimin, üreme başarısını en üst düzeye çıkarmak için bir dizi yaşam öyküsü özelliğini optimize edip edemeyeceğini ve nasıl optimize edebileceğini anlamaktır (Flatt ve Andreas, 2011). Yaşam öyküsü teorisi başlangıçta hayvan davranışlarını açıklamak için geliştirildi, ancak insan davranışını açıklamak için giderek daha faydalı hale geldi (Laran ve Salerno, 2012).

Bütün organizmalar, hayatta kalma ve üreme için gerekli çeşitli görevler arasında zamanı, kaynakları ve enerjiyi başarılı bir şekilde nasıl tahsis edeceklerine dair temel zorluklarla karşı karşıyadır. Doğal seçim doğum ve üreme oranlarını maksimize eder ve ölüm oranlarını en aza indirir (Brown ve Sibly, 2006). Doğal seçim, yaşam süreci boyunca

kaynak kullanımını optimize eden tahsis stratejilerini desteklediği için, evrimsel biyologlar ve davranışsal ekologlar, insanlar da dahil olmak üzere organizmaların kaynakları farklı hedeflere nasıl ve neden tahsis ettiğini açıklamaya yardımcı olmak için yaşam öyküsü teorisinden yararlandılar (Griskevicius ve ark. 2011).

Biyolojide yaşam öyküsü teorisi, özellikle doğurganlık ve ölümün yaş çizelgelerine odaklanarak, yaşam olaylarının zamanlamasını şekillendiren evrimsel güçler üzerine araştırmalar tasarlar. Yaşam öyküsü teorisinin temeli, büyüme, olgunlaşma, üreme ve ölüm gibi yaşam olaylarının zamanlaması üzerindeki doğal seçilimin, enerji üretimi ekolojisine ve ölüm tehlikelerine bağlı olduğunun kabul edilmesidir (Hill ve Kaplan, 1999). Yaşam öyküsü teorisi, kaynakların büyüme ve üreme gibi çeşitli hayatta kalma görevlerine nasıl tahsis edildiğini açıklar (Laran ve Salerno, 2012). Bu teori, hem türler içinde hem de türler arasında üreme ve gelişim stratejilerini anlamak için karşılaştırmalı bir evrimsel çerçeve sağlar (McDade, 2003). Evrimsel yaşam öyküsü teorisi, doğal seçim eylemi altında yaşam geçmişlerinin nasıl geliştiğini hesaplamak ve "optimal stratejileri" veya tahmin edilen sonuçları belirlemek için kullanılır (Brown ve Sibly, 2006). Karşılaştırmalı çalışmalar, insan stratejisinin zengin enerji kaynaklarına, düşük ölüm oranına bağlı olduğunu ve genel büyüme ve yaşlanma hızımızın beyin boyutuna paralel olarak geliştiğini göstermektedir (Smith ve Tompkins, 1995).

Yaşam öyküsü teorisinin bir tanımı, organizmalar tarafından tahsis etmek için kullanılan evrimsel olarak türetilmiş stratejilerin incelenmesidir. Enerjinin büyümeye, sürdürmeye, üremeye, yavruları bağımsızlığa yükseltmeye ve ölümden kaçınmaya yönelik nasıl paylaştırılması gerektiğini kapsar (Bogin ve ark., 2007). Ayrıca yaşam öyküsü teorisi, gebelik süresi, sütten kesilme yaşı, cinsel olgunluk yaşı, doğum aralığı, vücut büyüklüğü ve yetişkin ve genç ölüm oranları gibi yaşam boyu değişkenlerindeki farklılıkları da anlamaya çalışır (Chisholm, 1993). Yaşam öyküsü teorisi, insanların uzun gebeliğin ve büyük yeni doğanların vücut ağırlığı için nasıl evrimleştiğini, az sayıda genç yavru, uzun süreli yavru bağımlılığı, yavaş büyüme, gecikmiş üreme, kara memelilerinin maksimum yaşam süresi, doğum sonrası beyin büyümesi hızı, kısa bir emzirme süresi, ergen büyüme atağı, yoğun anne bakımı, baba bakımı, gizli yumurtlama ve menopoz gibi kavramları açıklamasını kapsamaktadır (Smith ve Tompkins, 1995).

Yeryüzündeki canlıların çok farklı yaşam öyküsü stratejileri vardır. Bu stratejileri neyin şekillendirdiğini anlamak, tüm organizma biyolojisindeki en aktif araştırma alanlarından biridir. İnsan yaşam öyküsünü etkileyen biyokültürel alanlar; filogeni, ekoloji, sosyal-ekonomik-politik çevre, aile yapısıdır (Bogin ve ark., 2007).

2.2. Yaşam Öyküsü Teorisi Enerji Uzlaşısı

Yaşam öyküsü teorisinin temel bir varsayımı, yaşam öyküsü özelliklerinin değerlerinin ve kombinasyonlarının, organizmanın içsel faktörlerle, yani değiş tokuş ve kısıtlamalarla sınırlı olduğudur. Bu içsel faktörler nihayetinde evrimsel tepkiyi dış seçim gücüyle sınırlar ve yönlendirir. Yaşam öyküsü ödünleşmesi, bir uygunluk bileşenine yapılan artan yatırım, başka bir uygunluk bileşenine yapılan yatırımın azalmasına neden olduğunda ortaya çıkar, yani bir özellikteki bir uygunluk avantajı, diğerinde bir uygunluk maliyeti ortaya çıkarır (Flatt ve Andreas, 2011). Belirli bir değiş tokuşa en uygun çözüm, genetik olarak kodlanabilir veya bir bireyin yaşamı boyunca koşullara, isteğe bağlı adaptasyonun bir sonucu olarak aracılık edilebilir. İkinci sürecin genellikle, bireylerin sınırlı derecede fenotipik esneklik ile bir dizi ekolojik koşula uyarlamalı yanıt verme yeteneğini miras aldıkları insan popülasyonları arasındaki farklılığı açıkladığı varsayılır (Mcdade, 2005).

Tüm organizmalar, enerji ve çabayı önemli hedefler arasında nasıl böldükleri konusunda değiş tokuşlarla karşı karşıyadır. Yaşam öyküsü teorisi, tüm organizmaların somatik çabaya yatırım yapmakla üreme çabası arasında temel bir değiş tokuşla karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır. Somatik çaba, fizyolojik sistemlerin, bilginin, becerilerin büyümesi ve sürdürülmesine yatırım yapmayı içerir. Üreme çabası, cinsel ilişki için rekabet, kur yapma, üreme ve bazı türlerde ebeveynlikle doğrudan ilgili faaliyetlere yatırımı içerir (Griskevicius ve ark. 2011).

Bir yaşam öyküsü çerçevesinin özünde basit bir biyolojik gerçek vardır: Enerji ve kaynaklar doğası gereği sınırlı olduğundan, tüm organizmalar, yaşam akışının herhangi bir noktasında toplam kaynak miktarını nasıl böldükleri ve kullandıkları konusunda önemli değiş tokuşlarla karşı karşıya kalırlar (Griskevicius ve ark., 2011). Yaşam öyküsü teorisi nihayetinde, bir amaç için kullanılan enerjinin bir başkası için kullanılamayacağı ve dolayısıyla enerjinin paylaşılması termodinamiğin genel ilkelerine dayanmaktadır (Smith ve Tompkins, 1995). Örneğin, bedeni korumak için harcanan enerji (örneğin,

bağışıklık sistemi) eş zamanlı olarak bir eşin ilgisini çekmek için harcanamaz (Griskevicius ve ark., 2011). Doğum, büyüme ve ölüm kalıpları (yani yaşam öyküleri), yaşam döngüsünün herhangi bir noktasında farklı tahsislerin rekabet eden maliyetlerinden ve faydalarından kaynaklanır (Hill ve Chow, 2002).

Doğal seleksiyonla evrim teorisine göre, yaşamın evrimi, çeşitli formların çevreden enerji toplamak için rekabet ettiği ve bu enerjiyi bu formların kopyalarına dönüştürdüğü bir sürecin sonucudur. Diğerlerinden daha fazla enerji yakalayabilen ve daha verimli bir şekilde elde ettikleri enerjiyi diğerlerine göre kopyalara dönüştürebilen formlar zamanla daha yaygın hale gelir. Bu basit enerji toplama ve enerjiyi yavrulara dönüştürme problemi, zamana bağlı karmaşık problemler yaratır. Zaman, organizmaların sahip oldukları en değerli kaynaktır. Zaman, çalışma yoluyla enerjiye dönüştürülebilir. Enerjinin elde edilmesi zaman alır ve enerji elde etmek için ne kadar çok zaman kalırsa, o kadar fazla enerji elde edilebilir. Enerji ile birlikte büyüme ve kalkınmaya yatırılan zaman, enerjinin çevreden elde edilme oranını etkilemek için kullanılabilir (Hill ve Kaplan, 1999). Yine de, zaman sınırlı bir kaynaktır ve mevcudiyeti kısmen beklenen ömrü uzatmak için zaman ve enerjinin ayrılmasına bağlıdır. Ebeveynlerinin desteğinden yeni bağımsız hale gelen bir organizma, zamanını çevreden enerji toplamak için kullanabilir. Ancak, bir amaç için kullanılan enerji başka amaçlar için kullanılamaz. Üremek için enerjisinin bir kısmını veya tamamını kullanabilir. Enerjinin bir başka potansiyel kullanımı da daha fazla zaman kazanmaktır. Enerjisinin bir kısmını fiziksel bakım ve hastalıklara karşı savunma için kullanarak, gelecekte daha fazla enerji toplamak için daha uzun yaşayabilir (Hill ve Kaplan, 1999).

Enerjinin başka bir kullanımı da doku büyütme ve inşa etmektir. Enerjinin büyümeye tahsisi üç fayda sağlar. Daha büyük organizmalar genellikle daha düşük avlanma oranlarına sahiptir. Bu nedenle büyüme, yaşam süresini uzatabilir. Büyüme, gıda üretimi veya edinimi için ayrılan zaman birimi başına toplam net enerji yakalanmasını da artırabilir. Bu nedenle, kaynakların büyümeye tahsisi, yaşam süresi boyunca yeniden üretim için mevcut olan toplam enerjiyi artırabilir (Hill ve Kaplan, 1999). Değiş-tokuşlar, günümüze kadar yaşam öyküsü teorisinin gelişiminde merkezi bir rol oynamıştır. En göze çarpan yaşam öyküsü değiş tokuşu, üreme maliyetini içerir. İki ana bileşeni vardır; hayatta

kalmak için ödenen maliyetler ve gelecekteki yeniden üretim için ödenen maliyetler (Stearns, 1989).

2.3. Yaşam  yk s  Karakterleri

2.3.1. D l Sayısı ve D l Kalitesi

Üremeye yaşam boyu enerji tahsislerinin maksimize edildiği göz önüne alındığında, ikinci bir temel yaşam öyküsü değiş toku u vardır: Üreme çabasının yavru sayısını (miktarını) artırmak veya yavruların uygunluğunu (kalitesini) artırmak için tahsis edilmesidir. Bu  d nle menin, ebeveynlerin yavrulara yatırım yapmak için sınırlı kaynaklara sahip oldukları ve her bir ek yavrunun, yavru başına ortalama yatırımı zorunlu olarak azalttığı gerçeğinden kaynaklandığı varsayılmaktadır (Hill ve Kaplan, 1999). Doğal seçilimin yavru sayısı ve yavru sayısı başına yatırımı şekillendirmesi, böylece yavru sayısını en üst düzeye çıkarması beklenir. Bu koşullar altında, yavru başına en uygun yatırıma, üretilen yavru sayısındaki orantılı azalmanın, yavruların yetişkinliğe kadar hayatta kalmasındaki orantılı artışla e itlendiği yatırım düzeyinde ulaşılır. Üretilen yavru sayısı basitçe (toplam kaynaklar) / (yavru başına yatırılan kaynaklar) olduğundan, hayatta kalmayı yatırıma bağlayan i levin şeklinin, yavru başına en uygun yatırım düzeyini belirleyeceği sonucu çıkar (Hill ve Kaplan, 1999).

Kısa vadeli (yavru sayısını en üst düzeye çıkarmak) ve uzun vadeli (yavru sayısındaki kuşaklar arası varyansı en aza indirmek) bir sürekliliği tanımak, daha geli mi  yaşam öyküsü modellerinin geliştirilmesinde dikkate değer bir adımdır (Chisholm, 1993). Kaplan (1996), hem yavru üretiminin sabit maliyetlerini hem de yavruların hayatta kalmasını ve yetişkin gelirini etkileyebilecek yatırımları içeren çok ku aklı doğurganlık ve uyum gücü (fitness) modeli geliştirmiştir. Bu modelde, bireyler yalnızca kendi özlerinde somutlaşan birikime değil, aynı zamanda yavrularda somutlaşan birikime de yatırım yapabilirler. Bununla birlikte, bu tür tahsisler, sonraki yavruların üretimi için mevcut kaynakları azaltır ve dolayısıyla, belirli bir gelir miktarı ile üretilen toplam yavru miktarını azaltır. Model aynı zamanda ebeveyn geliri ile yatırımın etkinliği arasında bir ilişkiye izin verir. Bu, farklı birikim düzeylerine sahip ebeveynlerin eşit kalitede yavrular üreteceği beklentisini ortadan kaldırır.

Burada hem ebeveyn hem de yavru, yavrunun hayatta kalması ve gelirle ilgili sermayesine yatırım yapabilir. Ebeveyn için optimizasyon problemi, yavruların kendi üremelerine (tüm yavrular üzerinden toplanarak) toplam yaşam süresi tahsislerini maksimize edecek şekilde doğurganlığa ve somutlaşan yavru sermayesine yatırımları tahsis etmektir. Her nesildeki bireyler, kendi ve yavruların vücut bulmuş olduğu sermayeye yatırımları en uygun şekilde tahsis ederse, soyun “hanedanı” veya çok kuşaklı uygunluğu en üst düzeye çıkar (Hill ve Kaplan, 1999).

Bireyler ön görülemeyen ve zorlu koşullar altında yaşadıklarında yaşam öyküsü gelişimini yüksek çocuk sayısına ve çeşitliliğe (genellikle "riski yayma" veya "riskten korunma" olarak adlandırılır) yönlendirir. Bu, daha hızlı bir yaşam öyküsü stratejisinin göstergesidir. Yüksek yavru sayısı ve çeşitliliği, en azından bazı yavruların gelecekteki ortamlarıyla iyi eşleşen fenotiplere sahip olma olasılığını artırır (Brumbach ve ark., 2009). İnsanlar sağlık, refah, akraba desteği veya diğer kritik parametreler açısından farklılık gösteriyorsa, en yüksek doğurganlığa sahip kadınlar da yavru yetiştirmek için en büyük fırsata sahip olabilir. Her kadın kendi kişisel optimumunda çoğalabilir. Çocuk sayısı ile döl kalitesi arasındaki değiş tokuş gibi kadınların bireysel olarak karşılaştığı yaşam öyküsü ödünleşmeleri, kaynakların üremeye aktarılmasında farklılık gösterebilir (Strassmann ve Gillespie, 2002).

2.3.2. Üreme Zamanı Uzlaşısı

Yaşam öyküsü teorisi ve verileri, insanların gelişim sırasında çevresel koşullara yanıt olarak yaşam öyküsü stratejilerini isteğe bağlı olarak ayarlama becerisine sahip olduklarını göstermektedir (Brumbach ve ark., 2009). Morbidite ve mortalite ipuçları, yaşam öyküsü stratejilerini kalibre etmek için özellikle ilgili bilgi kaynaklarıdır. Çevrede, belirgin şiddet veya avlanmadan kaynaklanan yüksek düzeyde ergen ve genç yetişkin ölüm oranlarını gösteren ipuçları, daha hızlı yaşam öyküsü stratejilerinin geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu ipuçları, özellikle biyoenerjetik kaynaklar büyüme ve üreme için yeterliyse, çabuk olgunlaşmanın ve erken üremenin (üremeden önce ölme riskini azaltmak için) faydalı olduğuna işaret eder. Bu süreçlerin modern ortamlarda işlediğine dair ampirik kanıtlar vardır (Brumbach ve ark., 2009).

Yaşam öyküsü teorisi, tüm organizmaların somatik çabaya yatırım yapmakla üreme çabası arasında temel bir değiş tokuşla karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır. Somatik çaba, fizyolojik sistemlerin, bilgi ve becerilerin büyümesine ve sürdürülmesine yatırım yapmayı içerir. Üreme çabası, cinsel ilişki için rekabet, kur yapma, üreme ve bazı türlerde ebeveynlikle doğrudan ilgili faaliyetlere yatırımı içerir. Somatik çaba ve uzun ömür pahasına büyük ölçüde üreme çabasına yatırım yapan organizmalar daha hızlı bir strateji izleyerek kategorize edilebilirken, somatik çabaya büyük yatırım yapan ve üremeyi geciktiren organizmalar daha yavaş bir strateji izleyen organizmalar olarak sınıflandırılabilir (Griskevicius ve ark. 2011b).

Yaşam öyküsü stratejileri türler arasında önemli ölçüde değişiklik gösterir. Bazı organizmalar hızlı bir şekilde cinsel olgunluğa ulaşır ve üremeye göre bakım ve uzun ömürlülüğe çok az yatırım yapar; diğerleri yavaş ve güvenli bir şekilde olgunlaşarak fiziksel ve zihinsel gelişme gösterir ve sağlam bir fenotip gelişene kadar üremeyi geciktirir (Griskevicius ve ark. 2011b).

2.3.3. Ergenlik Yaşı- Büyüklük İlişkisi

İnsanlar yaşam öyküsü örüntüsü yelpazesinin bir ucundadır. İnsanların ömrü uzundur, çok az sayıda yavruya sahip olur ve ebeveyn olarak yavru bakımı ve gelişimine büyük yatırım yapar. Uyum gücü yavruların yüksek oranda hayatta kalmasını gerektirir. İnsanlar çok çeşitli ortamlarda başarılı bir şekilde yaşar. İnsanlar ömür uzunluğuna göre ergenliğe, yani üremenin olası olduğu yaşa çok geç ulaşır. Bu durum büyük bir beyin ve güvenilir güçlü bilişsel ve diğer sinirsel kapasitelere sahip olmak için bir uzlaşıdır. İnsanlar büyük bir beyine sahip olurken dar bir pelvik kanaldan doğumun mümkün olmasını sağlayan uzlaşılar nedeniyle ikincil olarak yardıma muhtaç (altrisiyal) bir tür olarak evrimleşmişlerdir (Gluckman, Beedle ve Hanson, 2009).

Eşeyssel olgunlaşma yaşı, bir türün başarılı yaşam öyküsünün temel bir özelliğidir. Bu nedenle zamanlamasının kontrolü, olasılıkla dişinin yavrularına bakabilme kapasitesi ile üreme yetkinliği yaşını eşleştirmek üzere evrimleşmiştir. Diğer taraftan bu da kabaca bir yetişkin olmanın fizyolojik ve psikososyal ihtiyaçları ile atasal soy hattımızın sosyal ekolojisini eşleştirmesini gerektirmektedir. Bu yüzden, pubertenin hem enerjetik, hem de sosyal koşullarla bağlantılı olması ve dışsal ölüm risklerinden etkilenmesi beklenir.

Üreme, enerji kullanımı açısından maliyetli olup dişi için, bu nedenle de dişinin önceki ve hâlen bağımlı yavruları için, önemli bir risktir. Ancak diğer her şeyin eşit olduğu durumda evrimsel süreçler, ölüm oranının uyum gücü üzerindeki kümülatif risklerini azalttığı ve üreme süresini artırarak hayatta kalabilen yavru potansiyelini arttırdığı için, erken olgunlaşmayı destekleyecektir (Gluckman ve ark., 2009).

Farklı yaş ve boyutlarda olgunlaşmanın faydaları ve maliyetleri arasındaki pozitif fark en yüksek olduğunda, yaş ve olgunluktaki boyut optimize edilir. Erken olgunlaşmanın faydaları, daha sonraki olgunlaşmanın maliyetidir ve bunun tersi de geçerlidir. Erken olgunlaşmanın faydaları, daha kısa bir nesil süresi ve ilk üreme olayından önce gençlik ölümlerine daha kısa bir süre maruz kalmayı içerir. Daha sonra olgunlaşmanın bir yararı, daha uzun bir büyüme dönemidir, bu da olgunlukta daha büyük bir boyuta ve daha fazla doğurganlığa yol açar, çünkü doğurganlık genellikle vücut boyutuyla artar. Daha sonraki olgunlaşmanın bir başka yararı, yavruların zaman birimi başına daha iyi hayatta kalması anlamında, daha yüksek kaliteli yavruların üretilmesi olabilir (Stearns, 2000).

Yaşam öyküsü teorisi, cinsel olgunluk yaşını ilk doğum yaşı olarak tanımlar. İnsanlar belirli bir büyüme gösterdikleri için, enerji üretimi yalnızca gençlik döneminde büyümeye tahsis edilir ve daha sonra aniden üreme işlevine yönlendirilir. Büyük vücut boyutunun, zaman içinde daha yüksek bir net enerji yakalama oranıyla sonuçlanacağı ve yetişkinlikte daha yüksek bir üreme oranına dönüştürülebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Her büyüme yılı, herhangi bir üremeden önce ölümün meydana gelebileceği bir yıldır. Bu nedenle, daha uzun bir büyüme döneminin maliyeti, üreme çağına kadar azaltılmış bir hayatta kalma olasılığıdır. Yaşam boyu üreme çıktısı, her yaşta çocuğa dönüştürülen enerjinin toplamı çarpı o yaşa kadar hayatta kalma olasılığı olduğundan, maksimum yaşam boyu üreme çıktısına yol açan olgunluk yaşı belirlenebilir. Yetişkin ölüm oranı boyuttan bağımsız olduğunda, maksimum üreme çıktısı, birim zamanda üretim kapasitesindeki (vücut büyüklüğü) orantılı artışın, hayatta kalmadaki orantılı azalma ilk üreme (erken yetişkin ölüm oranı) ile dengelendiği noktada elde edilmelidir. Bu noktada büyüme durur ve üreme başlar. Bu takas modeli ayrıca, cinsel olgunluk yaşının ve yetişkin vücut büyüklüğünün farklı büyüme oranlarına ve / veya olgun gençler / genç yetişkinler için

farklı ölüm oranlarına sahip popülasyonlar arasında değişeceğini ima eder (Hill ve Kaplan, 1999).

Şekil 2.1.: Ergenlik yaşı- Büyüklük İlişkisi

Eşeyssel olgunluğa erişme geciktikçe, ölüm riski artar. Dolayısıyla, organizmalar özellikle juvenil dönemde yüksek mortalite riski ile karşılaştıklarında eşeyssel olgunluğa ulaşma zamanı genel olarak daha kısadır. Yetişkin ölüm oranı olgunluk yaşı ile önemli ölçüde ilişkilidir (Chisholm, 1993).

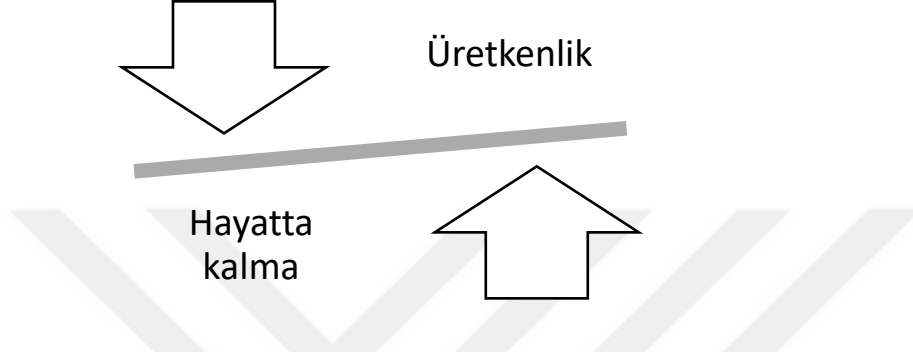

Şekil 2.2.: Ergenlik yaşı- Büyüklük İlişkisi Artan Ölüm Riski

2.3.4. Döl Verimi- Ömür Uzunluğu

Döl verimi, bir organizmanın bütün yaşam süresindeki üreme performansının ölçüsüdür. Memeli dişilerinde yaşam boyunca oluşan birçok gebelikten doğan toplam döl sayısı olarak hesaplanır. Fakat gebelik ve emzirme bir ana için enerjetik olarak oldukça maliyetlidir ve kaynakların işlevlerin sürdürülmesi yerine, başka yerlere aktarılmasına neden olur. Bu uzlaşma türler arasındaki, ömür uzunluğu ile döl sayısı zıt ilişkisinin

nedenlerinden birisidir (kısa ömürlü hayvanlar daha fazla döl verme eğilimindedir). Ömür uzunluğu, tanım gereği, dışsal mortalite hızı arttıkça daha kısa olacak ve bu durumda olan türlerde uyum gücünü arttıracak strateji fazla döl verimi olacaktır (Gluckman ve ark., 2009).

Şekil 2.3.: Üretkenlik- Hayatta Kalma İlişkisi

İlk üreme yaşının belirlenmesi, yaşam öyküsü teorisinde temel bir sorundur. Bazı organizmalar, özellikle birçok bitki türü, bir üreme patlamasına girip sonra ölürken, diğerleri tekrar tekrar üreme dönemlerine girerler. Morbidite ve mortalite ipuçları, yaşam öyküsü stratejilerini kalibre etmek için özellikle ilgili bilgi kaynaklarıdır. Çevrede, belirgin şiddet veya avlanmadan kaynaklanan yüksek düzeyde ergen ve genç yetişkin ölüm oranlarını gösteren ipuçları, daha hızlı yaşam öyküsü stratejilerinin geliştirilmesine neden olmaktadır. Öngörülemeyen ortamlarda, bireyler yaşam öyküsü gelişimini yüksek çocuk sayısına ve çeşitliliğe (genellikle "riski yayma" veya "riskten korunma" olarak adlandırılır) yönlendirmelidir. Bu tür özellikler, daha hızlı bir yaşam öyküsü stratejisinin göstergesidir. Yüksek yavru sayısı ve çeşitliliği, en azından bazı yavruların gelecekteki ortamlarıyla iyi eşleşen fenotiplere sahip olma olasılığını artırır. Bu strateji türün devamını sağlamayı amaçlar (Brumbach ve ark., 2009).

2.3.5. Büyüme Örüntüsü

İnsan yaşam döngüsünün, büyüme, doğum anındaki olgunluk durumu, üreme yeterliliği yaşı, enerji kaynakları ve yaşam boyunca farklı evrelerde bu enerji kaynaklarına olan ihtiyaç düzeyi gibi belirgin örüntülerle tanımlanan, belli fazları vardır (Gluckman ve ark., 2009). Büyüme ve gelişme sözcükleri bazen birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte bu iki terimin ayrı anlamlara geldiğini belirtmemiz gerekir. Büyüme (growth) organizmanın

hacmi ve kütlece artışını ifade eder. Çocuğun zamanla boy ve ağırlığındaki artışta olduğu gibi. Gelişme (development) canlının yapı ve fonksiyonlarının olgunlaşması ya da farklılaşarak yetkinleşme yönündeki değişimleri içerir (Saka, 1989).

İnsan gelişimi döllenmeden başlayarak yaşamın sonuna dek devam eden bir süreçtir. Birey bu gelişim süreci içinde gelişirken, değişik zaman dilimleri içinde, belirli özelliklerin öne çıktığı gözlenir. Gelişim dönemlerini kapsayan yaş dilimlerinin başlangıç ve bitişleriyle ilgili olarak birkaç yıl farklılık gösteren sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Genel olarak doğumdan sonraki ilk iki yıl bebeklik, üç-altı yaş arası ilk çocukluk (oyun), ilkököl yıllarını kapsayan yedi-on bir yaş ikinci çocukluk, on iki-on sekiz yaş arası ergenlik dönemi olarak kabul edilmektedir. Yükseköğrenimle birlikte gençlik yılları yaşanmaya başlar. Daha sonra sıra yetişkinlik yıllarına gelir. Bu yıllar da kendi içinde; ilk yetişkinlik, orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik (yaşlılık) gibi dönemlere ayrılır (Gluckman ve ark., 2009).

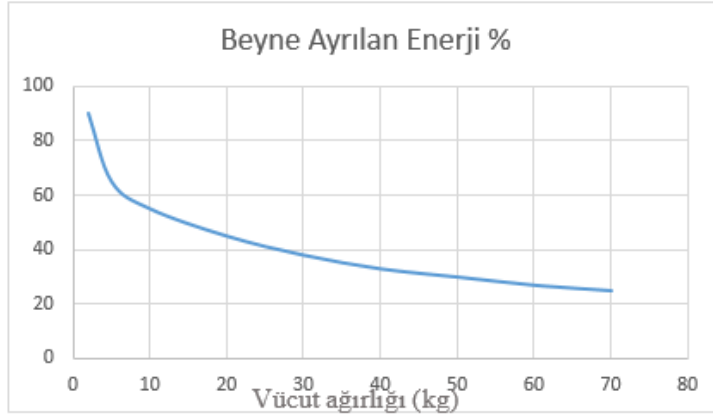
Evre	Süresi	Olayları
Gebeliğin İlk Üç Ayı	Döllenme Sonrası 12 hafta	Embriyogenezis
Gebeliğin İkinci Üç Ayı	4-6 Ay	Boyda hızlı büyüme
Gebeliğin Üçüncü Üç Ayı	7- Doğum	Ağırlıkta hızlı artış ve organ olgunlaşması
Neonatal Dönem	Doğum sonrası 28 gün	Uterus dışına adaptasyon, en yüksek postnatal büyüme ve olgunlaşma
Bebeklik	Doğum sonrası 2 ay- süttten kesilme	Hızlı büyüme, büyümenin zamanla hız kaybetmesi, sütle beslenme, geçici dişlerin çıkışı, fizyoloji, davranış ve bilinçte köşe taşımın gelişmesi
Çocukluk	2.- 7. yıllar	Orta düzeyde büyüme hızı, beslenme bakımından bağımlılık, orta büyüme atağı, sürekli molar dişlerin çıkışı, dönemin sonu ile birlikte beyin büyümesinin durması
Juvenil	7-10 (kızlar) 7-12 (erkekler) yaşlar	Daha yavaş büyüme hızı, kendi başına beslenme yeteneği, sosyal ve ekonomik yetenekleri öğrenmeye olanak sağlayan bilişsel geçiş
Puberte	Juvenil dönemin sonunda	Eşeyssel gelişim için merkezi sinir sistemi mekanizmalarını tekrar aktive edilmesi, eşey hormon salgılamında çarpıcı artış
Adölesan	Puberte sonrası 5.-8. yıllar	Boy ve kiloda adölesan büyüme atağı, sürekli dişlerin tamamlanması, sekonder eşeyssel karakterlerin gelişimi, sosyal-eşeyssel olgunlaşma, erişkin sosyal, ekonomik ve eşeyssel aktivitelerine ilgi ve katılımın yoğunlaşması
Erişkin	20 yaşından- çocuk doğurmanın sonuna kadar	Fizyoloji, davranış ve bilinçte homeostazis, kadınlarda 50 yaş civarında menopoz
Kronolojik ve Biyolojik Yaşlılık	Çocuk doğurma yaşı sonrası- ölüm	Vücudun birçok doku ve sisteminin fonksiyonunda azalma

Şekil 2.4.: İnsan Yaşam Döngüsündeki Evreler

Kaynak: Gluckman ve ark., (2009) uyarlanarak oluşturulmuştur.

2.3.5.1. Bebeklik Dönemi (0-2 yaş)

Yeni doğan bebeğin pek çok gereksinimi vardır. Dünyaya uyum sağlaması, yaşamını sürdürebilmesi ve en üst seviyede gelişim gösterebilmesi, tüm bu gereksinimlerinin zamanında ve yeterli biçimde karşılanmasına bağlıdır. Bu ilk gereksinimleri bakım, beslenme, uyku ile sevgi ve ilgidir (Avcı, 2003). Bebeklik dönemi çocukların en hızlı büyüyen, geliştikleri dönemdir. Gelişmekte olan beynin enerji ihtiyacı bebeklik ve çocukluk dönemlerinde özellikle önemlidir. Yeni doğan bir bebek bazal metabolizmasının %85 kadarını beynin büyümesi ve fonksiyonları için kullanır ve bu oran 5 yaşında hala %45 kadar iken, erişkinde %20'ye düşer (Gluckman ve ark., 2009).

Şekil 2.5.: Büyüme ve Gelişme Sırasında Beyine Ayrılan Bazal Metabolik Hız (BMH) Oranı

Kaynak: Gluckman ve ark., (2009) uyarlanarak oluşturulmuştur.

2.3.5.2. İlk Çocukluk Oyun Dönemi (3-6 yaş)

Okul öncesi yılları içine alan ilk çocukluk dönemi, çocuğun aktif olarak çevresine yöneldiği, uyarıcılarla dolu dış dünyayı keşfetmeye çalıştığı, insan yaşamının en temel becerilerinin kazanıldığı bir dönemdir. Bu dönemde bedensel gelişme hızı, bebeklik dönemine oranla yavaşlamıştır. Giyinme, tuvaletini yapma gibi özbakım becerileri ile dilin kullanımı bu dönemde günlük yaşamın bir parçası haline gelir. 3-6 yaşları arasında motor becerilerin gelişimi, özellikle fiziksel gelişimle yakından ilgilidir. Kilo artışı, boy uzaması, kemik ve kas gelişimine paralel olarak hareket becerilerinin kazanılmasında

beyin, omurilik ve sinir sisteminin gelişimi önemli rol oynamaktadır (Aral ve Baran, 2001).

2.3.5.3. İkinci Çocukluk-İlkokul Dönemi (7-11 yaş)

Yedi-on bir yaşları arasını kapsayan bu yıllar çocuğun aile ortamından çıkıp, dış dünya ile daha iç içe olduğu bir dönemdir. Bu dönemin başlangıcı ilkokula yeni başlama, son yılları ise çocuğun ergenlik dönemine girmeye başlaması açısından son derece önemlidir. Okul yılları olarak adlandırılan bu dönemde fiziksel, motor, bilişsel ve sosyal becerilerin artması, çocukların daha da bağımsız olmalarını sağlar. Bu dönemde fiziksel olarak büyür ve yeni beceriler kazanırlar. Okumayı, yazmayı, problem çözmeyi, dünyayı daha iyi anlamayı öğrenirler. Yeni arkadaşlar edinirler. Bu dönemde fiziksel yeteneklerinin farkına varırlar ve bedenleri üzerindeki kontrolleri artar. İlk yıllarda anne babasına bağlı olan çocuklar, okul yıllarında ebeveynleri ile daha az zaman geçirmeye başlarlar (Aral ve Baran, 2001).

Bu yaşlar civarında andrenarş (adrenal androjen üretimi başlangıcı) meydana gelir. Kızlarda erkeklerden daha erken başlayan pubertal büyüme atağına kadar tekrar düşmeden önce, büyüme hızında geçici bir değişiklik olabilir. Adolesan evre, biyolojik olgunlaşmanın başlangıcından tam erişkin olarak kabul edilene kadarki dönemi kapsar. Bu dönemin belirgin özellikleri pubertal büyüme atağı, eşey özelliklerinin gelişmesi, üreme olgunluğuna erişme, bilişsel, psikososyal, duyuşsal ve sosyal becerilerde değişimler ve bireyin topluma ekonomik bir katkı yapmasına yarayacak beceriler kazanmasıdır (Aral ve Baran, 2001). Psikologlar ve eğitimciler arasında, çocuklukta bilişsel ve bellek işlevlerinin gelişiminin yetişkin rolleriyle ilgili becerilerin kazanılmasıyla ilgili olduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır (Bock, 2002).

2.3.5.4. Ergenlik (Puberte) Dönemi (12-18 yaş)

Pubertal zamanlama, ergenlerin aynı yaştaki akranlarına kıyasla fiziksel ve cinsel gelişim düzeylerini ifade eden bireysel farklılıklar değişkenidir. Pubertal olgunlaşma, insan yaşam döngüsünün üreme öncesi aşamasından üreme aşamasına geçişle sonuçlanan, vücut yapısı, vücut kompozisyonu ve ikincil cinsiyet özelliklerde gözle görülür değişikliklerle noktalanmış dinamik bir biyolojik süreçtir. Bu geçişin zamanlaması değişkendir ve önemli sosyal ve biyolojik sonuçlara sahiptir (Ellis, 2004). Eşeyssel olgunlaşma yaşı, bir türün

başarılı yaşam öyküsünün temel bir özelliğidir. Bu nedenle zamanlamasının kontrolü, olasılıkla dişinin yavrularına bakabilme kapasitesi ile üreme yetkinliği yaşını eşleştirmek üzere evrimleşmiştir.

Batı toplumlarında yapılan kapsamlı bir araştırma, kızlarda erken ergenlik olgunlaşmasının çeşitli olumsuz sağlık ve psikososyal sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle erken olgunlaşan kızlarda, sağlıksız kilo alımı, meme kanseri (yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde daha büyük risk altındadır) ve üreme sisteminin çeşitli diğer kanserlerine yakalanma oranlarında artış olduğu görülmüştür. Ergen hamileliği, spontan düşük ve ölü doğum oranlarına ve düşük doğum kilosuna sahip bebeklere sahip olmaya sebep olurken, bu bireylerin beden imajında daha fazla rahatsızlık gösterme, depresyon ve anksiyete gibi daha fazla duygusal problem bildirme, saldırganlık ve madde bağımlılığı gibi daha problemli davranışlarda bulunma eğiliminde olduğu belirtilmiştir (Ellis, 2004).

Yaşam öyküsü teorisi, ergenlik olgunlaşmasının zamanlamasının evrimsel-gelişim perspektifinden incelenmesi için metateorik bir çerçeve sağlar. Üreme gelişimi ve yaşam süresi boyunca olayların zamanlamasını, metabolik kaynakları rekabet eden büyüme, bakım ve üreme talepleri arasında dağıtmak için gelişen stratejiler açısından açıklamaya çalışır. Yaşam öyküsü teorisi, evrimci bilim adamlarının orta düzey ergenlik zamanlaması teorilerini nasıl ürettikleri ve test ettiklerini şekillendiren, yaygın olarak kabul edilen bir dizi temel varsayımı oluşturur. Bu varsayımlar ile menarş yaşını şekillendiren etmenleri incelemek ve farklılıkların sebebini anlamak kolaylaşacaktır. İncelenen makalelerde erkek ergenlik zamanlaması olmadığından genellikle kadınların menarş yaşı üzerine yapılan çalışmalara ulaşılmıştır. Kadınların menarş yaşını etkileyen faktörler; enerji teorisi, stres bastırma teorisi, psikososyal hızlanma teorisi, baba yatırım teorisi ve çocuk gelişimi teorisi şeklinde sınıflandırılabilir (Ellis, 2004).

Pubertal gelişimin zamanlamasındaki bireysel farklılıklar hem genlerden hem de çevreden etkilenir. Davranış genetik modellemesi, ergenlik zamanlamasındaki varyans kaynaklarını genetik ve çevresel bileşenlere ayırmak için kullanılmıştır. Avustralya, Büyük Britanya, Finlandiya, Norveç ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ikiz tasarımları kullanan büyük davranış ve genetik çalışmaları, menarş zamanlamasındaki varyasyonun % 50 ila % 80'ini

genotipik etkilerin oluşturduğu ve kalan varyansın paylaşılmayan çevresel etkiler ve ölçüm hatası faktörlerine atfedilebileceği sonucuna varmıştır (Ellis, 2004).

Evrimsel biyoloji perspektifinden, ergenlik zamanlamasını kontrol eden fizyolojik mekanizmalar, ata ortamlarında tekrarlayan fiziksel ve sosyal koşullar aralığını girdi olarak almak için doğal seğıilim tarafından tasarlanmıştır. Evrimsel olarak yeni ortamlar, bu aralığın dışında olan girdiler sağlayabilir ve bu mekanizmaların normal işleyişini değiştirebilir. Kızlarda ergenlik olgunlaşmasının zamanlamasının egzersiz, beslenme ve sosyo-duygusal stres gibi çeşitli dış faktörlere duyarlı olduğu iyi bir şekilde belgelenmiştir.

Doğal seğıilim, üç nedenden ötürü, daha sonraki üreme gelişimine kıyasla erken üreme gelişimini destekler. Birincisi, herhangi bir zaman periyodu boyunca ölüm olasılığı her zaman sıfırdan büyük olduğu için, üremenin erken başlaması, üremeden önce daha düşük ölüm olasılığı ile ilişkilidir. Erken üreme gelişiminin uyum gücü faydaları, yaşam beklentilerinin düşük veya oldukça değişken olduğu koşullarda özellikle alakalı olmalıdır. İkincisi, erken üreme gelişimi, daha kısa nesil süreleri boyunca soyların toplam üremesini artırır. Üçüncüsü, menarş yaşı ve menopoz yaşı insanlarda büyük ölçüde ilintisiz olduğundan, erken menarş yaşı daha uzun üreme yaşamıyla sonuçlanır (Ellis, 2004).

Daha uzun büyüme ve gelişme dönemlerine sahip hayvanlar, daha büyük yetişkin vücut boyutuna ulaşırlar, bu da genellikle daha düşük yetişkin ölüm oranlarına, daha fazla enerji üretimine ve yaşam boyunca üremeye ayrılacak depolara ve intraseksüel rekabette artan başarıya dönüşür (Hill ve Kaplan, 1999). Bu ilişkiler türler arasında geçerli olsa da, türler içindeki yaşam öyküsü özelliklerinin ifadelerindeki çeşitliliği anlamakla da ilgilidir.

Enerji teorisi; insan türünün üyelerinin, kronik olarak düşük enerji mevcudiyeti koşulları altında, olgunlaşmayı ve üreme yaşaya bilirliliğini tahmin edilebilecek şekilde daha iyi zamanlara kadar geciktirmeye hazır olduklarını öne sürüyorlar. Temel argüman, doğal seğıilimin, kaynak kullanılabilirliğindeki değişimi izleyen ve fiziksel gelişimi bu varyasyona uyacak şekilde ayarlayan fizyolojik mekanizmaları tercih ettiğidir. Erken ve orta çocukluktaki sürekli iyi koşullar, bireye gelişimin hızlanan ve erken üremenin sürdürülebilir olduğuna işaret eder. Tersine, kaynak kıtlığı koşulları, bireyin (büyüme

veya üremeden ziyade) bakım ve hayatta kalmak için enerji ayırmasına neden olur. Enerjetik teorisi, devamlı zayıf beslenme ortamları yaşayan çocukların yavaş büyüyeceği, geç pubertal gelişim yaşayacağı ve nispeten küçük yetişkin boyutuna ulaşacağı, ancak devamlı zengin beslenme ortamları deneyimleyen çocukların ise hızla büyüyeceklerini, erken pubertal gelişim yaşayacaklarını öngörmektedir (Ellis, 2004).

Beslenme durumu; daha fazla gıda bulunabilirliği ve buna eşlik eden fazla metabolik enerjinin pubertal olgunlaşmayı hızlandırdığı hipotezi birçok çalışmada test edilmiştir. Fazla metabolik enerjiyi doğrudan ölçmek yerine, bu araştırmalar enerji alımını ve beslenme durumunun diğer göstergelerini değerlendirmiş ve bunların ergenlik zamanlaması ile ilişkilerini incelemiştir. Beslenme durumu ile pubertal zamanlama arasındaki ilişkiler, bazı araştırmacıları altta yatan endokrin mekanizmaları araştırmaya yöneltmiştir. Ergenlik öncesi veya ergen kızlarda beslenme durumu ile plazma gonadotropin seviyeleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Prepubertal 6 ila 10 yaşlarındaki Hintli kızlarla ilgili bir araştırmada, şiddetli protein-enerji yetersiz beslenme öyküsü olan bireylerde nispeten dolaşımda düşük LH ve FSH seviyeleri buldular. Benzer şekilde, Nairobi kızları ile çocukluk döneminde orta düzeyde yetersiz beslenme yaşayan Kenyalı kırsal kızlar arasında yapılan bir karşılaştırmada, kırsal örnekleme 9 ila 12 yaş aralığında LH ve FSH düzeylerinin azaldığını tespit etti.

Kaynak kıtlığının ergenlik gelişimini geciktirdiğini öne süren ergenlik zamanlamasının enerji teorisi, psikososyal stres faktörlerini kapsayacak daha geniş bir şekilde uygulanmıştır. Hem fiziksel hem de sosyal stres faktörlerini ergenlik gelişiminin zamanlamasına bağlayan bu teori, stres-bastırma teorisi olarak anılmaktadır. Stres bastırma teorisi, stresi hipotalamik-hipofiz gonadal (HPG) ekseninin bastırılmasına bağlayan nörofizyolojik araştırmalarla desteklenmiştir. Hayatta kalma veya esenliğe yönelik tehditleri işaret eden çevresel olaylar, beynin sinir devresinde ve metabolik, immünolojik ve diğer fizyolojik işlevleri düzenleyen periferik nöroendokrin yollarda bir dizi karmaşık, yüksek oranda düzenlenmiş yanıtlar üretir (Ellis, 2004).

Üreme, enerji kullanımı açısından maliyetli olup dışı için, bu nedenle de dışının önceki ve hâlen bağımlı yavruları için, önemli bir risktir. Ancak diğer her şeyin eşit olduğu durumda evrimsel süreçler, ölüm oranının uyum gücü üzerindeki kümülatif risklerini azalttığı ve

üreme süresini artırarak hayatta kalabilen yavru potansiyelini arttırdığı için, erken olgunlaşmayı destekleyecektir (Gluckman ve ark., 2009).

2.3.5.5. Menopoz

Dişilerin doğurganlığı 45-55 yaşlarında meydana gelen menopozdan çok önce düşmeye başlar. Menarşın aksine menopoz çevresel faktörden etkilenmez. Menopoz ovulasyon kapasitesinin sonlanmasının bir yansımasıdır ve östrojen ile progesteron salgılanmasındaki azalmalar buna eşlik eder. Bu ovaryum hormonlarının eksikliği menopoz sonrası kadın açısından deride incelleme, vajinal salgılarda azalma ve osteoporozu yol açan kemik mineral kaybı da dahil, birçok sonucu da beraberinde getirmektedir.

Menopoz sadece insana özgü olduğundan evrimi önemli bir tartışma konusu olagelmıştır. Bir kadının doğal bir biçimde yaşamının üreme fazını sonlandırmak için yeteri kadar uzun yaşamış olması anlamında, çok başarılı bir yaşam öyküsü stratejisinin kanıtı olarak düşünülebilir. Birçok diğer tür yaşlandıkça üremede bir düşüş sergilerken, yalnızca insanlarda ovulasyon düzenli ve süreli olarak tümüyle sona erdirilir (Gluckman ve ark., 2009).

İnsanın hemen hemen tüm evrimi boyunca hüküm sürdüğü gibi çok ilkel koşullarda, üreme sonrası bireyler son derece nadirdi. İnsan evrimi sırasında bir dönem kırk beş ya da elli yaşlarındaki bir kadının, zayıflayan yetilerini, mevcut yavruların bakımı ve yenilerinin üretimi arasında bölmekten vazgeçmesi avantajlı hale gelmiş olabilir. Giderek daha tehlikeli hale gelen gebeliklerin sona ermesi, kadının kalan tüm enerjisini yaşayan çocuklarının bakımına adanmasına olanak tanıyacak ve bu çocukları yetiştirememenin olası bir nedeni olarak doğum ölümlerini ortadan kaldıracaktır. Görünüşe göre üremenin durmasına rağmen menopoz, zaten yaşlanma, hamilelik ve doğumda olağandışı tehlikeler ve uzun süreli çocuk bağımlılığı ile karakterize edilen bir yaşam döngüsüne üremeyeyle ilgili bir adaptasyon olarak ortaya çıkmış olabilir (Williams, 1957).

Çok çocuklu bir anne çocuklarının tümüne bakabilme kapasitesi bakımından sınırlanabilir. Bu yüzden, anne yaşlandığı zaman en genç yavrusu zarar görebilir. Ancak, kadına annesi tarafından yardım edilirse anne becerilerini daha genç yaşta öğrenebilir ve çocuklarının çoğu hayatta kalma olasılığına sahip olur. O halde, büyükanne kendi

yavrularının çoğunun erişkin oluncaya kadar hayatta kalmasını garantileyerek, kendi uyum gücünü destekler. Bu büyükanne hipotezi olarak adlandırılır. Bu hipotez çocuk ölümlerinin annelerinin annesi ile aynı köyde yaşayan ailelerde daha az gözlendiği Afrika'da çocuk yaşamı üzerine yapılan çalışmalarda ampirik olarak desteklenmiştir (Gluckman ve ark., 2009).

2.3.6. Döllere Ebeveyn Yatırımı

Ebeveynlerin yavrularına yatırım yapma şekilleri, yüksek uyum gücü düzeyini garantilemek için farklı stratejilerini yansıtacak şekilde çok farklıdır. Enerjetik açıdan, ana gebelikten önce başlayarak emzirme süreci sonuna kadar yatırım yaparken babanın doğrudan enerji yatırımı en düşük seviyededir. Ancak her iki ebeveyn de yavrularına kaynak, koruma ve eğitim sağlamak için önemli miktarda çaba sarf etmektedir (Gluckman ve ark., 2009).

Optimum ebeveyn yatırımı modelleri öncelikle kadınlar için geliştirilmiştir. Erkeklerin bir döl üretmek için bir şeyler yatırması gerekse de, birim yatırım başına üretilebilecek yavru sayısı ve kalitesi, çiftleşme partnerlerine erişim kolaylığı ve kalitesine bağlı olarak, erkekler arasında ve zaman içinde önemli ölçüde değişebilir. Dişiler hayatta kalmak ve üremek için herhangi bir embriyoya önemli ölçüde yatırım yapmalıdır, oysa erkekler genellikle sadece yumurtaları dölleyerek uyum gücüne (üreme başarısı) katkı sunarlar. Farklı türlerde gözlemlenen yaşam öyküsünde üremeye ayrılan çaba; üreme çabası ve ebeveyn çabası olarak ikiye ayrılır. Dişi yavruların (gebelik ve emzirme) doğurduğu ve emzirdiği çoğu memeli türünde, dişiler çiftleşme çabasından ziyade ebeveyn çabasında uzmanlaşırken, erkekler çiftleşmeye daha fazla çaba harcıyor gibi görünmektedir (Hill ve Chow, 2002).

Yaşam boyunca çiftleşmeye karşı ebeveynliğe erkek yatırımının, cinsiyetler arasındaki ilişkinin karakterinin çoğunu belirlediği gerçeği, yaşam öyküsü teorisinin bu yönünün aynı zamanda evlilik kalıplarını, boşanma oranlarını, ikamet yerinin yönlerini, baba-çocuğu da kapsadığı anlamına gelir (Hill ve Kaplan, 1999).

Çocukların faaliyetleri, ilgili çocuk ve ebeveynleri için potansiyel bir değere sahiptir. Bu fayda, tahakkuk eden zenginliğin artması, diğer aile üyelerinin üreme durumu,

doğurganlığı ve ölüm oranı üzerindeki etkileri ve ekonomik kazanım, eş seçimi ve doğurganlık açısından çocuğun gelecekteki başarısı üzerindeki etkiler şeklinde olabilir. Ebeveynler, çocuklar arasında yatırım getirisini en üst düzeye çıkarmak amacıyla bir çocuğun zamanını farklı etkinliklere ayırabilir (Bock, 2002).

2.4. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Bireysel Farklılıklar

Türler, yaşam öyküsü stratejileri açısından farklılık gösterme eğilimindedir, ancak belirli bir tür içindeki stratejilerde önemli değişkenlik vardır. Örneğin, fareler hızlı bir strateji izleme eğilimindedir: küçük yetişkin vücut kütlesi, olgunlukta erken yaş, kısa gebelik dönemi ve yılda yüksek miktarda yavru. Bununla birlikte, bazı bireysel fareler daha yavaş olgunlaşır ve daha sonra ürerler ve diğer fareler daha hızlı olgunlaşır ve daha erken ürerler. İnsanlar benzer şekilde yaşam öyküsü stratejilerinde yüksek derecede çeşitlilik gösterirler. İnsanlar genellikle uzun bir gelişim dönemi, birkaç çocuğa yoğun yatırım ve uzun bir yaşam süresi ile karakterize yavaş bir yaşam öyküsü stratejisine sahip olsalar da bazı bireyler cinsel olgunluğa erken ulaşır. Bazı bireyler yeniden üretimi geciktirir ve somutlaşmış sermayeye daha fazla yatırım yapar (Griskevicius ve ark. 2011b).

Yaşam öyküsü teorisine ilişkin değerlendirmeler, bu bireysel farklılıkların bir kısmının, çevresel ölümlülük ipuçlarına yanıt olarak gelişebileceğini göstermektedir. Birden fazla çalışma, ölümlülük ipuçlarının üreme zamanlamasıyla özellikle güçlü bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Aynı şehir içindeki farklı mahalleleri karşılaştıran bir çalışmada benzer modeller ortaya çıktı. En yüksek yaşam süresine sahip 10 mahallede doğum yapan annelerin ortalama yaşı 27,3 yıl iken en düşük yaşam beklentisine sahip 10 mahallede 22,6 yıldır (Griskevicius ve ark. 2011b)

2.5. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Ekoloji (Çevre) İlişkisi

Yaşam öyküsü teorisinin kabulleri, yaşam öyküsü stratejilerini etkileyen birkaç çevresel faktörü tanımlar. Bu çevresel faktörler arasında sert koşullar (örneğin, yaşa özgü ölüm ve hastalık oranları), öngörülemezlik (örneğin, bir dönemden diğerine sert koşulların tutarlılığı) ve kaynak kıtlığı (örneğin, enerji kaynaklarının mevcudiyeti)dir. Açıklanan çevresel faktörlerde değişen ortamlarda gelişen türler, farklı yaşam öyküsü stratejileri benimseme eğilimindedir. Örneğin, sert ve öngörülemez ortamlarda evrimleşen türler, somatik çabaya daha az yatırım yapma eğilimindedir ve cinsel olgunluğa ulaşır ulaşmaz

çoğalmaya başlar. Gelecekteki çevrenin istikrarsız olduğu durumlarda, erken risk almanın, özellikle erken üremenin daha etkili bir seçim olacağı tahmin edilmektedir (Hill ve Chow, 2002). Bu hızlı strateji, genellikle bu tür türlerin üyeleri için uyarlanabilir, çünkü bu tür ortamlarda yaşayan bireyler, nispeten hızlı bir şekilde çoğalamazlarsa herhangi bir yavru bırakmadan avlanma veya açlıktan ölme riski taşır. Aksine, sert ama öngörülebilir bir ortam, artan somatik yatırımla ilişkili getirileri çarpıcı bir şekilde değiştirir. Organizmaların kendi ölümlülükleri üzerinde bir miktar kontrol uygulayabildikleri bu tür öngörülebilir ortamlarda, somatik çabaya yatırım, bir organizmanın hayatta kalma olasılığını artırır. Dahası, somatik çabaya yapılan yatırım, bir bireyin eşler için rekabet etme ve daha fazla çocuk bakımı sağlama yeteneğini geliştirme eğilimindedir. Bu nedenle, öngörülebilir zorlu ortamlarda evrimleşen türler, daha yavaş stratejiler izleme, somatik çabaya daha fazla yatırım yapma ve üremeyi geciktirme eğilimindedir. Yaşam öyküsü teorisine göre, farklı yaşam öyküsü stratejileriyle bağlantılı çevresel faktörler, yerel ölüm oranı ve yerel çevredeki kaynakların mevcudiyeti gibi ipuçlarıyla modern insan çevrelerinde kendini gösterir (Griskevicius ve ark., 2011a).

Kişinin yavaş veya hızlı bir strateji benimseme derecesi, yaşadığı çevreye bağlıdır. Çocukluk dönemindeki ortamın bireyin yaşam öyküsünün şekillenmesinde önemli etkileri olduğu saptanmıştır. Çocukluk ortamında daha düşük bir sosyoekonomik durum, birden fazla iş değişikliği, birden fazla ikamet değişikliği, dalgalanan istihdam durumu kaynak kullanılabilirliği, kaynaklar hakkında ebeveyn stresi ve dalgalanan hane üyeliği gibi öngörülemezlik ve sert şartlarla bağlantılı daha fazla hane halkı stresi olması muhtemeldir. Öngörülemezlik ve sert çevresel faktörlere erken maruz kalmanın, bireyleri daha yavaş veya daha hızlı bir yoldan yönlendirmek de dahil olmak üzere yaşam öyküsü karakterlerini hassaslaştırması ve gelişimsel yörüngeler belirlemesi mümkündür. Çocukluktaki bu tür farklı kalibrasyon, ekolojik zorluklar karşısında bireylerin yaşam öyküsü stratejileri arasında farklılaşmaya yol açabilir (Griskevicius ve ark., 2011a).

2.6. İçsel - Dışsal Mortalite ve Yaşam Öyküsü Teorisi İlişkisi

İnsan yaşam öyküsü stratejileri ayrıca belirli çevresel ipuçlarına duyarlı olabilir. Örneğin, yerel ölüm oranlarının evrimsel tarihte önemli bir ekolojik işaret olması gerektiği öne sürülmüştür. Bu da, bu ipuçlarının uyarlamalı olarak, insanları daha hızlı gelişim ve üreme

yollarına karşı daha yavaş yönlendirmek için kullanan psikoloji odaklı seçim baskıları oluşturur. Bu kavramla tutarlı olarak, çok sayıda çalışma, ölüm oranlarının üreme zamanlamasıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Griskevicius ve ark., 2011a).

Yaşam öyküsü teorisinin, daha yüksek ölüm oranlarının daha hızlı yaşam öyküsü stratejilerine yol açacağına dair tahmini, dışsal ölümler olarak adlandırılan şeyin, rastgele, öngörülemeyen ve kontrol edilemeyen ölüm nedenlerinin dikkate alınmasından gelir. Bu, içsel mortaliteden ayrılır. Dışsal ölümlerin aksine, içsel ölümlerin daha yavaş stratejilerin benimsenmesine yol açacağı tahmin edilmektedir. Yani, somatik çabaya yapılan yatırım, tanımı gereği, içsel ölüm risklerini azaltabileceğinden, bu tür ortamlarda daha yavaş stratejiler uyarlanabilir. Aslında, dışsal ve içsel ölümlülük arasındaki temel fark, öngörülemezliğin anahtar çevresel boyutuyla ilgilidir (Griskevicius ve ark., 2011a).

Farklı gelişim aşamalarındaki ölüm riski, yaşam öyküsü teorisinde önemli bir rol oynar (Nylin ve Gotthard, 1998). Ölüm oranları yüksek olduğunda, ebeveynlerin ve / veya yavruların hayatta kalma olasılığı nispeten düşük olacaktır. Tersine, ölüm oranları düşük olduğunda, optimum strateji genellikle, çocuk sayısındaki farklılığı en aza indirerek (yavru üreme değerini maksimize ederek), uzak gelecek nesillerdeki döl sayısını en üst düzeye çıkarmak için uzun vadeli strateji olacaktır (Chisholm, 1993). Çiftleşme çabası, yavru sayısındaki farklılığı artırma eğiliminde olduğu için (en azından kaynaklar sınırlı olduğunda), ebeveynlik-çaba stratejileri en iyi sonucu verecektir. Buna ek olarak, ölüm oranları düşük olduğunda, ebeveynlik çabası stratejileri basitçe seçenekler olarak kullanılabilir, çünkü ebeveynlerin çocuklarının üremesini artırmak için yeterli ebeveyn bakımı alacak kadar uzun süre hayatta kalmaları ve çocuklarının yetecek kadar uzun yaşama olasılığı daha yüksektir (Chisholm, 1993).

2.7. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Beslenme İlişkisi

Yaşam öyküsü teorisiyle ilgili yapılmış geçmiş araştırmalar insanların çocukluk dönemindeki ortamları tarafından nasıl ayarlandıklarına odaklanmış olsa da, yaşam öyküsü teorisi stratejilerinin yetişkinlik dönemindeki çevreden de etkilenebileceği güncel araştırmalarla desteklenmiştir (Laran ve Salerno, 2012).

Özellikle, insanlar kendilerini şu anda sert olan bir ortamda algıladıklarında hızlı bir strateji benimsemelidir. Bunun nedeni, çevresel sertliğin kıt kaynaklar için tehlike ve rekabet anlamına gelmesidir. Bu nedenle, çevreyi sert olarak algılayan insanlar, hızlı bir stratejiyi karakterize eden bir davranış modeli olan mevcut maksimum kaynak miktarını güvence altına almaya odaklanır. Bu nedenle, ekonomik sorunlarla ilgili haberler, rekabetçi bir iş arkadaşının görüşü, hatta sıkıntı veya mücadele gibi sözler sert bir ortamı gösteren ipuçlarına maruz kalmak, hızlı bir yaşam öyküsü stratejisiyle ilişkili davranışları tetikleyebilir. İnsanların çevrelerindeki hazırlayıcı ipuçlarının davranışlarını bilinçsiz bir şekilde etkilediğine dair çok sayıda belgelenmiş kanıt göz önüne alındığında, bu fenomen oldukça yaygın olabilir (Laran ve Salerno, 2012).

Geçmiş araştırmalar yaşam öyküsü stratejilerinin besin seçimiyle ilişkisine odaklanmamıştır. Fakat hızlı bir yaşam öyküsü stratejisinin yüksek kalorili besinler tüketmeyi arttırdığı yönünde güncel araştırmalar bulunmaktadır. Hızlı bir yaşam öyküsü stratejisinin en güçlü öngörücülerinden biri, yaşamın erken dönemlerinde kaynak eksikliğidir. Bu nedenle, sertlikle ilişkili çevresel ipuçları kaynak kıtlığı algısını artırıyorsa, bu tür ipuçlarına maruz kalan kişiler, bu kıtlık duygusunu gidermek için hızlı bir strateji uygulamaya koymalı ve yüksek kalorili yiyecekler yemelidir. Yüksek kalorili yiyecekler anında enerji sağlar ve insanları düşük kalorili yiyeceklerden daha uzun süre besleyebilir. Bu nedenle, yüksek kalorili yiyecekler, kaynakların kıt olduğu zorlu ortamlarda düşük kalorili gıdalardan daha cazip olmalıdır (Laran ve Salerno, 2012). Yağlı ve şekerli yüksek kalorili besinlerin yaygın olarak sevilmesi bu geçmişin bir sonucu olabilir. Hamilelik döneminde yetersiz beslenen annelerin besin yetersizliğine bağlı olarak bağışıklık sistemi zayıf olan yavrular doğurduğu ve bu yetersizliğin uzun vadeli nesiller arası bir etkisi olduğu yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır (Mcdade, 2005).

2.8. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Yaşlanma

Cansız varlıkların zaman içerisinde aldıkları mesafe ‘eskime’ veya ‘yıpranma’ olarak tanımlanırken canlı varlıklar için ‘yaşlanma’ terimi tercih edilir. Çünkü canlı organizmaların zaman içerisindeki yaşlanma süreci her ne kadar yıpranma ve bozulmayı içeren bir süreç olsa da onarım ve yeniden yapım mekanizmaları devrededir. Bu nedenle “yaşlanma”, dünyaya gelen her canlının zaman içerisinde aldığı mesafe olup ölümle sona

ermektedir (Beğer ve Yavuzer, 2012). Yaşlanma kronolojik (doğum tarihine göre), biyolojik (anatomik ve fizyolojik değişikliklerle), ekonomik, sosyal (yaşlının hayattaki rolü), psikolojik yaşlanma alt tipleri olarak sınıflanabilir. Evrimsel anlamda yaşlanma ise, yaşa bağlı olarak uyum gücünde giderek artan ölçüde düşüş olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, yaş ilerledikçe hayatta kalma ve üreme başarısında giderek artan biçimde bir azalmanın gözlenmesi durumudur (Başbüyük, 2009).

Yaşlanma, yetişkinlerde daha sonraki yaşlarda hayatta kalma ve doğurganlıkta bir azalma olarak popülasyonda ortaya çıkan, içsel durumda bir düşüştür. Bu nedenle yaşlanma sadece hayatta kalma oranlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda doğurganlığı da etkiler ve yaşlanmanın etkileri normalde hem doğurganlıkta hem de hayatta kalmada yaşa bağlı düşüşlerde yansıtılır (Stearns, 2000). Evrimsel yaşlanma teorisinde iki yaklaşım vardır; biri fenotipik yaşam öyküsü özelliklerine ve üreme maliyetlerinin sonuçlarına odaklanırken, diğeri yaşla birlikte seleksiyon baskısı azaldığında ortaya çıkan genetik etkilere odaklanır. Yaşlanmayla ilgili en temel soru şudur: Ne tür organizmalar yaşlanmalıdır? Yaşlanmaması gereken organizmalar var mıdır? (Stearns, 2000).

Peter Medawar tarafından 1952’de ortaya atılan mutasyon birikimi teorisine göre yaşlanma uyumsal bir özellik olmayıp, doğal seçilim tarafından desteklenmez. Ancak doğal seçilimin bir yan ürünü olarak açığa çıkar. Yaşlanma uyum gücünü arttıran bir özellik olmadığı için, bir sonraki kuşağa aktarılması veya sıklığının arttırılması doğal seçilim tarafından desteklenmez. Doğal seçilimin sadece bir yan ürünü olabilir. Genç yaşlarda ifade edilen zararlı mutasyonlar uyum gücü üzerinde negatif etkiye sahip olduklarından, güçlü biçimde seçilirler. Yani üreme başarısını ciddi biçimde düşürürler ve popülasyonun gen havuzundan elenirler. Sadece yaşlı evrelerde ifade edilen zararlı mutasyonlar ise seçilimin nötr etkisi ile karşı karşıya kalırlar. Çünkü taşıyıcıları zaten üremiş ve genlerini bir sonraki nesile aktarmışlardır. Mutasyon birikim teorisinin öngördüğü gibi, ileri yaşlarda ifade edilen gen mutasyonları ve buna bağlı olarak ileri yaşlarda görülen genetik rahatsızlıklar, üreme başarısını etkilemedikleri için gen havuzundan uzaklaştırılmazlar ve popülasyonda kuşaktan kuşağa aktarılmaya ve birikmeye devam ederler (Başbüyük, 2009).

Williams tarafından 1957’de Antagonistik Pleiotropi Teorisi önerilmiştir. Bu teori, öncelikle belli bir genin sadece bir değil, birkaç özellik üzerinde etkili olduğunu varsayar. Buna pleiotropi denir. İkinci olarak, bu pleiotropik etkinin bireyin uyum gücünü yaşa bağlı olarak, zıt biçimde (antagonistik) değiştirdiğini kabul eder. Teori, popülasyonda kaynakların kullanılması bakımından bir çıkar çatışması olduğu durumda, doğal seçilimin genç bireyler lehine çalıştığını ileri sürer. Bunun nedeni olarak ta, farklı yaşlarda uyum gücüne zıt şekilde etki eden pleiotropik genler üzerine seçilimin etkisini gösterir. Başka bir deyişle, genç bireylerde uyum gücünü arttıran özellikler üzerine etkili olan bir gen, yaşlı bireylerde zararlı bir özelliğin açığa çıkışına etkili olsa bile, genç bireyin üreme başarısını arttırması yararına popülasyonda korunacaktır. Yani, genç bireyde pozitif seçim baskısı ile yaşlı bireydeki negatif seçim baskısı arasında, evrimde uzlaş (trade-off) adı verilen ve toplam uyum gücünü arttıran bir strateji izlenir. Üreme başarısı, bakım / tamir yatırımında azalma ve ölümle ödenen bir uzlaş örneğidir (Başibüyük, 2009).

Kirkwood 1993 yılında Tek-kullanımlık Soma Teorisini (Disposable Soma Theory) ortaya atmıştır. Bu teori diğer iki teorilerinin aksine, yaşlanmada genlerin etkili olduğunu ileri sürmez. Bunun yerine hücre bakımı ve korunmasının oldukça pahalı bir iş olduğu fikrine odaklanır. Doğada dış faktörler nedeniyle ölüm oranının oldukça yüksek olduğu, yani beklenen ömür uzunluğuna çok az sayıda bireyin ulaştığı düşünüldüğünde, somatik (vücut) hücrelerin tamiri, bakımı ve korunması için yapılacak yatırım anlamsız olacaktır. Daha fazla enerjinin üreme kapasitesini arttırmak için kullanılması daha yararlı olacak ve evrimsel bakış açısından da bireyin uyum gücünü arttıran bir özellik olacaktır. Bu nedenle, canlılar kendilerini belli bir süre hayatta tutmaya yetecek miktarda yatırımı soma hücrelerine yaparlar, ancak bu miktar onları sonsuza kadar yaşatacak miktardan azdır. Dış faktörlere bağlı örüm oranı ne kadar yüksekse, somanın (vücudun) korunması için yapılacak yatırım o kadar az olacaktır. Teoriye adını veren şekilde, vücut tek-kullanımlıktır ve süresi dolduğunda atılabilir. Esas olan ise genlerdir ve bir sonraki kuşağa aktarılmalarının garanti altına alınması pahasına, soma feda edilebilir. Yaşam periyodu kısa olan türler, üreme potansiyellerini arttıracak şekilde enerji yatırımı yapma yönünde seçilmiş olacaklardır. Yani ortalama ömür uzunluğu kısa olan türlerde, hızlı çoğalma ve fazla döl verme evrimleşecektir (Başibüyük, 2009).

Evrin teorisi, gelişim sırasında ve erken yetişkinlikte yaşam öyküsü kararlarındaki çeşitliliğin, bir popülasyon içindeki bireyler arasındaki yaşlanma oranlarındaki farklılığı desteklemesi gerektiğini öngörür. Kuşlar ve memeliler üzerinde yapılan uzun vadeli uzunlamasına çalışmalar, yaşamın erken dönemindeki çevresel koşulların, daha sonra yetişkinlikte yaşlanma modelleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Tahmin edildiği gibi, daha hızlı yaşlanma ve daha kısa ömür, başarılı üreme ile ilişkili enerjik olarak pahalı faaliyetlere önceki yatırımla ilişkilidir (Selman, Blount, Nussey, ve Speakman, 2012).

2.9. Kuşak Kavramı

Türk Dil Kurumunda kuşak kavramı; yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu ve yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon olarak tanımlanmıştır. Kuşak kavramı için diğer tanımlar incelendiğinde kuşak; anne-babaların, çocuklarının doğumları arasındaki ortalama zaman aralığı (Başol ve Çetin, 2014), benzer zaman aralıklarında doğan, benzer ekonomik ve sosyal hareketlerden etkilenmiş benzer davranış biçimine sahip kişiler olarak tanımlanabilir (Yüksekbilgili ve Akduman, 2015).

2.10. Yaşam Öyküsü Teorisi ve Kuşaklar Arası Etkiler

İnsan biyokültürel çevresi, mevcut nesil insanların refahını etkiler ve ayrıca sonraki nesiller üzerinde kalıcı etkilere sahiptir. Bu etkilere nesiller arası etkiler denebilir. Kuşaklar arası etkiler hipotezi (IIH) Emanuel tarafından 1986 yılında önerilmiş; gelecek neslin sağlığı, büyümesi ve gelişmesiyle ilgili bir neslin deneyimlediği faktörler, koşullar, maruziyetler ve ortamlar olarak tanımlanmıştır. Orijinal kuşaklar arası etkiler hipotezinin, düşük doğum ağırlığının nesiller boyunca sürekliliğini hesaba katması önerildi (Bogin ve ark., 2007).

Hem Gelişimsel Programlama (DP) hem de Tahmine Dayalı Uyarlanabilir Yanıt (PAR) hipotezleri, kuşaklar arası etkilerin varlığını barındırır. Gelişimsel Programlama (DP) hipotezi, gebelik sırasında olumsuz ortamlara maruz kalmanın doğumda daha küçük ve yetişkinlikte sağlıklı olacak bir vücutla sonuçlanacağını savunur. Tahmine Dayalı Uyarlanabilir Yanıt (PAR) hipotezi, doğumdaki küçük boyutun bir tür güçlük altında fetal gelişimin sonucu olduğunu savunur. Her iki hipotez de, rahim içi ve erken postnatal

ortamın kalitesinin düşük olmasının fetüs/bebek metabolik ve kardiyak ayarlamalara, yararlı ve zararlı olacağına işaret etmektedir. Bu metabolik ve kardiyak varyasyonlar, yaşamlarının geri kalanı boyunca bireylerin büyümesini, gelişimini ve sağlığını etkiler. Üreme sistemleri büyük ölçüde kendi fetal dönemlerinde gelişmiş olan kadınlar söz konusu olduğunda, bu varyasyonlar yavrularını da etkileyecektir. Yapılan araştırmalarda etnik azınlıklara mensup kadınlar, çeşitli kuşaklara dayanan zorlukların geçmişine sahip olup, mevcut anne nesli uygun sağlık koşulları altında büyüdüğünde bile, düşük doğum kilosu olan bebekleri daha yüksek oranda doğurmaktadır. Etnik azınlık anneleri veya onların anneleri başka ülkelerde doğmuş ve genellikle olumsuz biyokültürel koşullar altında büyümüştür. Mevcut kadın nesli için iyileştirilmiş sağlık hizmetlerine rağmen, geçmiş ortamların kuşaklar arası etkilerinin üstesinden gelinememiştir (Bogin ve ark., 2007).

Kendi gebelikleri sırasında yetersiz beslenme yaşayan annelerde plasental besin taşınmasının bozulduğu varsayılmıştır. Kızların fetal gelişimi sırasında gerçekleşen gebelik damgası yoluyla annenin gebelik deneyimi kızlarına aktarılabilir. Rahimde yetersiz beslenen kadınların gebelik damgalı kızları, herhangi bir öngörücü veya uyarlanabilir yanıt vermez, ancak daha ziyade üreme sonuçları basitçe annelerinin üreme ortamının kalitesini yansıtır (Bogin ve ark., 2007).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterlerinin benzerlikleri, farklılıkları ve üç kuşak bireyler için değişimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu alanda yapılmış mevcut çalışmaların az olması araştırma konusuna olan ilgiyi arttırmış ve literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

3.2. Araştırma Sorusu

Bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterleri nasıldır ve bunları etkileyen faktörler zamanla nasıl değişime uğramıştır?

3.3. Araştırma Örneklemi

Araştırma Muğla'nın Fethiye ilçesinde yaşayan 45 kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. 45 kadın katılımcıyı; 15 kadın katılımcı, 15 kadın katılımcının anneleri ve 15 kadın katılımcının anneanneleri oluşturmuştur. Örneklem seçimi amaçlı örneklem türünden tabakalı amaçlı örneklemdir.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma hipotezleri aşağıdaki belirtildiği gibidir:

H1: Evlenme yaşı kuşaklar arasında farklılık gösterir.

H2: Ergenliğe girme yaşı kuşaklar arasında farklılık gösterir.

H3: Sahip olunan çocuk sayısı kuşaklar arasında farklılık gösterir.

H4: Çocuk sahibi olma yaşı kuşaklar arasında farklılık gösterir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada bilimsel araştırmalarda kullanılan yöntemlerden biri olan karma (nitel-nicel) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Baki ve Gökçek, 2012). Karma yöntemin kullanılma gerekçesi genişletme (Expansion)'dir. Genişletme araştırmanın farklı

bileşenleri için farklı yöntemler kullanarak, çalışmanın kapsamını genişletmektir (Baki ve Gökçek, 2012). Araştırma kısmen karma eş zamanlı baskın statülü tasarım şeklindedir. Nitel yöntemin baskın olduğu nicel verilerinde yer aldığı karma yöntem çalışmada, nitel ve nicel veriler eş zamanlı olarak elde edilmiştir. Araştırma deseni olgubilim (fenomenoloji)'dir.

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla anket formu hazırlanmıştır. Anket formunda; araştırmanın tanıtıldığı ve anketin ne amaçla uygulandığının anlatıldığı aydınlatılmış onam formu, sosyodemografik bilgilerin öğrenilmesi amacıyla yer alan sosyodemografik bilgi formu, nicel verilerin toplanması amacıyla açık uçlu soruların yer aldığı sorular ve araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış soru kâğıdı yer almaktadır.

3.5.1. Verilerin Analizi ve Raporlanması

Anket sonucunda elde edilen veriler bilgisayara aktarılıp nicel verilerin analizi için SPSS 18.0 sürüm programı kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS programı aracılığıyla non-parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinde gruplar arası farklılığın analizinde nonparametrik test olan Kruskal-Wallis Test hangi gruplar arasında farkın olduğunu anlamak için Post Hoc Test Tamhane's T2 analizi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilmiştir. Nitel verilerin analizi için MAXQDA Analytics Pro 2020 programı kullanılmıştır. MAXQDA programı aracılığıyla ile veriler kodlanmış, kod matris tarayıcısı ve tek vaka modeli kullanılmıştır. Elde edilen veriler analiz sonuçlarına göre yorumlanmış ve raporlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmada yürütülmesi için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından KAEK-701 nolu karar ile 09.09.2020 tarihinde Etik Kurul izni alınmıştır. Etik kurul onam formu Ek-4 kısmında belirtilmiştir.

Araştırma verilerinin toplanması için katılımcılarla görüşme yapılmadan önce, katılımcıların kimliklerinin gizli tutulacağını ve vermiş oldukları yanıtların sadece bu çalışmada kullanılacağını belirten aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. Aydınlatılmış Onam Formu Ek-1 kısmında belirtilmiştir.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verilerinin toplanması için katılımcılarla görüşmelerin yapılması gerekmiştir. Görüşmelerin yapıldığı zaman Covid-19 pandemi dönemine denk geldiği için, katılımcıları araştırmaya dahil etmek zor olmuştur. Görüşmeler sırasında katılımcılar maske taktıkları için görüşmeler sırasında jest ve mimikleri anlaşılmamıştır.

4. BULGULAR

Araştırma 45 katılımcıyla gerçekleşmiştir. Üç kuşağı (kız-anne-anneanne) oluşturan toplam 15 grup yer almaktadır. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması için gruplar (A, B, C, Ç, D, E, F, G, H, I, İ, J, K, L, M,) harflerle isimlendirilmiştir. Birinci kuşak (anneanne) “1” sayısı ile, ikinci kuşak (anne) “2” sayısı ile ve üçüncü kuşak (kız) “3” sayısı ile kodlanmıştır.

4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Tablo 4.1.: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Kilo	Boy(cm)	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği	Sosyal Güvencesi	Algılanan Gelir Durumu
A1	74	94	165 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
A2	57	100	165 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderimden az
A3	32	68	165 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Sınıf Öğretmeni	Emekli Sandığı	Gelirim giderime eşit
B1	94	70	160 cm	Evli	Okuryazar değil	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
B2	65	77	167 cm	Dul	Okuryazar değil	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
B3	45	59	160 cm	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev hanımı	Bağkur	Gelirim giderime eşit
C1	71	70	160 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
C2	50	114	160 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
C3	28	83	168 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime az
Ç1	80	90	160 cm	Evli	Okuryazar	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderimden az

Tablo 4.1. ‘devamı’ : Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Kilo	Boy(cm)	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği	Sosyal Güvencesi	Algılanan Gelir Durumu
Ç2	60	80	155 cm	Dul	Okuryazar	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
Ç3	38	74	155 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
D1	85	68	155 cm	Dul	Okuryazar değil	Ev hanımı	Yeşil Kart	Gelirim giderime eşit
D2	55	78	165 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Tarım Sigortası	Gelirim giderime eşit
D3	27	85	160 cm	Evli	Lise Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
E1	73	75	165 cm	Dul	Okuryazar	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderimden fazla
E2	45	73	169 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Bağkur	Gelirim giderimden fazla
E3	25	103	173 cm	Evli	Lise Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderimden fazla
F1	70	80	175 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
F2	48	72	165 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Yeşil Kart	Gelirim giderimden az
F3	26	54	163cm	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
G1	89	45	150 cm	Evli	Okuryazar değil	Ev hanımı	Yaşlılık aylığı	Gelirim giderime eşit
G2	55	58	165 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
G3	29	48	165 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Öğretmen	SSK	Gelirim giderime eşit

Tablo 4.1. ‘devamı’ : Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Kilo	Boy(cm)	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği	Sosyal Güvencesi	Algılanan Gelir Durumu
H1	80	62	153 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
H2	54	72	156 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
H3	30	71	161 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Halkla ilişkiler ve tanıtım	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderimden fazla
I1	90	65	160 cm	Evli	Okuryazar değil	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
I2	57	75	163 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
I3	30	59	160 cm	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
İ1	81	70	160 cm	Evli	Okuryazar değil	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
İ2	59	70	162 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	SSK	Gelirim giderime eşit
İ3	33	62	157 cm	Evli	Ortaokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	SSK	Gelirim giderime eşit
J1	72	84	160 cm	Dul	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
J2	53	90	150 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
J3	29	70	160 cm	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
K1	79	73	168 cm	Dul	Okuryazar değil	Ev hanımı	Yaşlılık Aylığı	Gelirim giderime eşit
K2	61	95	166 cm	Dul	Okuryazar	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
K3	39	64	159 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Sınıf Öğretmeni	SSK	Gelirim giderimden fazla

Tablo 4.1. ‘devamı’ : Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Kilo	Boy(cm)	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği	Sosyal Güvencesi	Algılanan Gelir Durumu
L1	90	70	155 cm	Dul	Okuryazar	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
L2	63	98	160 cm	Dul	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
L3	42	70	167 cm	Evli	Lise Mezunu	Ev hanımı	Bağkur	Gelirim giderime eşit
M1	71	85	160 cm	Evli	Okuryazar değil	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
M2	49	86	160 cm	Evli	İlkokul Mezunu	Ev hanımı	Eşine bağlı SSK	Gelirim giderime eşit
M3	30	72	168 cm	Evli	Üniversite Mezunu	Turizm	SSK	Gelirim giderime eşit

4.2. Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Katılımcılara soru formunda nicel verilerin yanı sıra bazı bilgilerin elde edilmesi için sorular sorulmuştur. Bu sorulardan açık uçlu olan sorulara vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.2.’de belirtilmiştir.

Tablo 4.2.: Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Katılımcı	Ergenliğe Girme Yaşı	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Çocuk Sahibi Olunan Yaş	Sahip Olunan Hastalıklar	Menopoza Girme Yaşı
A1	16	16	4	17	Şeker Hastalığı Bel Fıtığı	40
A2	16	17	3	18	Şeker Hastalığı	40
A3	13	26	1	28	Tiroid Hastalığı Safra Kesesinde taş birikimi	-
B1	15	19	7	20	Yüksek Tansiyon Siyatik	53
B2	14	18	3	19	Yüksek Tansiyon	45
B3	13	18	2	19	Kolesterol Hastalığı- Akdeniz anemisi taşıyıcılığı	-

Tablo 4.2. ‘devamı’ : Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Katılımcı	Ergenliğe Girme Yaşı	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Çocuk Sahibi Olunan Yaş	Sahip Olunan Hastalıklar	Menopoza Girme Yaşı
C1	16	20	3	21	Şeker Hastalığı Psikolojik Rahatsızlık Yüksek Tansiyon	48
C2	12	19	2	20	-	48
C3	13	24	1	25	Lösemi-SLE-Kornea Dikleşmesi	-
Ç1	14	17	7	19	Şeker Hastalığı Astım Bronşit Kalp Hastalığı Yüksek Tansiyon	45
Ç2	14	17	2	18	Astım	50
Ç3	13	20	3	21	Psikolojik Rahatsızlık	-
D1	16	20	8	23	Astım- Romatizma- Kemik erimesi	55
D2	13	19	6	20	-	52
D3	11	18	1	20	-	-
E1	16	21	5	22	Yüksek Tansiyon Kemik Erimesi	54
E2	15	20	2	21	Şeker Hastalığı	-
E3	13	21	1	23	Şeker Hastalığı Bipolar Bozukluk	-
F1	13	18	4	20	Yüksek Tansiyon- Kalpte ritim bozukluğu	55
F2	13	19	2	20	Bel fıtığı	-
F3	13	18	2	20	-	-
G1	16	22	5	23	Yüksek Tansiyon	45
G2	14	21	2	22	-	51
G3	16	25	1	27	-	-
H1	16	19	6	21	Şeker Hastalığı- Yüksek Tansiyon	40
H2	16	22	1	25	Yüksek Tansiyon Kalp Hastalığı	40
H3	12	25	2	26	-	-

Tablo 4.2. ‘devamı’ : Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Katılımcı	Ergenliğe Girme Yaşı	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Çocuk Sahibi Olunan Yaş	Sahip Olunan Hastalıklar	Menopoza Girme Yaşı
I1	15	18	9	18	Yüksek Tansiyon	45
I2	13	18	4	19	Rahim ameliyatı Safra kesesi ameliyatı	Rahmi alınmış
I3	12	23	2	24	-	-
İ1	18	21	7	22	Yüksek Tansiyon, Parkinson	41
İ2	13	18	3	20	Astım Hastalığı	42
İ3	12	21	3	23	-	-
J1	13	16	6	18	Şeker Hastalığı Yüksek Tansiyon	54
J2	14	21	2	22	-	43
J3	14	18	2	20	-	-
K1	13	16	7	17	Yüksek Tansiyon	50
K2	14	19	4	20	Şeker Hastalığı Yüksek Tansiyon	56
K3	12	22	2	27	-	-
L1	16	16	5	17	KOAH Nefes darlığı	50
L2	15	16	2	17	-	45
L3	16	20	3	21	-	-
M1	15	19	5	20	-	45
M2	13	17	3	19	Depresyon Hastalığı Bel fıtığı Akdeniz Anemisi Taşıyıcılığı	-
M3	13	24	2	26	-	-

4.3. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Menarş Yaşları

Tablo 4.3.: Katılımcıların Menarş Yaşları

	Birinci kuşak	İkinci Kuşak	Üçüncü Kuşak
N	15	15	15
Ortalama	15,2000	13,9333	13,0667
Std. Ortalama Hata	,36775	,30026	,35813
Medyan	16	14	13
Mod	16,00	13,00 ^a	13,00
Std. Sapma	1,42428	1,16292	1,38701
Varyans	2,029	1,352	1,924
Aralık	5	4	5
Maksimum	18	16	16
Minumum	13	12	11
toplam	228	209	196

a. Çoklu modlar mevcuttur. En küçük değer gösterilir

Üç kuşak katılımcılardan; birinci kuşağı (anneanne) oluşturan 15 katılımcının ergenliğe girme yaşları ortalama olarak 15,2'dir. İkinci kuşağı (anne) oluşturan 15 katılımcının ergenliğe girme yaşları ortalama olarak 13,93 ve üçüncü kuşağı (kız) oluşturan 15 katılımcının ergenliğe girme yaşları 13,06'dır.

Tablo 4.4. : Katılımcıların Menarş Yaşı Analizi

Gruplar		N	Ortalama sıra	Test İstatistiği ^{a,b}	Menarş Yaşı
Menarş Yaşı	1. Kuşak	15	31,87	Kikare	13,885
	2. Kuşak	15	22,60	df	2
	3. Kuşak	15	14,53	p	0,001
	Toplam	45			

a. Kruskal-Wallis Test

b. Gruplama Değişkeni: gruplar

Anlamlılık değeri ($\alpha:0,05$) p: ,001 olarak bulunmuştur. Kuşakların menarş yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek için Post Hoc Test yapılmıştır.

Tablo 4.5. : Katılımcıların Menarş Yaşı Gruplar Arası Farklılık

ANOVA	Kareler toplamı	df	Ortalama kare	F	p
Gruplar arasında	34,533	2	17,267	9,765	,000
Gruplar içinde	74,267	42	1,768		
toplam	108,800	44			

Çoklu Karşılaştırmalar

(I)Gruplar	(J)Gruplar	Ortalama farkı	Standart hata	p	95% güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
1. Kuşak	2. Kuşak	1,26667*	,47476	,038	,0581	2,4752
	3. Kuşak	2,13333*	,51331	,001	,8299	3,4368
2. Kuşak	1. Kuşak	-1,26667*	,47476	,038	-2,4752	-,0581
	3. Kuşak	,86667	,46735	,207	-,3223	2,0556
3. Kuşak	1. Kuşak	-2,13333*	,51331	,001	-3,4368	-,8299
	2. Kuşak	-,86667	,46735	,207	-2,0556	,3223

* ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Analize göre birinci kuşak ve üçüncü kuşak bireylerin menarş yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: ,001 p<0.05). Ayrıca birinci kuşak ve ikinci kuşak bireylerin menarş yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: ,038 p<0.05).

4.4. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Evlilik Yaşları**Tablo 4.6.: Katılımcıların Evlilik Yaşları**

	Birinci kuşak	İkinci kuşak	Üçüncü kuşak
N	15	15	15
Ortalama	18,5333	18,7333	21,5333
Std. Ortalama Hata	,52433	,44150	,73593
Medyan	19,0000	19,0000	21,0000
Mod	16,00	19,00	18,00
Std. Sapma	2,03072	1,70992	2,85023
Varyans	4,124	2,924	8,124
Aralık	6,00	6,00	8,00
Minimum	16,00	16,00	18,00
Maksimum	22,00	22,00	26,00
Toplam	278,00	281,00	323,00

a. Çoklu modlar mevcuttur. En küçük değer gösterilir

Üç kuşak katılımcılardan; birinci kuşağı oluşturan (anneanne) 15 katılımcının evlilik yaşları ortalama olarak 18,53, ikinci kuşağı oluşturan (anne) 15 katılımcının evlilik yaşları ortalama olarak 18,73 ve üçüncü kuşağı oluşturan (kız) 15 katılımcının evlilik yaşları 21,53 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.7.: Katılımcıların Evlilik Yaşı Analizi

Gruplar		N	Ortalama sıra	Test İstatistiği a,b	Evlilik Yaşı
Evlilik Yaşı	1. Kuşak	15	18,30	Kikare df p	9,556
	2. Kuşak	15	19,23		2
	3. Kuşak	15	31,47		0,008
	Toplam	45			

a. Kruskal-Wallis Test

b. Gruplama Değişkeni: gruplar

Anlamlılık değeri ($\alpha:0,05$) p: ,008 olarak bulunmuştur. Kuşakların evlilik yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek için Post Hoc Test yapılmıştır.

Tablo 4.8: Katılımcıların Evlilik Yaşı Gruplar Arası Farklılık

ANOVA	Kareler toplamı	df	Ortalama kare	F	p
Gruplar arasında	84,400	2	42,200	8,345	,001
Gruplar içinde toplam	212,400	42	5,057		
	296,800	44			

Çoklu Karşılaştırmalar

(I)Gruplar	(J)Gruplar	Ortalama farkı	Standart hata	p	95% güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
1. Kuşak	2. Kuşak	-,20000	,68545	,988	-1,9436	1,5436
	3. Kuşak	-3,00000*	,90361	,008	-5,3099	-,6901
2. Kuşak	1. Kuşak	,200000 -	,68545	,988	-1,5436	1,9436
	3. Kuşak	2,80000*	,85820	,010	-5,0099	-,5901
3. Kuşak	1. Kuşak	3,00000*	,90361	,008	,6901	5,3099
	2. Kuşak	2,80000*	,85820	,010	,5901	5,0099

* ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Analize göre birinci kuşak ve üçüncü kuşak bireylerin evlilik yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: ,008 $p<0,05$). İkinci kuşak ve üçüncü kuşak

bireylerin evlilik yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p:0,010$ $p<0,05$).

4.5. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar

Tablo 4.9. : Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar

	Birinci kuşak	İkinci kuşak	Üçüncü kuşak
N	15	15	15
Ortalama	19,8667	19,8667	23,3333
Std. Ortalama Hata	,55090	,42389	,78478
Medyan	20,0000	20,0000	23,0000
Mod	17,00 ^a	20,00	20,00
Std. Sapma	2,13363	1,64172	3,03942
Varyans	4,552	2,695	9,238
Aralık	6,00	6,00	9,00
Minimum	17,00	17,00	19,00
Maksimum	23,00	23,00	28,00
Toplam	298,00	298,00	350,00

a. Çoklu modlar mevcuttur. En küçük değer gösterilir

Üç kuşak katılımcılardan; birinci kuşağı oluşturan (anneanne) 15 katılımcının çocuk sahibi oldukları yaş ortalama olarak 19,86, ikinci kuşağı oluşturan (anne) 15 katılımcının çocuk sahibi oldukları yaş ortalama olarak 19,86 ve üçüncü kuşağı oluşturan (kız) 15 katılımcının çocuk sahibi oldukları yaş ortalama olarak 23,33 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.10. : Katılımcıların Çocuk Sahibi Olunan Yaş Analizi

Gruplar	N	Ortalama sıra	Test İstatistiği ^{a,b}	Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar
Çocuk Sahibi Oldukları Yaşlar	1. Kuşak	15	18,50	12,116
	2. Kuşak	15	17,97	2
	3. Kuşak	15	32,53	0,002
	Toplam	45		

a. Kruskal-Wallis Test

b. Gruplama Değişkeni: gruplar

Anlamlılık değeri ($\alpha:0,05$) p: ,002 olarak bulunmuştur. Kuşakların çocuk sahibi oldukları yaşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek için Post Hoc Test yapılmıştır.

Tablo 4.11.: Katılımcıların Çocuk sahibi Oldukları Yaşlar Gruplar Arası Farklılık

ANOVA	Kareler toplamı	df	Ortalama kare	F	p
Gruplar arasında	120,178	2	60,089	10,935	,000
Gruplar içinde	230,800	42	5,495		
toplam	350,978	44			

Çoklu Karşılaştırmalar

(I)Gruplar	(J)Gruplar	Ortalama farkı	Standart hata	p	95% güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
1. Kuşak	2. Kuşak	,00000	,69511	1,000	-1,7723	1,7723
	3. Kuşak	-3,46667*	,95884	,004	-5,9191	1,0142
2. Kuşak	1. Kuşak	,00000	,69511	1,000	-1,7723	1,7723
	3. Kuşak	-3,46667*	,89194	,002	-5,7751	-1,1582
3. Kuşak	1. Kuşak	-3,46667* -	,95884	,004	1,0142	5,9191
	2. Kuşak	3,46667*	,89194	,002	1,1582	5,7751

* ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Analize göre birinci kuşak ve üçüncü kuşak bireylerin çocuk sahibi oldukları yaşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: ,004 $p<0.05$). İkinci kuşak ve üçüncü kuşak bireylerin çocuk sahibi oldukları yaşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p: ,002 $p<0.05$).

4.6. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı

Tablo 4.12.: Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısı

	Birinci Kuşak	İkinci Kuşak	Üçüncü Kuşak
N	15	15	15
Ortalama	5,8667	2,7333	1,8667
Std. Ortalama Hata	,42389	,31573	,19190
Medyan	6,0000	2,0000	2,0000
Mod	5,00 ^a	2,00	2,00
Std. Sapma	1,64172	1,22280	,74322
Varyans	2,695	1,495	,552
Aralık	6,00	5,00	2,00
Minimum	3,00	1,00	1,00
Maksimum	9,00	6,00	3,00
Toplam	88,00	41,00	28,00

a. Çoklu modlar mevcuttur. En küçük değer gösterilir

Üç kuşak katılımcılardan; birinci kuşağı oluşturan (anneanne) 15 katılımcının sahip oldukları çocuk sayısı ortalama olarak 5,86 ikinci kuşağı oluşturan (anne) 15 katılımcının sahip oldukları çocuk sayısı ortalama olarak 2,73 ve üçüncü kuşağı oluşturan (kız) 15 katılımcının sahip oldukları çocuk sayısı 1,86 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.13.: Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı Analizi

Gruplar		N	Ortalama sıra	Test İstatistiği ^{a,b}	Sahip Olunan Çocuk Sayısı
Sahip olunan Çocuk Sayısı	1. Kuşak	15	36,97	Kikare	28,919
	2. Kuşak	15	19,67	df	2
	3. Kuşak	15	12,37	p	,000
	Toplam	45			

a. Kruskal-Wallis Test

b. Graplama Değişkeni: gruplar

Anlamlılık değeri ($\alpha:0,05$) Kruskal-Wallis Test p: ,000 olarak bulunmuştur. Kuşakların çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek için Post Hoc Test yapılmıştır.

Tablo 4.14.: Katılımcıların Sahip oldukları Çocuk Sayısı Gruolar Arası Farklılık

ANOVA	Kareler toplamı	df	Ortalama kare	F	P
Gruplar arasında	132,844	2	66,422	42,014	,000
Gruplar içinde	66,400	42	1,581		
toplam	199,244	44			

Çoklu Karşılaştırmalar

(I)Gruplar	(J)Gruplar	Ortalama farkı	Standart hata	p	95% güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
1. Kuşak	2. Kuşak	3,13333*	,52855	,000	1,7843	4,4824
	3. Kuşak	4,00000*	,46530	,000	2,7852	5,2148
2. Kuşak	1. Kuşak	-3,13333*	,52855	,000	-4,4824	-1,7843
	3. Kuşak	,86667	,36947	,082	-,0842	1,8175
3. Kuşak	1. Kuşak	-4,00000*	,46530	,000	-5,2148	-2,7852
	2. Kuşak	-,86667	,36947	,082	-1,8175	,0842

* ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Analize göre birinci kuşak ve üçüncü kuşak katılımcılarının sahip oldukları çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: ,000 $p < 0.05$). Birinci kuşak ve ikinci kuşak katılımcılarının sahip oldukları çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p: ,000 $p < 0.05$).

4.7. Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Yaşam Öyküsü- Ekoloji (çevre) İlişkisi

Üç kuşağı oluşturan 15 grup toplam 45 katılımcının yaşadığı çevre ve evlendikten sonra göç etme, taşınma durumları karşılaştırılmıştır. Her grup için kendi arasında karşılaştırılma yapılmıştır.

Kod Sistemi	A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
evlenmeden önce yaşanılan çevre									
köy- köy									
şehir- şehir									
şehir- köy									
köy- şehir									
yaşanılan çevre									
şehir									
köy									

Şekil 4.1. : (A, B, C) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi-Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

1. Gruptaki (A) bireylerin hepsi şunda şehirde yaşamaktadır. Birinci kuşak (A1) evlenmeden önce köyde yaşamış, evlendikten sonra şehre taşınmıştır. İkinci ve üçüncü kuşaktaki bireyler evlenmeden önce de şehirde yaşamaktalarmış. 2. Gruptaki (B) bireyler şunda şehirde yaşamaktadır. Birinci kuşak (B1) ve ikinci kuşak (B2) evlendikten sonra köye taşınmışlar daha sonra tekrar şehre taşınmışlar. 3. Gruptaki (C) bireyler şunda şehirde yaşamaktadır. Evlendikten sonra köy hayatları olmamıştır.

Kod Sistemi	Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
evlenmeden önce yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
köy- köy	■				■				
şehir- şehir									■
şehir- köy									
köy- şehir		■	■	■		■	■	■	
yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
şehir			■	■			■	■	■
köy	■	■			■	■			

Şekil 4.2. : (Ç, D, E) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

4. Gruptaki (Ç) bireylerden birinci ve ikinci kuşak köyde yaşarken üçüncü kuşak şehirde yaşamaktadır. Ç2 evlendikten sonra köyden şehre taşınmış daha sonra çocuklarını evlendirdikten sonra köye taşınmıştır. Ç3 evlenmeden önce köyde yaşıyormuş evlendikten sonra şehre taşınmıştır. 5. Gruptaki (D) bireylerden D1 şehirde, D2 ve D3 köyde yaşamaktadır. D1 ve D3 evlendikten sonra köyden şehre taşınmışlardır. D3 şehirde yaşamak zor olduğu için tekrar köye dönmüştür. 6. Gruptaki (E) bireyler şu anda şehirde yaşamaktadır. E1 ve E2 köyden şehre taşınmıştır.

Kod Sistemi	F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
evlenmeden önce yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	
köy- köy	■	■					■		
şehir- şehir					■	■			■
şehir- köy									
köy- şehir			■	■				■	
yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
şehir			■	■	■	■		■	■
köy	■	■					■		

Şekil 4.3. : (F, G, H) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

7. Gruptaki (F) bireylerden F1 ve F2 köyde, F3 şehirde yaşamaktadır. F1 ve F2 evlendikten sonra köy hayatına devam etmişler fakat F3 şehre taşınmıştır. 8. Gruptaki (G)

bireyler şehirde yaşamaktadır. G1 evlenmeden önce köyde yaşıyormuş daha sonra şehre taşınmıştır. 9. Gruptaki (H) bireylerden H1 köyde yaşamaktadır. H2 evlendikten sonra köyden şehre taşınmıştır. H3 her zaman şehirde yaşamıştır.

Kod Sistemi	I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
evlenmeden önce yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
köy- köy	■	■							
şehir- şehir				■	■			■	■
şehir- köy						■			
köy- şehir			■				■		
yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
şehir			■	■	■		■	■	■
köy	■	■				■			

Şekil 4.4. : (I, İ, J) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

10. Gruptaki (I) bireylerden I1 ve I2 köyde, I3 şehirde yaşamaktadır. I1 ve I2 evlendikten sonra da köy hayatı yaşamıştır. I3 evlendikten sonra şehre taşınmıştır. 11. Gruptaki (İ) İ1, İ2 şehirde İ3 köyde yaşamaktadır. İ3 evlenmeden önce şehirde yaşarken evlendikten sonra köye taşınmıştır. 12. Gruptaki (J) bireyler şehirde yaşamaktadır. J1 evlenmeden önce köyde yaşarken evlendikten sonra şehre taşınmıştır. J2 ve J3 he zaman şehirde yaşamaktadır.

Kod Sistemi	K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
evlenmeden önce yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■		■
köy- köy				■					
şehir- şehir			■			■	■	■	■
şehir- köy									
köy- şehir	■	■			■				
yaşanılan çevre	■	■	■	■	■	■	■	■	■
şehir	■	■	■		■	■	■	■	■
köy				■					

Şekil 4.5. : (K, L, M) Gruplarının Yaşam Öyküsü Teorisi- Ekoloji İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

13. Gruptaki (K) bireyleri şehirde yaşamaktadır. K1 ve K2 evlendikten sonra köyden şehre taşınmıştır. K3 hep şehir hayatı yaşamaktadır. 14. Gruptaki (L) bireylerinden L1 köyde, L2 ve L3 şehirde yaşamaktadır. L1 köy hayatını bırakmamıştır. L2 evlendikten sonra şehre taşınmıştır. L3 her zaman şehirde yaşamıştır. 15. Gruptaki (M) bireyler şehirde yaşamaktadır. Evlendikten sonra da şehirde yaşamaya devam etmişlerdir.

4.8. Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi

Araştırmada üç kuşağı oluşturan katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri, ergenlik dönemi ve öncesi beslenme şekilleri ve hamilelik dönemi beslenme şekilleri sorulmuştur.

Kod Sistemi	A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
hamilelik döneminde beslenme şekli									
kontROLSÜZ-ne bulursa yer									
kontrollü ve bilinçli									
ergenlik öncesi beslenme şekli									
çok yemek yeme									
Ergenlik dönemini bilmiyor									
çok yemek yememe									
ne bulduysak yedik									
fast food ağırlıklı									
dengeli- sağlıklı									
beslenme şekli									
organik ürünler alarak kendi yemeğ									
ne bulursa yeme- umursamama									
hazır gıda eğilimi									
organik- kendi yetiştirdiğini yeme									

Şekil 4.6. : (A, B, C) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

1.Gruptaki (A) katılımcılara genel anlamda beslenme şekli sorulduğu zaman A1 katılımcısı “Ne bulursak onu yeriz. Fazla yağlı, kızartma tüketmeyiz.” ifadesini kullanmıştır. Buradaki ne bulursak yeriz ifadesiyle yediği besin gruplarındaki dengeye dikkat etmediği anlaşılmaktadır. A2 katılımcısı bu konuda “Yazın ektiğimiz sebzeleri kışında yeriz. Yemekleri ben yaparım yetiştirdiğim sebzeler bize yeter.” bu ifadesiyle doğal yiyecekler tüketmeye dikkat ettiğini belirtmiştir. A3 katılımcısı “Pandemi sürecinden önce dışarıdan hazır beslenirdik. Bu süreçle evde kendi yemeğimizi hazırlamaya başladık. Ama fast-food türü yiyecekleri çok severim.” ifadesiyle hazır yiyeceklerle eğilimli olduğunu belirtmiştir. Ergenlik öncesi beslenme şekli sorulduğu zaman yine A1 katılımcısı “Ne bulursak onu yeriz.” ifadesini kullanmıştır. A1 katılımcısı yaşadığı dönemde yokluk olduğunu ve yemek seçme imkanının olmadığından bahsetmiştir. A2 katılımcısı bu konu hakkında “Öyle çok yemezdim zayıftım. Sebze gibi evde pişen şeyleri yedim.” ifadelerini kullanmıştır. A3 katılımcısı “Ergenliğimle kilo artışı arasında bir alaka yoktu. O dönemden sonra aldım. Normal besleniyordum.” cevabını vermiştir. Hamilelik döneminde beslenme şekli sorulduğu zaman A1 katılımcısı “Beslenmeme hiç dikkat etmedim. Zaten önceden bu kadar yiyecek çeşidi de yoktu. Kabak

yemeği, tarhana çorbası ve mısır ekmeği yedik. Hamilelik döneminde farklı bir şey yapmadım.” cevabını verirken hiç doktora gitmediğini de ayrıca belirtmiştir. A2 katılımcısı “Ne bulduysam onu yedim zaten ilk hamileliğimde kaynanamlarla birlikte yaşıyorduk. Evde ne varsa ondan yedim. O zamanlar bilincim yoktu.” hamilelik döneminde beslenme konusuna ilişkin bilgisinin olmadığını da ayrıca belirtmiştir. A3 katılımcısı “Hamileliğimin ilk zamanlarında doyma hissimi kaybettim. Normal ev yemeği yememe rağmen çok kilo aldım yaklaşık otuz kilo kadar. Öğün saatlerime dikkat ediyordum. Ceviz tüketiyordum yani sağlıklı yiyecekler tercih ediyordum. Haftada bir kez balık yemeğe çalışıyordum. Düzenli yürüyüş yapsam da kilo aldım. Bu konuda doktordan yardım aldım ama herhangi bir diyet yazmadı.” bu ifadelerinden A3 katılımcısının doktor desteğine başvurduğunu ve beslenmesi için çaba gösterdiğini belirtmiştir.

2. Gruptaki (B) katılımcılar genel anlamda beslenme şekli sorusuna B1 katılımcısı “Yoğurt, süt, tarhana çok tüketirim. Yediklerimi kendim yetiştirirdim. Doğal beslenmeye dikkat ederim.” bu cevabıyla B1 katılımcısı yedikleri ürünleri kendinin yetiştirdiğini belirtmiştir. B2 katılımcısı da kendi yetiştirdiği ürünlerle beslendiğini ve eşinin sağlık problemlerinden dolayı beslenme şekillerine daha fazla dikkat ettiklerini ayrıca belirtmiştir. B3 katılımcısı organik ürün satan yerlerden alışveriş yaptığını ve bu ürünlerle yemekler hazırladığını dile getirmiştir. Ergenlik öncesi beslenme şekline B1 katılımcısı “Canım istediğini bulup yiyemezdim. Evde olan ne varsa onu yedik. O zamanlar yokluk vardı.” ekonomik koşullar ve yiyeceğe ulaşamama durumu beslenme şeklini etkilemiştir. B2 katılımcısı çok çalıştığı halde beslenmesine dikkat ettiğini belirtmiştir. Dengeli ve sağlıklı yiyeceklerle beslendiğini dile getirmiştir. B3 katılımcısı “Evde annem ne pişirirse onu yedim. Fast-food bu kadar yaygın değildi.” ev yemekleriyle beslendiğini belirtmiştir. Hazır gıdaların yaygın olmadığını o yüzden ev yemeklerini tercih ettiğini vurgulamıştır. Hamilelik dönemi beslenmesi hakkında B1 katılımcısı “7 tane çocuk doğurdum ama hepsi evde doğdu. Hamilelik dönemi diye ayrı tutmazdık olanla karnımı doyururdum. Bal, pekmez tükettirdim.” hamilelik dönemini yaşamın diğer dönemlerinden ayrı tutmayıp, elindeki imkânlar doğrultusunda beslendiğini belirtmiştir. B2 katılımcısı hamilelik döneminde beslenmesine dikkat etmeyip, ne bulduysa yediğini söylemektedir. Buradaki ne bulduysam yedim cümlesiyle anlatmak istediği, sürekli yemek yedim fazla yedim

anlamlarında değil de elindeki imkânlar doğrultusunda sahip olduğu yiyecekleri seçmeden yemesidir.

B3 katılımcısı “*Beslenmeme dikkat ettim, hamileliğim çok güzel geçti. İlk hamileliğimde dokuz kilo aldım ikincisinde yedi kilo aldım. Tabii ki bu doktor kontrolünde beslendiğim için oldu. Her ay düzenli kontrole gittim.*” B3 katılımcısı kontrollü ve bilinçli beslendiğini belirtmiştir.

3. Gruptaki (C) katılımcılarına genel anlamda beslenme şekli sorulduğu zaman C1 katılımcısı organik ürünler tercih ettiğini belirtmiştir. C2 katılımcısı “*Yemek yemeği çok severim. Hazır satılmış börekler tatlılar çok hoşuma gider. Yememem lazım ama canım istiyor.*” C2 katılımcısı hazır gıdalara eğilimi olduğunu belirtmiştir. C3 katılımcısı ise “*Evlenden önce fast-food ağırlıklı beslenirdim. Evlendikten sonra biraz azaltmaya çalıştım. Denge kurmaya çalışıyorum.*” C3 katılımcısının da hazır gıda eğilimi vardır. Katılımcılar ergenlik dönemi öncesi beslenme şekli sorusuna C1 katılımcısı yemek seçmediğini ve ne bulduysa yediğini iştahının açık olduğunu belirtmiştir. C2 katılımcısı “*Yemek yemeği her zaman çok sevdim. Özellikle kızartma tarzı şeyleri. O zaman şimdiki gibi alma imkânımız yoktu. Anam yapardı bize.*” düşüncesini paylaşmıştır. C3 katılımcısı “*Annem çok güzel yemekler yapardı. Evde ne varsa onu yerdim. Dışardaki hazır satılan yiyeceklerle pek istek duymazdım.*” Hamilelik dönemindeki beslenmesi hakkında C1 katılımcısı “*Kızım şimdiki gibi bilinç mi var. Evde ne varsa onu yedik ama benim iştahım çok açıktı. Bir oturuşta bir kilo eti yerdim.*” C1 katılımcısı hamilelik döneminde beslenmesi için ekstra dikkat edip çaba göstermediğini belirtmiştir. C2 katılımcısı “*Yediklerime hiç dikkat etmedim. Ne bilsam yedim. Her iki hamileliğimde de doktora gitmedim.*” C2 katılımcısı hamilelik döneminde beslenme şekline dikkat etmemiş ve bir uzmandan yardım almamıştır. C3 katılımcısı “*Bebeğimin gelişimine göre beslenmemi ayarlamaya çalışıyordum. Meyve tüketmeye ve bol su içmeye özen gösterdim. Ergenlikten sonra lösemi olduğum için bu dönemde sürekli doktor kontrollerine gidiyordum.*” C3 katılımcısı beslenme düzenini doktor kontrolünde ve bebeğinin gelişim durumuna göre şekillendirmiştir.

Kod Sistemi	Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
hamilelik döneminde beslenme şekli									
kontrollsüz-ne bulursa yer									
kontrollü ve bilinçli									
ergenlik öncesi beslenme şekli									
çok yemek yeme									
Ergenlik dönemini bilmiyor									
çok yemek yememe									
ne bulduysak yerdik									
fast food ağırlıklı									
dengeli- sağlıklı									
beslenme şekli									
organik ürünler alarak kendi yemeğ									
ne bulursa yeme- umursamama									
hazır gıda eğilimi									
organik- kendi yetiştirdiğini yeme									

Şekil 4.7. : (Ç, D, E) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

4. Gruptaki (Ç) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğu zaman Ç1 katılımcısı “*Ekip dikeriz, yediğimizi yetiştiririz.*” şeklinde belirtmiştir. Organik besinlerle besleniyor. Ç2 katılımcısı “*Et yerine sebze yemeği daha çok severim. Çünkü köyümüzde çok çeşitli ve taze otlar yetişir. Bunları yemeklerde yeriz. Genelde kendi yetiştirdiğimiz sebze meyve yemeğe çalışırız.*” Ç2 katılımcısı da doğal ürünler yemeğe dikkat etmektedir. Ç3 katılımcısı “*Genelde ev yemekleri yeriz. Kendimiz yetiştiremesek bile organik sebze meyve almaya dikkat ederiz.*” Ç3 katılımcısı da beslenmesinde organik ürünler tüketmeye dikkat ettiğini belirtmiştir. Ergenlik öncesi beslenme şekli sorusuna Ç1 katılımcısı “*Zayıftım hep. Evde olanı yerdik, bahçeden toplanan kendi sebzelerimizi. Hayvanlarımız vardı onların sütlerini sağardık onu içerdik. Evimizde ne varsa onu yerdik.*” Katılımcı Ç1 ne bulduysak onu yerdik ifadesiyle evlerinde olan yiyeceklerle beslenip, dışarıdan hazır gıda almadıklarını ifade etmiştir. Ç2 katılımcısı “*Evde yedi kardeşlik. Yokluk vardı. Helva ekmek verirdi annem elimize. Yani olanı yerdik.*” Ç2 katılımcısı kardeş sayısının fazla olmasından ve ellerindeki imkanların kısıtlı olmasından dolayı evlerinde ne varsa o besinlerle beslendiklerini belirtmiştir. Ç3 katılımcısı “*Beslenme şeklimde doğal besinler ağırlıktaydı. Dengeli ve sağlıklı beslenirdim.*” Ç3 katılımcısı doğal ve sağlıklı bir beslenme şekli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar hamilelik dönemi beslenmeleri hakkında Ç1 “*Ben hamileliğimin bile farkına varamadım. Özel bir şey yemedim ama beslenmemiz hep doğal olduğu için iyi beslendim.*” Ç1 katılımcısı hamilelik dönemi için özel bir beslenme hazırlığı yapmadığını belirtmiştir. Ç2 katılımcısı “*Yediklerime hiç*

dikkat etmedim. Ne bulsam yedim. Bahçe işlerimiz çok yoğundu.” Bu konuda görüşlerini bu şekilde belirtmiştir. Ç3 katılımcısı *“Hamileliğimde çok dikkat ettim. Çünkü kansızlık vardı bende. Hatta kan aldım. Doktorum yemem gereken şeyleri söylüyordu o şekilde dikkat ediyordum.”* Ç3 hamilelik döneminde yediklerine dikkat ettiğini belirtmiştir.

5. Gruptaki (D) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğu zaman D1 katılımcısı *“Evde pişen yemeklerden yiyorum. Çocuklarım hazırlayıp getiriyor. Sebze yeriz bahçemizden.”* Katılımcı D1 yemeklerini kendi yapamadığını ama çocuklarının yaptığını belirtmiş ve onlarda kendi sebze bahçelerinde yetiştirdikleri ürünleri kullanarak yemekleri hazırlıyorlarmış. D2 katılımcısı *“Köyümüzde yetiştirdiğimiz sebzeleri yeriz. Hayvancılık yapıyoruz kendi baktığımız hayvanları yeriz. Hazır şeyler yemeyiz.”* Katılımcı D2 de doğal ürünlerle beslendiğini belirtmiştir. D3 katılımcısı *“Köyde yetiştirdiğimiz doğal besinleri tüketiyoruz. Yetiştiremediğimiz ürünleri de başkalarından temin ediyoruz. Hazır gıda yemeği sevmiyoruz. Ama hamur işi kızartma ağırlıklı yemeyi severiz.”* Beslenme şeklini D3 katılımcısı bu şekilde belirtmiştir. Katılımcılara ergenlik dönemi beslenme şekilleri sorulduğu zaman, D1 katılımcısı *“Bahçede yetişen sebze-meyve ne varsa onu yedim. Köyde olduğumuz için hazır bir şey bulamazdık.”* cevabını verirken D2 katılımcısı *“Sekiz kardeşlik ve yokluk vardı. Annem olanı pişirirdi. Yani bahçede ne dikilmişse onu yedik. Köyde hazır gıda bulunmazdı.”* cevabını vermiştir. D3 ise bu soruya *“Dışardan marketten alınan abur cuburları çok severdim. Kızartmayı da çok severdim.”* ifadesiyle hazır gıdalara eğilimi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara hamilelik döneminde beslenme şekli sorulduğu zaman D1 *“Hamilelikte her zaman ne yiyorsam onu yedim. Tarla işleri olduğu için çok hareket ederdim. Yemeği çok yememe rağmen kilom fazla değildi. Hiç doktora gitmedim.”* ifadesiyle beslenme döneminin kontrolsüz olduğunu ve eldeki imkânlarla göre beslendiğini belirtmektedir. D2 katılımcısı *“Fazla mide bulantım olmadığı için ne bulduysam yedim. Yemek seçmedim.”* ifadelerini kullanmış ve D3 katılımcısı ise *“Kilo sorunun olduğu için doktorum beslenmemi kısıtlamıştı. Elimden geldiği kadar dikkat etmeye çalıştım.”* bu ifadesinden beslenmesinde doktor kontrolü olduğu anlaşılmaktadır.

6. Gruptaki (E) katılımcılara genel beslenme şekilleri sorulduğu E1 katılımcısı *“Kendi yetiştirdiklerimi yerim pazara bile gitmem. Tavuklarımın yumurtasını, etini yerim.”*

Kızartma yemeyi severim.” ifadesiyle organik ve kendi ürettiği besinleri tükettiği belirtmektedir. E2 katılımcısı *“Sebze ağırlıklı yemek yemeği severim. Dışardan hiçbir şey almayız.”* ifadelerini kullanarak kendi ürettiği yiyecekleri tüketmeyi tercih edip sebze ağırlıklı beslendiğini dile getirmektedir. E3 katılımcısı ise *“Et ağırlıklı beslenmeyi severim. Hazır ve pratik yemekler kolayıma gelir. Dışardan fast-food yemeği severim.”* ifadesiyle hazır gıdalara eğilimi olduğunu belirtmektedir. Katılımcılara ergenlik dönemi öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman E1 katılımcısı *“Köyde yetiştirdiklerimizi yedim. Dışardan bir şey alacak durumumuz olmadığı için canım istemezdi bilmezdi zaten.”* ifadelerini kullanırken E2 katılımcısı *“Ergenlikte beslenmem her zamanki gibiydi. Sağlıklı ev yemekleri yiyordum. Ama ergenlikten sonra biraz kilo aldım.”* ifadelerini kullanmış dengeli ve sağlıklı beslendiğini belirtmiştir. E3 katılımcısı *“Ergenlik döneminden önce çocuklukta kilom çok azdı. Ergenlik dönemine yakın bir dönemde kilo almaya başladım. Okula gittiğim için sürekli dışardan fast-food alıyordum. Böylece fast-food ve abur cubur yemeye alıştım. Bu şekilde devam etti.”* ifadesini kullanarak beslenme şeklinin nasıl şekillendiğini belirtmiştir. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekli sorulduğu zaman E1 katılımcısı *“Kendi ineğim vardı onun sütünü içtim yoğurt yaptım yedim. Tavuklarımın yumurtasını yedim. Hiç doktora gitmedim.”* ifadelerinden elindeki imkan doğrultusunda beslenmesini şekillendirdiğinden ve doktora gitmediğini belirtmiştir. E2 katılımcısı ise *“Hamileliğimde çok kilo aldım. Beni beslenmem konusunda uyaran kimse olmadı. Bende canım ne istiyorsa yedim.”* ifadesinde bulunurken E3 katılımcısı *“İlk başlarda hazır gıdalarla besleniyordum. İlerleyen zamanlarda hamilelik tansiyonu ve şekeri çıkınca doktor kontrolünde sağlıklı beslenmeye başladım.”* ifadesinde bulunmuştur.

Kod Sistemi	F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
▼ hamilelik döneminde beslenme şekli	■	■	■	■	■	■		■	■
> kontrolsüz-ne bulursa yer	■	■		■	■		■	■	
■ kontrollü ve bilinçli			■			■			■
▼ ergenlik öncesi beslenme şekli	■	■	■	■	■	■	■	■	■
■ çok yemek yeme						■			
■ Ergenlik dönemini bilmiyor				■					
■ çok yemek yememe									
■ ne bulduysak yedik							■		
■ fast food ağırlıklı			■						
■ dengeli- sağlıklı	■	■			■			■	■
▼ beslenme şekli	■	■	■	■	■	■	■	■	■
■ organik ürünler alarak kendi yemeğ						■			■
■ ne bulursa yeme- umursamama									
■ hazır gıda eğilimi			■						
■ organik- kendi yetiştirdiğini yeme	■	■		■	■		■	■	

Şekil 4.8. : (F, G, H) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

7. Gruptaki (F) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğu zaman F1 katılımcısı “*Hemen hemen tüm yiyeceklerimizi doğal yemeye çalışıyoruz. Kendi bahçemizde dikip yetiştiriyoruz. Çok yağlı yemeyiz.*” ifadelerini kullanarak yedikleri sebzeleri kendinin yetiştirdiğini belirtmiştir. F2 katılımcısı “*Et, sebze, meyve yemeğe dikkat ederiz. Bahçede olanları yeriz.*” ifadelerini kullanırken F3 katılımcısı “*Hazır yiyecekler pratik oluyor. Tabi arada ev yemekleri de yapıyorum ama çoğunlukla yemek sipariş ediyoruz.*” ifadeleriyle hazır gıda eğilimi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara ergenlik öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman F1 katılımcısı “*Köyde her şey kendi ürünümüz olduğu için doğal besinler yedim. Sağlıklı ve evde pişen yemekler. Zaten o zaman dışardan alacak imkanımız yoktu ki şimdiki çocuklar gibi.*” ifadeleriyle dengeli ve sağlıklı beslenme şekli olduğunu belirtmektedir. F2 katılımcısı “*Köyde abur cubur bulunmazdı o yüzden evde pişen yemeklerden yedim.*” F3 katılımcısı ise “*Evde pişen yemekleri pek yemezdim. Marketten abur cubur alırdım. Annem kızardı ama yine de yedim. Zaten benim yaşımdaki çocuklar genel anlamda abur cubur yemeği seviyor.*” ifadeleriyle hazır gıdalara eğilimi olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılara hamilelik döneminde beslenme şekli sorulduğu zaman F1 katılımcısı “*Hamilelik dönemimde beslenmemde bir değişiklik olmadı. Hatta günlük işlerde de diğer zamanlarda çalıştığım gibi çalıştım. Hiç dikkat etmedim. Bize söyleyen olmadı kızım.*” ifadesiyle kontrolsüz, elindeki imkanlarla beslendiğinden bahsetmektedir. F2 katılımcısı “*Hamileliğimde beslenmeme hiç dikkat etmedim. Zor olmadı hamileliklerim. Şimdikiler gibi birine sormak*

doktora gitmek yoktu ki.” ifadelerini kullanırken F3 katılımcısı “İlk üç ay bir şey yiyemedim. Sonrasında doktor kontrolünde beslenmeme dikkat ettim. Zayıftım kilo almak için daha fazla yedim.” ifadelerini kullanmış ve beslenme şekli kontrollü ve bilinçli olmuştur.

8. Gruptaki (G) katılımcıları genel beslenme şekli sorusuna yanıt olarak G1 katılımcısı *“Hiç yemek seçmem. Genelde sağlıklı ve doğal şeyler yerim. Yaşlandım bahçeye eskisi gibi gidemiyorum ama gelinim gider. Oradan yetişen sebzeleri toplar. Onları yeriz. Bal, yumurta, peynir, zeytin yerim.”* ifadelerini kullanırken G2 katılımcısı *“Kendi yetiştirdiğimiz sebzemizi yeriz. O sene ne olursa onları yeriz. Kışın yemek için de hazırlarız.”* ifadelerini kullanmıştır. G3 katılımcısı ise *“Genel olarak sağlıklı beslenmeye dikkat ederim. Ev yemekleri tüketiriz. Annemin bahçesinde yetişen sebzeleri toplarız. Kendim yetiştiremesem de organik olmasına dikkat ediyorum yediklerimin.”* ifadelerini kullanmıştır. Katılımcılara ergenlik öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman G1 katılımcısı *“Nerden bileyim ergenlik diye bir şey bilmezdik ki.”* ifadesini kullanmış ve ergenlik döneminin hayatının hangi dönemine denk geldiğini bilmediğini belirtmektedir. G2 katılımcısı *“Ben hiç yemek seçmezdim. Evde olan şeyleri yerdik. Çok hareketli olduğum için çok zayıftım.”* ifadelerini kullanırken G3 katılımcısı *“Ergenlik dönemimden önce iştahım çok açıldı. Çok fazla yemek yediğimi hatırlıyorum. Yemek seçmeden her şeyden yerdim.”* ifadelerini kullanmıştır. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekilleri sorulduğu zaman G1 katılımcısı *“Sütü yoğurdu çok yerdim. Beslenmem iyiydi. Ama hiç doktora gitmedim.”* cevabını vermiş ve G2 katılımcısı ise *“O yaşımda şimdiki kadar bilinçli değildim. Böyle dikkat edilmesi gerektiğini bilmiyordum. Doktora gittim ama çok az ve düzenli değildi. Evde olanları yiyordum herkes gibi.”* ifadelerini kullanmıştır. G3 katılımcısı ise *“Hamilelik dönemimde beslenmeme çok dikkat ettim. Doktoruma danışarak her besin grubunu dengeli yemeye çalıştım.”* ifadelerini kullanmıştır.

9. Gruptaki (H) katılımcılarına genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğu zaman H1 katılımcısı *“Tarlada kendi ektiğimiz sebzelerden, baktığımız tavuklardan yeriz. Doğal, sağlıklı yeriz.”* ifadelerini kullanmıştır. H2 katılımcısı *“Organik beslenmeye dikkat ederiz. Köyümüzde yetiştirdiğimiz sebzemizi, meyvemizi yeriz. Sağlıklı ve ev yemeği yeriz.*

Hazır bir şey almayız.” ifadesini kullanırken H3 katılımcısı “Dengeli beslenmeye çalışıyoruz ama eşim et yemeyi çok seviyor. Ağırlıklı olarak et yiyoruz. Paketli gıda almamaya özen gösteriyorum. Annem bahçesinde yetiştirdiği sebzelerden verir ara sıra o şekilde.” ifadelerini kullanmış ve doğal ürünler kullanmaya özen gösterdiğini belirtmiştir. Ergenlik dönemi öncesi beslenme şekli sorusuna katılımcılardan H1 “Evde ne varsa yedik kızım. Yokluk vardı bizim zamanımızda canımızın istediğini kim alacak.” ifadelerini kullanmıştır. H2 katılımcısı “Köyde olduğumuzdan bahçemizdeki meyvelerden yedik. Her sene ne olursa o yenirdi.” ifadelerini kullanırken H3 katılımcısı ise “Ev yemekleri yedim. Sebze yemeklerini çok severdi. Abur cubur çok fazla sevmezdim.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekli sorulduğu zaman H1 katılımcısı “Yokluk vardı ne bulduysak onu yedik. Doktor falan da bilmezdik hiç gitmedim.” ifadelerini kullanmış ve H2 katılımcısı “Hamileliğimde çok bulantım oldu. Beslenme konusunda sıkıntı çektim.” ifadelerini kullanmıştır. H3 katılımcısı ise “Özellikle hamileliğimin ilk üç ayında bebeğimin zihin gelişimi için bol bol balık tükettim. İlk hamileliğimde yedi, ikincisinde dokuz kilo aldım. Bu doktorum sayesinde oldu.” ifadelerini kullanmıştır.

Kod Sistemi	I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
hamilelik döneminde beslenme şekli									
kontROLSÜZ-ne bulursa yer									
kontrollü ve bilinçli									
ergenlik öncesi beslenme şekli									
çok yemek yeme									
Ergenlik dönemini bilmiyor									
çok yemek yememe									
ne bulduysak yedik									
fast food ağırlıklı									
dengeli- sağlıklı									
beslenme şekli									
organik ürünler alarak kendi yemeğ									
ne bulursa yeme- umursamama									
hazır gıda eğilimi									
organik- kendi yetiştirdiğini yeme									

Şekil 4.9. : (I, İ, J) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

10. Gruptaki (I) katılımcılar genel anlamda beslenme şekilleri sorusuna I1 katılımcısı sağlıklı ve kendi yetiştirdiği ürünlerle beslendiğini belirtmiştir. I2 katılımcısı ise “Çok yağlı yemeği sevmeyiz. Yazları kışın yiyeceğimiz şeyleri hazırlarız. Yetiştirmediklerimiz

şeyleri de pazardan alırsınız. Ama yemek olarak hazır tüketmeyiz.” ifadelerini kullanmıştır. I3 katılımcısı “ Köylerden aldığımız sebzeleri pişiririm. Doğal gıdalar bulmaya dikkat ederim sürekli.” ifadelerinde bulunmuştur. Katılımcılara ergenlik dönemleri beslenme şekilleri sorulduğu zaman I1 katılımcısı “Evde olanı yedim. Köy yerinde ne varsa onu yedik.” Katılımcı I1 evlerinde olan imkanlar doğrultusunda beslendiğini belirtmiştir. I2 katılımcısı “ Annemin yaptığı yemekleri yedim. Bahçelerden toplanan meyvelerden yedik.” ifadesinde bulunmuş I3 katılımcısı ise “Ergenlik döneminde ve öncesinde iştahım çok açıldı. Çok yemek yedim. Baya kilo almıştım.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekilleri sorulmuş, katılımcı I1 “Hiç dikkat etmedim. İmkanlar kısıtlıydı. Doktora hiç gitmedim.” Şeklinde cevap vermiştir. Katılımcı I2 “Beslenmeme kendi imkanlarımla dikkat etmeye çalıştım. Dört çocuk doğurdum. Ne kontrolde ne de doğum için doktora gitmedim. Evde doğum yaptım.” cevabını vermiştir. I3 katılımcısı “Beslenmeme dikkat ettim. Dengeli beslenmeye özen gösterdim. Bebeğimin kontrolü için düzenli doktora giderdim ama beslenme konusunda yardım almadım. Bana göre ne sağlıklıysa onu yedim.” ifadesinde bulunmuştur.

11. Gruptaki (İ) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğunda İ1 katılımcısı “Keçi sütü, peyniri, yoğurdu yerim. Öyle her şeyi yiyemem. Kendimizde olanı yeriz.” ifadelerini kullanmıştır. İ2 katılımcısı “Doğal beslenmek için kendimiz dikip yetiştiririz. Eti, sütü hayvanlarımızdan temin ederiz.” cevabıyla doğal, kendi yetiştirdikleri besinlerle beslendiklerini belirtmiştir. İ3 katılımcısı ise “Sağlıklı ve dengeli beslenmeye çalışırım. Çok nadir fast-food gibi hazır gıda alırsınız. Ama doğal beslenmeye öncelik veririz. Doğal yetişmiş besinleri almaya çalışırız.” cevabını vermiştir. Katılımcılara ergenlik döneminden önce beslenme şekilleri sorulmuştur. İ1 katılımcısı “ Evimizde ne varsa yedik kızım köy yerinde ne olursa işte.” Cevabını verirken İ2 katılımcısı “ Bizim zamanımızda abur cuburlar, hazır gıdalar her zaman bulunmazdı. Evimizde ne varsa onları yedik.” cevabını vermiştir. İ3 katılımcısı “Kendi yetiştirdiğimiz sebze meyveyi yedim. Et, süt, yumurta da yedim yani dengeli ve sağlıklı beslenirdim.” yanıtını vermiştir. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekli sorulduğu zaman İ1 katılımcısı “Beslenmeme dikkat etmedim. Yedi tane doğum yaptım bir de düşük. Düşük yaptığımda doktora gittim. Diğerlerini evde doğurdum hiç doktora gitmedim.” cevabını verirken İ2 katılımcısı “Hamilelik dönemimde yediklerime çok dikkat etmedim. Ne

“*Yiyorsam aynı şekilde devam ettim.*” Cevabını vermiştir. İ3 katılımcısı “*Üç hamileliğimde de çok dikkat ettim. Doktorumun verdiği beslenme listesine uydum. Her besin grubundan da yemeye çalıştım. Hamileliklerim de bulantım olmadı*” cevabını vermiştir.

12. Gruptaki (J) katılımcılarına genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğunda J1 katılımcısı “*Beslenmeme çok dikkat ederim. Yağdan, tuzdan, şekerden uzak dururum. Doğal yemeğe dikkat ederim*” ifadelerini kullanırken J2 katılımcısı “*Doğal ve sağlıklı yemeye çalışırım. Eti bile hayvanlarımızdan karşılarız satın almayız*” cevabını vermiştir. J3 katılımcısı ise “*Evde yemek pişirmeye özen gösteririm. Yağlı yemekten uzak dururuz. Hazır almayı sevmeyiz.*” yorumunda bulunmuştur. Katılımcılara ergenlik dönemini öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman J1 katılımcısı “*Evde hazırlanan yemeklerden yedim. Kilom normaldi.*” cevabını verirken J2 katılımcısı “*Ev yemekleri yedim. Hazır abur cuburlar yoktu zaten.*” cevabını vermiştir. J3 katılımcısı “*Dengeli ve ev yemekleri ağırlıklı yiyordum. Gayet iyiydi yani.*” cevabını vermiştir. Katılımcılara hamilelik dönemindeki beslenme şekilleri sorulmuş ve J1 katılımcısı “*O zaman nasıl dikkat edeyim bulduğumuzu yedik bulduğumuzu giydik. Hiç doktora gitmedim.*” cevabını vermiştir. J2 katılımcısı ise “*Beslenmeme dikkat ettim. Doktora düzenli gittim.*” cevabını vermiştir. J3 katılımcısı ise “*Hamilelikte doktor kontrolünde beslendim. Özellikle ikinci hamileliğimde demir eksikliği sebebiyle çok özenli davrandım.*” ifadelerini kullanmıştır.

Kod Sistemi	K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
hamilelik döneminde beslenme şekli									
kontROLSÜZ-ne bulursa yer									
kontrollü ve bilinçli									
ergenlik öncesi beslenme şekli									
çok yemek yeme									
Ergenlik dönemini bilmiyor									
çok yemek yememe									
ne bulduysak yedik									
fast food ağırlıklı									
dengeli- sağlıklı									
beslenme şekli									
organik ürünler alarak kendi yemeğ									
ne bulursa yeme- umursamama									
hazır gıda eğilimi									
organik- kendi yetiştirdiğini yeme									

Şekil 4.10. : (K, L, M) Gruplarının Yaşam Öyküsü- Beslenme İlişkisi Kod Matris Tarayıcısı

13. Gruptaki (K) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulmuş K1 katılımcısı *“Seramızda yetişen şeyleri gelinim, kızım pişirip getirir onları yerim. Beslenmem çok güzeldir.”* cevabını vermiştir ve K2 katılımcısı *“Sebze ağırlıklı besleniriz yetiştirdiklerimizden. On günde bir et yeriz. Oğlum balık tutar getirir bazen onu yeriz. Doğal yeriz.”* cevabını vermiştir. K3 katılımcısı ise *“Dengeli ve her besin grubundan yemeye dikkat ederim. Çocuklarım hamur işini çok sever. Evde kendim yaparım ve ardından mutlaka sebze yaparım. Doğal ve organik beslenmeye çok dikkat ederim.”* şeklinde yorumunu ifade etmiştir. Katılımcılara ergenlik dönemi öncesi beslenme şekilleri sorulmuştur ve katılımcı K1 *“Köyde yetişen, bulabildiğimiz şeyleri yerdik. Hazır yemek yoktu şimdiki gibi. Ben hep çok zayıftım. Kilolu olmaya çok özenirdim.”* yorumunda bulunmuştur. K2 katılımcısı *“Evde ne varsa yerdik kızım pek hatırlamıyorum.”* şeklinde fikrini bildirmiş K3 katılımcısı ise *“Evde pişen yemeklerden yerdim. Ergenlik dönemimde kilom normaldi sağlıklı beslenirdim.”* cevabını vermiştir. Katılımcılara hamilelik dönemi beslenme şekli sorulduğu zaman K1 katılımcısı *“Hamile olduğumuzu bile fark etmezdik. Farklılık olmazdı. Ne iş düzenimiz değişirdi ne yeme düzenimiz. Yediğimiz içtiğimiz evde olan ne varsa.”* şeklinde cevap vermiştir. K2 katılımcısı *“Hiç etmedim. Serada çalıştığım için kendime bakamadım. Doktora gitmedim.”* yorumunda bulunmuş ve K3 katılımcısı *“Doktora gittim ve tavsiyelerine uyarak beslendim. Takviye gıda aldım ve sağlıklı besinler yemeye dikkat ettim. Zararlı alışkanlığım yoktu.”* şeklinde cevap vermiştir.

14. Gruptaki (L) katılımcılar genel anlamda beslenme şekilleri sorusuna L1 katılımcısı *“Evimizde olanlardan yeriz. Diktiğimiz sebzeden, meyveden yeriz. Buralarda kadınlar topraktan ot kazar yine de karnını doyurur.”* cevabını vermiştir. L2 katılımcısı ise *“Sağlıklı beslenmeye dikkat ederim. Bahçede yetişen sebzelerden yerim. Yemek ayırt etmem. Boğazıma düşkünüm.”* ifadelerini kullanmıştır. L3 katılımcısı ise *“Paket gıdalar tüketmemeye dikkat ederim. Çocuklar istediğinde dışardan istediklerini alırız. Aslında genel olarak evde ne varsa onu yeriz.”* cevabını vermiştir. Katılımcılara ergenlik dönemi öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman L1 katılımcısı *“Evde olanlardan yedik. Yokluk vardı kızım şimdiki gibi değildi bizim zamanımızda.”* şeklinde yorumda bulunmuştur. L2 katılımcısı *“Evde pişen yemeklerden yerdim hazır yağlı yemekler o zaman yoktu. Genelde daha doğaldı yiyecekler.”* cevabını vermiş ve L3 katılımcısı ise *“Evde annemin yaptığı ev yemeklerini yerdim. Abur cubur düşkünlüğü yoktu.”* şeklinde ifadede bulunmuştur.

Katılımcılara hamilelik dönemlerinde beslenme şekilleri sorulmuştur. L1 katılımcısı *“Hamilelik nedir bilmezdik. Dikkat etmem gerektiğini bile söyleyen anlatan olmadı. Bilmeden geldi geçti. Rezillik çektik kızım biz.”* yorumunda bulunmuş L2 katılımcısı ise *“Hamilelik zamanında dikkat edilmesi gerektiğini bilmiyordum. Canımın çektiğini alır yerdim. Sağlıklı olmasına pek dikkat etmezdim. Doktora gitmedim. Bir kez düşük yaptım doktora o yüzden gitmiştim.”* cümlelerini kullanmıştır. L3 katılımcısı ise *“Hamileliğim boyunca her ay düzenli doktor kontrolüme gittim. Beslenmeme dikkat ettim. Zaten artık televizyonlardan bile çok şey öğrenebiliyor insanlar”* cevabını vermiştir.

15. Gruptaki (M) katılımcılara genel anlamda beslenme şekilleri sorulduğu zaman M1 katılımcısı *“Yaylada kışlık yazlık yiyeceklerimi hazırlarım. Onları yerim. Sağlıklı beslenirim.”* yorumunda bulunmuştur. M2 katılımcısı *“Dengeli beslenirim. Et, balık, sebze tüketmeye gayret ederim. Doğal ve sağlıklı beslenmeye özen gösteririm.”* Cevabını vermiştir. M3 katılımcısı ise *“Doğal ve sağlıklı beslenmeye dikkat ederim. Genel anlamda biz beslenme konusunda şanslıyız.”* yorumunda bulunmuştur. Katılımcılara ergenlik dönemi öncesi beslenme şekilleri sorulduğu zaman M1, M2 ve M3 katılımcıları beslenme şekillerinin aynı olduğunu evlerinde bulunan besinleri tükettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılara hamilelik dönemlerinde beslenme şekilleri sorulduğu zaman M1 katılımcısı *“Hamileliklerimin ilk dört ayı çok zor geçti sürekli yattım. Mide bulantım olduğu için bir şey yiyemezdim. Doktora gittim ilaç verdiler ama kullanamadım. Akciğerimden ameliyat olduğum için doktor çok sık kontrole çağırırdı.”* cevabını vermiş M2 katılımcısı *“İlk hamileliğimde çok zorlanmıştım. Doğru düzgün bir şey yiyemedim. Zaten bilinç yoktu bizim zamanımızda.”* cevabını vermiştir. M3 katılımcısı ise *“İlk gebeliğimde her ay doktora gitmişti. İkinci gebeliğimde ihtiyaç duydukça doktora gittim. Beslenmeme dikkat ettim. Süt yoğurt çok yedim”* cevabını vermiştir.

4.9. Üç Kuşağı Oluşturan Kadınların Menarş Yaşı-Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Karşılaştırılması

Katılımcıların menarş yaşı- çocukluk dönemindeki kilo durumu ve çocuklarının doğum kilosu karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.15. : (A, B, C) Gruplarındaki katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları

A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
16	16	13	15	14	13	16	12	13

Kod Sistemi	A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
✓ çocukların doğum kilosu									
✓ kilolu									
✓ normal									
✓ zayıf									
✓ çocukluk döneminde kilo durumu									
✓ hatırlamıyor									
✓ zayıf									
✓ normal									
✓ kilolu									

Şekil 4.11. : (A, B, C) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı

1. Gruptaki (A) katılımcılarından A1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. A2 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. A3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.
2. Gruptaki (B) katılımcılarından B1 katılımcısı 15 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre kiloludur. Çocukları doğduklarında kiloludur. B2 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre kiloludur. Çocukları doğduklarında kiloludur. B3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre kiloludur. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.
3. Gruptaki (C) katılımcılarından C1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. C2 katılımcısı 12 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre

kiloludur. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. C3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşitlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

Tablo 4.16. : (Ç, D, E) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları

Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
14	14	13	16	13	11	16	15	13

Kod Sistemi	Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
çocukların doğum kilosu	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kilolu	■	■							
normal			■	■	■	■	■	■	■
zayıf									
çocukluk döneminde kilo durumu	■	■	■	■	■	■	■	■	■
hatırlamıyor									
zayıf	■				■				■
normal			■	■			■	■	
kilolu		■				■			

Şekil 4.12. : (Ç, D, E) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı

4. Gruptaki (Ç) katılımcılarından Ç1 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşitlarına göre zayıftır. Çocukları doğduklarında kiloludur. Ç2 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşitlarına göre kiloludur. Çocukları doğduklarında kiloludur. Ç3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşitlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

5. Gruptaki (D) katılımcılarından D1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşitlarına göre normaldir. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. D2 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşitlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. D3 katılımcısı 11 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşitlarına göre kiloludur. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

6. Gruptaki (E) katılımcılarından E1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. E2 katılımcısı 15 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre normaldir. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. E3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

Tablo 4.17. : (F, G, H) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları

F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
13	13	13	16	14	16	16	16	12

Kod Sistemi	F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
✓ çocukların doğum kilosu									
• kilolu									
• normal									
• zayıf									
✓ çocukluk döneminde kilo durumu									
• hatırlamıyor									
• zayıf									
• normal									
• kilolu									

Şekil 4.13. : (F, G, H) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı

7. Gruptaki (F) katılımcılarından F1 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. F2 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. F3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

8. Gruptaki (G) katılımcılarından G1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre kiloludur. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. G2 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre

normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. G3 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu zayıftır.

9. Gruptaki (H) katılımcılarından H1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. H2 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. H3 katılımcısı 12 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

Tablo 4.18. : (I, İ, J) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları

I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
15	13	12	18	13	12	13	14	14

Kod Sistemi	I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
✓ çocukların doğum kilosu	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kilolu	■	■	■						
normal				■	■		■	■	
zayıf				■		■			■
✓ çocukluk döneminde kilo durumu	■	■	■	■	■	■	■	■	■
hatırlamıyor									
zayıf		■		■	■	■		■	
normal	■		■				■		
kilolu									■

Şekil 4.14. : (I, İ, J) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı

10. Gruptaki (I) katılımcılarından I1 katılımcısı 15 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre normaldir. Çocukları doğduklarında kiloludur. I2 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre zayıftır. Çocukları doğduklarında kiloludur. I3 katılımcısı 12 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre normaldir. Çocukları doğduklarında kiloludur.

11. Gruptaki (İ) katılımcılarından İ1 katılımcısı 18 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre zayıftır. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. İ2 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. İ3 katılımcısı 12 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu zayıftır.

12. Gruptaki (J) katılımcılarından J1 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. J2 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. J3 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre kiloludur. Çocuklarının doğum kilosu zayıftır.

Tablo 4.19.: (K, L, M) Gruplarındaki Katılımcıların Ergenliğe Girme Yaşları

K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
13	14	12	16	15	16	15	13	13

Kod Sistemi	K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
çocukların doğum kilosu									
kilolu									
normal									
zayıf									
çocukluk döneminde kilo durumu									
hatırlamıyor									
zayıf									
normal									
kilolu									

Şekil 4.15. : (K, L, M) Gruplarındaki Katılımcıların Çocukluk Dönemi Kilo Durumu ve Çocuklarının Doğum Kilosu Kod Matris Tarayıcısı

13. Gruptaki (K) katılımcılarından K1 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. K2 katılımcısı 14 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde

yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. K3 katılımcısı 12 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

14. Gruptaki (L) katılımcılarından L1 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde yaşıtlarına göre kilosunu hatırlamadığını belirtmiştir. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. L2 katılımcısı 15 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre normaldir. Çocuklarının doğum kilosu zayıftır. L3 katılımcısı 16 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

15. Gruptaki (M) katılımcılarından M1 katılımcısı 15 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre zayıftır. Çocuklarının doğum kilosu normaldir. M2 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre normaldir. Çocukları doğduklarında normal kilodadır. M3 katılımcısı 13 yaşında ergenliğe girmiştir ve çocukluk döneminde kilosu yaşıtlarına göre kiloludur. Çocuklarının doğum kilosu normaldir.

4.10. Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş Değerlendirmesi Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri

Üç kuşaklı oluşturan katılımcıların çocuk sahibi oldukları yaş değerlendirme çocuk sahibi olmayı planlamaları ve doğum kontrolü hakkındaki görüşleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.20. : (A, B, C) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş

A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
17	18	28	20	19	19	21	20	25

Kod Sistemi	A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3
doğum kontrolü aile planlaması bilinci									
daha sonra öğrendim									
var									
yok									
çocuk sahibi olmayı planlamak									
hayır (planlamamış)									
evet (planlamış)									
çocuk shibi olunan yaş değerdndirmesi									
bu konuda düşünmemiş									
geç									
normal									
erken									

Şekil 4.16. : (A, B, C) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcı A1 çocuk sahibi olduğu yaşın erken mi geç mi olduğunu hiç düşünmediğini belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olduğunu söylemiştir. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. A2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “*Erken buluyorum şimdiki aklım olsa o yaşta evlenmezdim ve o yaşta çocuk bulmazdım.*” görüşlerini belirtmiş planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. A3 Katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için “*Erken olduğunu düşünüyorum. Otuz yaşından sonra olmalıymış.*” cevabını vermiştir ve planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı B1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “*O zaman için normaldi. Yedinci çocuğumu kırk yaşında doğurdum.*” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. B2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için “*Çok erkendi. Şimdiki aklımız olsa daha geç olsun isterdim. Çünkü o zamanlar gençsin, bilinç yok.*” görüşlerini belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı B3 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “*Erken olduğunu düşünüyorum. Ama çocuğumla yaşlarımız yakın olduğu için arkadaş gibiyiz. Doğum yaptığımda ben de küçük olduğum için bebeğim ağlarken ben de ağlıyordum.*” cevabını

vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

C1 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için *“Bilmiyorum o zaman hiç aklıma gelmedi şimdiye göre erken tabi.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. C2 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Bence çok erken. Evlendiğim yaşta erken tabi.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. C3 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için *“Çok erken olduğunu düşünmüyorum. Ama çocuk olduktan sonra fark ettim ki keşke evlendikten sonra biraz daha bekleseydim.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.21. : (Ç, D, E) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş

Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
19	18	21	23	20	20	22	21	23

Kod Sistemi	Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3	E1	E2	E3
doğum kontrolü aile planlaması bilinci	•	•	•	•	•	•	•	•	•
daha sonra öğrendim						•		•	
var			•						•
yok	•	•		•	•	•	•	•	
çocuk sahibi olmayı planlamak	•	•	•	•	•	•	•	•	•
hayır (planlamamış)	•	•		•	•		•	•	
evet (planlamış)			•			•			•
çocuk sahibi olunan yaş değerlendirmesi	•	•	•	•	•	•	•	•	•
bu konuda düşünmemiş									
geç					•		•		•
normal			•		•				•
erken	•	•		•		•		•	

Şekil 4.17. : (Ç, D, E) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matrisi

Katılımcı Ç1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Bence erken yaşta çocuk sahibi oldum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması

hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ç2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için *“Çok erkendi. Ama olacağı zamanı hiç bilemezdik ki.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ç3 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Ben normal olduğumu düşünüyorum. Yani tam zamanında oldu bence.”* görüşlerini belirtmiş planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

D1 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için *“O zaman için normaldi ama şimdiye göre erken.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı D2 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Normal olduğumu düşünüyorum. Çünkü gençken güçlü oluyorsun bakımlarını rahat yapabiliyorsun.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. D3 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için *“Erken olduğumu düşünüyorum. Evlendiğim yaşta çok küçüktü. Bilinçsizlik vardı ve çoğu şeyde zorlandım.”* cevabını vermiş ve planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü aile planlaması hakkında evlendiği zaman bilgisinin olmadığını daha sonra öğrendiğini belirtmiştir.

Katılımcı E1 çocuk sahibi olduğu yaş için *“Ev hanımı olduğum için yaşımın çok erken olduğumu düşünmüyorum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. E2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Çok erken olduğumu düşünüyorum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü aile planlaması hakkında evlendiği zaman bilgisinin olmadığını daha sonra öğrendiğini belirtmiştir. Katılımcı E3 çocuk sahibi olduğu yaş için *“Normal olduğumu düşünüyorum. Evlendikten sonra belli bir sürede çocuk sahibi olunması gerektiğini düşünüyorum.”* cevabını vermiş ve planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.22. : (F, G, H) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş

F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
20	20	20	23	22	27	21	25	26

Kod Sistemi	F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3
doğum kontrolü aile planlaması bilinci									
daha sonra öğrendim									
var									
yok									
çocuk sahibi olmayı planlamak									
hayır (planlamamış)									
evet (planlamış)									
çocuk sahibi olunan yaş değerlendirmesi									
bu konuda düşünmemiş									
geç									
normal									
erken									

Şekil 4.18. : (F, G, H) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcı F1 çocuk sahibi olduğu yaş için “Çok erken olduğunu düşünmüyorum. Köy yerinde kızlar on üç on dört yaşında çocuk doğuranlar oluyordu onlara bakılınca benim yaşımın normal olduğunu düşünüyorum.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. F2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “Şu anda keşke daha geç çocuk sahibi olsaydım diyorum. O zaman çok bilinçsizdim.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı F3 çocuk sahibi olduğu yaş için “Çok erken olduğunu düşünüyorum ama iyi ki de olmuş.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı G1 çocuk sahibi olduğu yaş için “O zamanın şartlarına göre normaldi.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. G2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş için

normal olduğunu düşünüyorum cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı G3 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “*Tam zamanında olduğunu düşünüyorum.*” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Katılımcı H1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında kendi zamanı hakkında normal olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. H2 katılımcısı aynı cevabı vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı H3 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “*Yirmi altı yaşında anne oldum ve tam zamanında olduğunu düşünüyorum bence ideal. Çünkü yaş ilerledikçe çocuğa bakmak çok zor oluyor. O enerjiyi kendimde bulacağımı düşünmüyorum.*” cevabını vermiş ve planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.23. : (I, İ, J) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş

I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
18	19	24	22	20	23	18	22	20

Kod Sistemi	I1	I2	I3	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3
doğum kontrolü aile planlaması bilinci									
daha sonra öğrendim									
var									
yok									
çocuk sahibi olmayı planlamak									
hayır (planlamamış)									
evet (planlamış)									
çocuk sahibi olunan yaş değerlendirmesi									
bu konuda düşünmemiş									
geç									
normal									
erken									

Şekil 4.19. : (I, İ, J) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matrisi

İ1 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaşı normal olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı İ2 çocuk sahibi olduğu yaşı çok erken olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. İ3 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaşı normal olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında çocuk sahibi olduktan sonra bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı İ1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“O zaman için normaldi.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. İ2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Normal olduğunu düşünüyorum. Yaş ileri olursa sıkıntılı olacağını düşünüyorum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı İ3 çocuk sahibi olduğu yaş için *“Şuan erkenmiş diyorum. Bunu üçüncü çocuğumu büyütürken fark ediyorum. İlk anne olduğumda ben de çocuktum ve ancak büyüdüğümü anladım.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı J1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Evlendiğim yaşı çok küçüktü. Çocuklarda erken oldu.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. J2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaşı normal olduğunu düşünmekte ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı J3 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Şimdiye göre erken olduğunu düşünüyorum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.24. : (K, L, M) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş

K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
17	20	27	17	17	21	20	19	26

Kod Sistemi	K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
doğum kontrolü aile planlaması bilinci									
daha sonra öğrendim									
var									
yok									
çocuk sahibi olmayı planlamak									
hayır (planlamamış)									
evet (planlamış)									
çocuk shibi olunan yaş değerlendirmesi									
bu konuda düşünmemiş									
geç									
normal									
erken									

Şekil 4.20. : (K, L, M) Gruplarındaki Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Sahibi Olduğu Yaşı Değerlendirmesi, Çocuk Sahibi Olmayı Planlamaları ve Doğum Kontrolü Hakkındaki Görüşleri Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcı K1 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “O zaman için normaldi ama şimdiye göre erken.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. K2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında “O zaman şu yaşta doğurulur diyen olmadı. Bilinçli değildim. Erkenden çocuk sahibi oldum.” cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı K3 çocuk sahibi olduğu yaş için “Yirmi yedi yaşında çocuğum oldu.” cevabını vermiş ve planlayarak çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

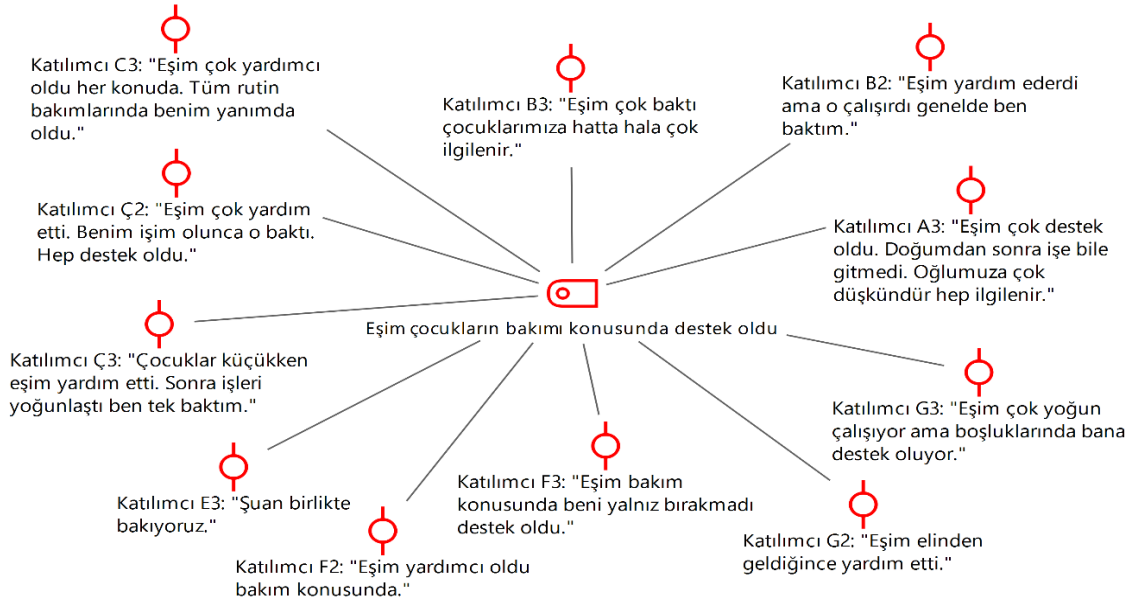
Katılımcı L1 çocuk sahibi olduğu yaşın normal olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı L2 çocuk sahibi olduğu yaşın normal olduğunu belirtmiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. L3 katılımcısı sahibi olduğu yaşın normal olduğunu belirtmiş ve

planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

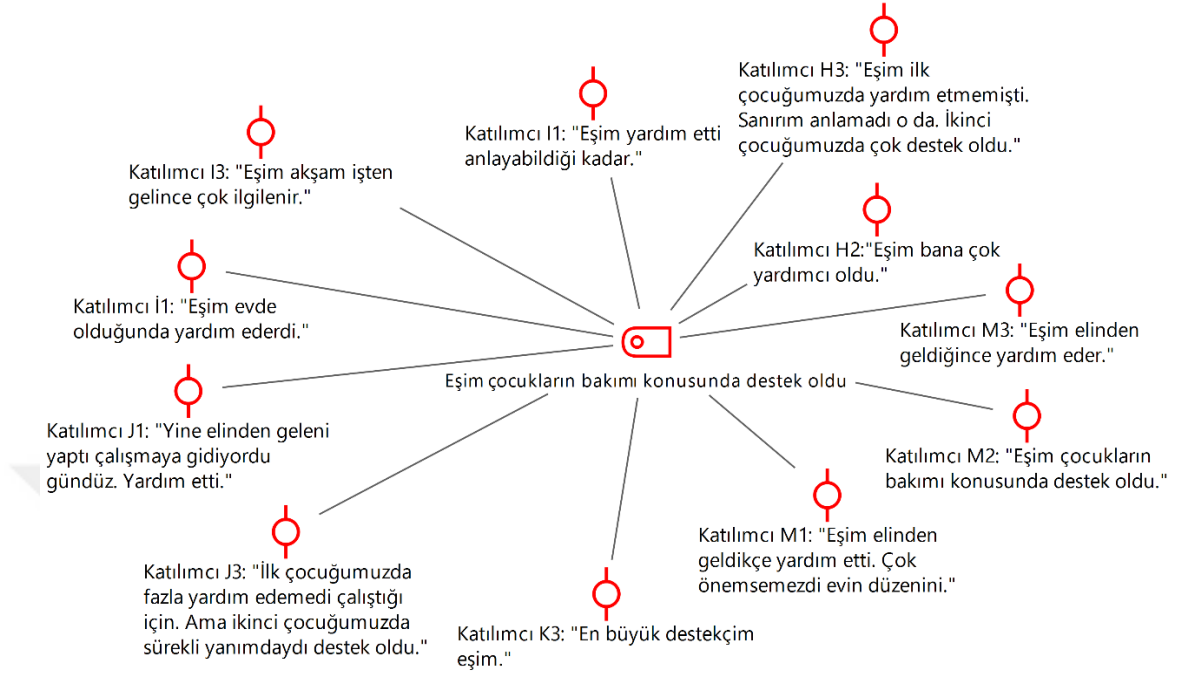
Katılımcı M1 çocuk sahibi olduğu yaş için *“Erken olup olmadığını düşünmedim hiç. Şartlara göre normaldi.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. M2 katılımcısı çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Çok erken tabi ki daha on yedi yaşıyındaydım.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı M3 çocuk sahibi olduğu yaş hakkında *“Tam zamanında olduğunu düşünüyorum.”* cevabını vermiş ve planlamadan çocuk sahibi olmuştur. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir.

4.11. Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği ve Anne Desteği Karşılaştırılması

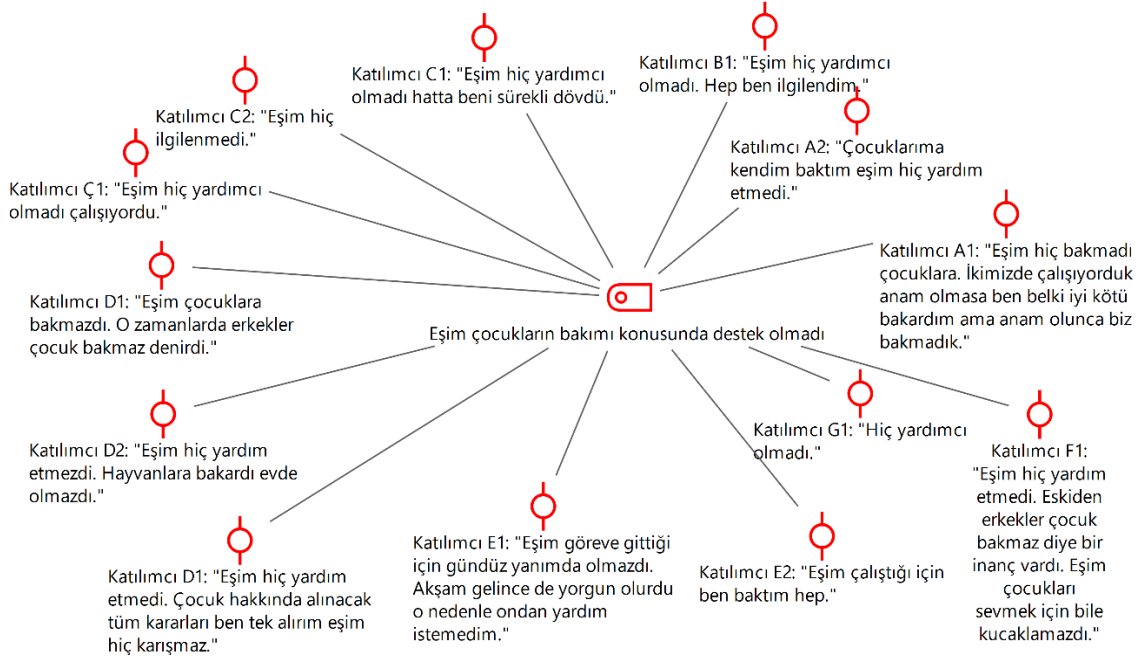
Üç Kuşaklı oluşturan katılımcıların çocuk bakımı konusunda eşinin destek olup olmadığı sorusuna verdikleri cevap tek vaka modeli ile gösterilmiştir. A-G arası gruplar bir model üzerinde, H-M arası gruplar bir model üzerinde gösterilmiştir.

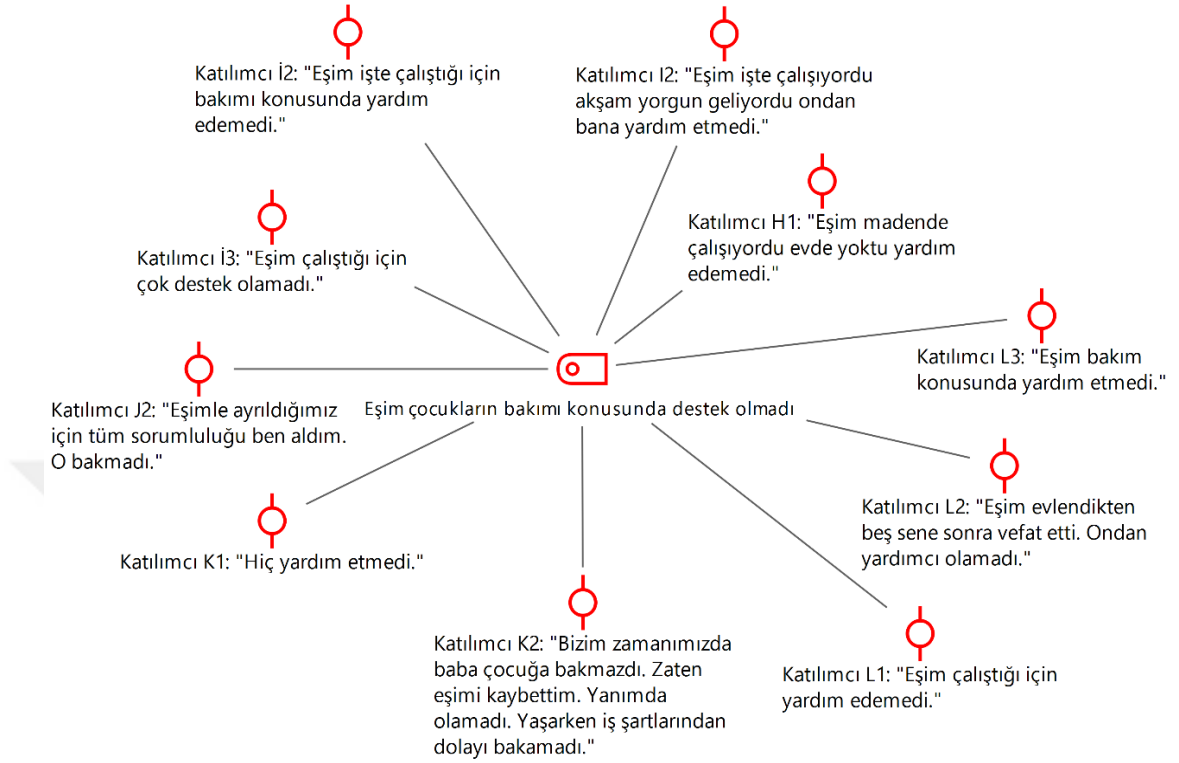
Şekil 4.21. : Üç Kuşaklı Oluşturan (A- G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Alması Tek-Vaka Modeli

Şekil 4.22: Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Alması Tek-Vaka Modeli

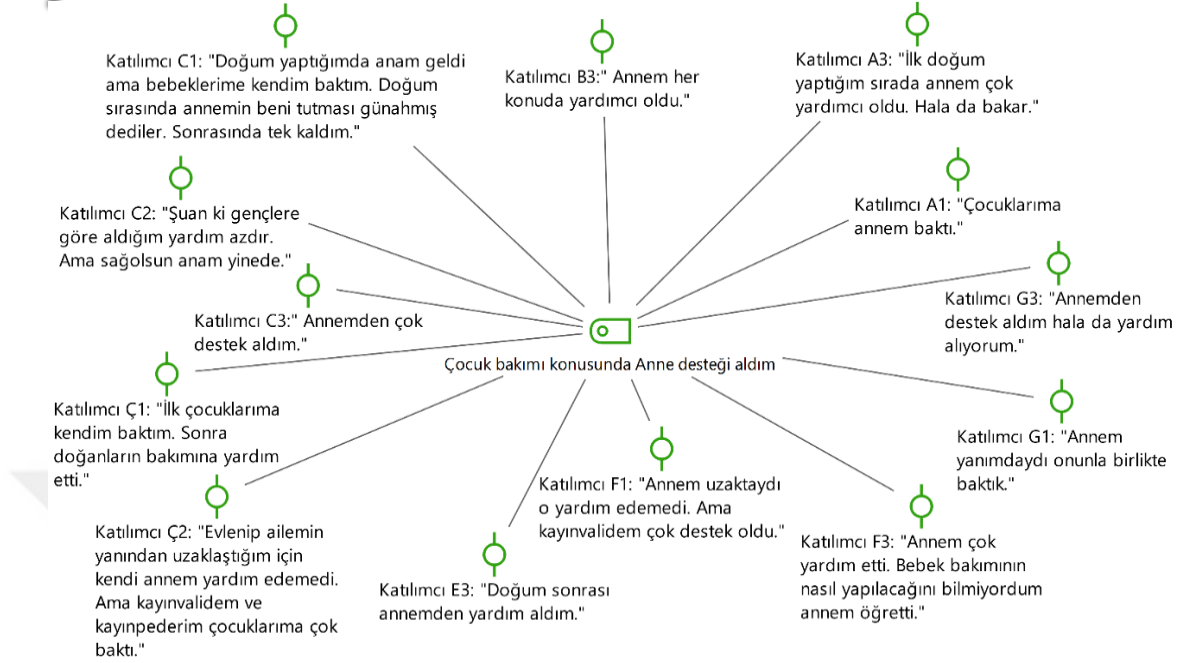

Şekil 4.23: Üç Kuşaklı Oluşturan (A-G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli

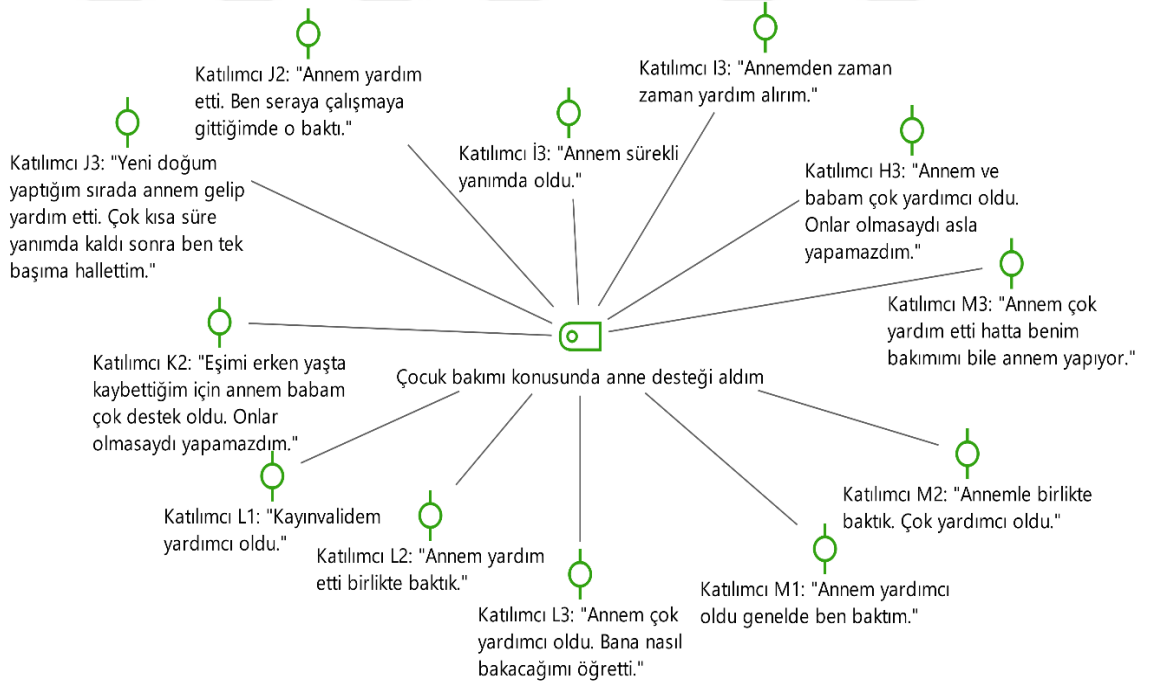

Şekil 4.24. : Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Eş Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli

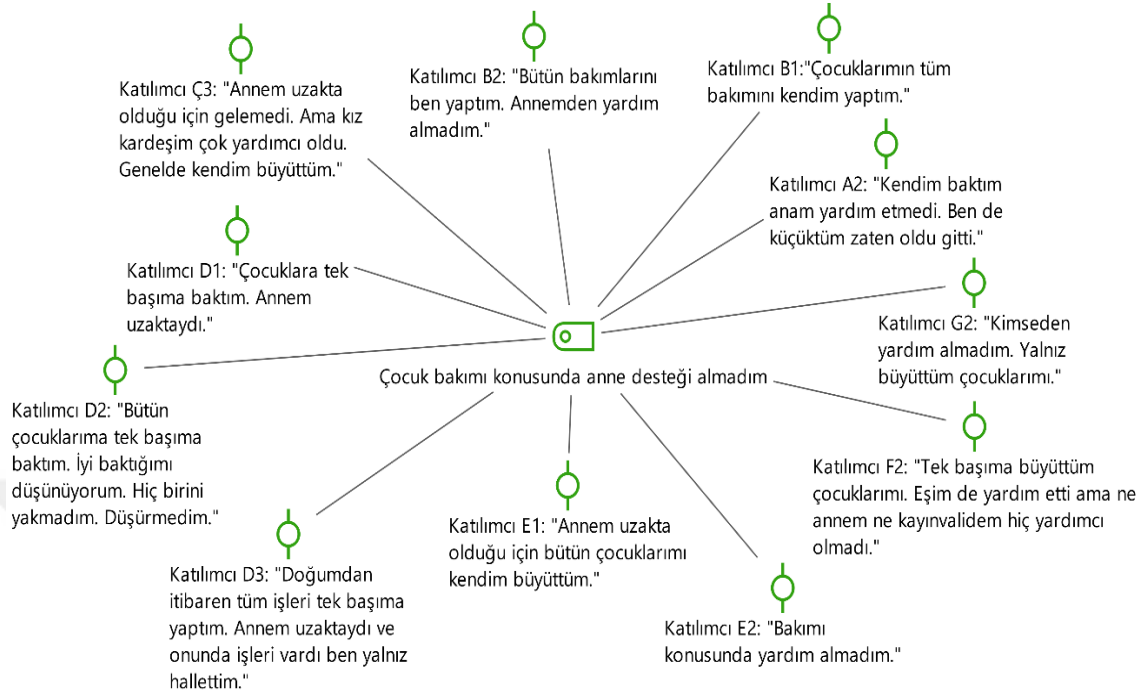
Üç Kuşaklı oluşturan katılımcıların çocuk bakımı konusunda annesinin destek olup olmadığı sorusuna verdikleri cevap tek vaka modeli ile gösterilmiştir. A-G arası gruplar bir model üzerinde, H-M arası gruplar bir model üzerinde gösterilmiştir.

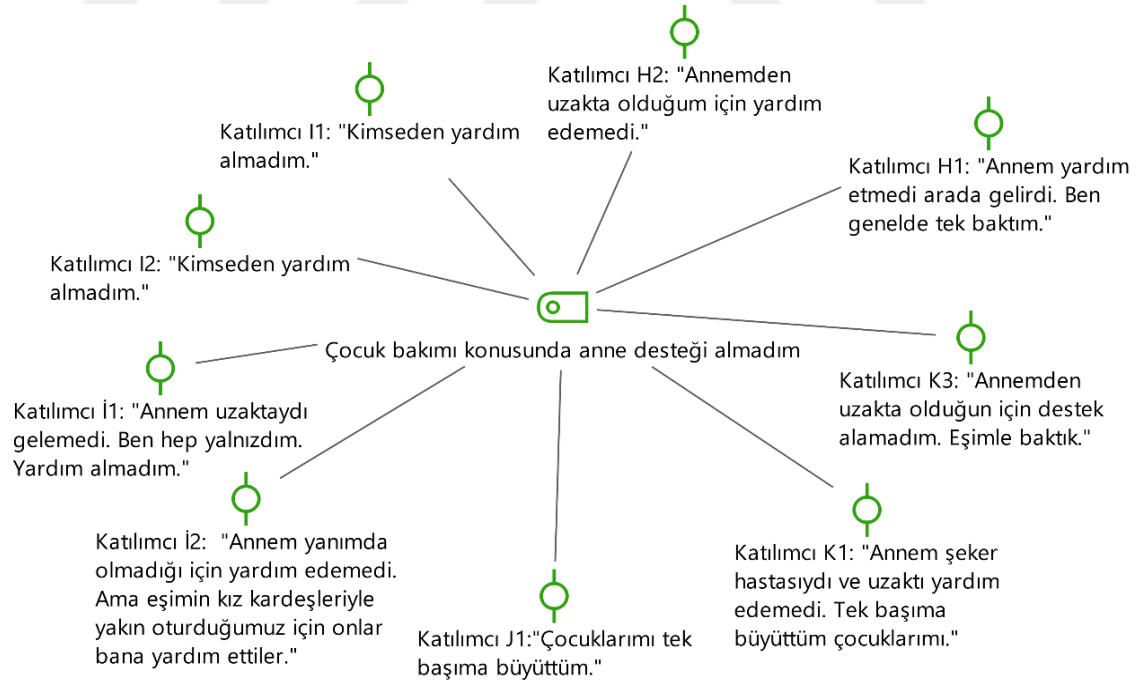
Şekil 4.25. : Üç Kuşaklı Oluşturan (A- G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Alması Tek-Vaka Modeli

Şekil 4.26. : Üç Kuşaklı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Alması Tek-Vaka Modeli

Şekil 4.27. : Üç Kuşağı Oluşturan (A-G) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli

Şekil 4.28. : Üç Kuşağı Oluşturan (H-M) Katılımcılarının Çocuk Bakımı Konusunda Anne Desteği Almaması Tek-Vaka Modeli

4.12. Birinci Kuşak (Anneanneler) Oluşturan Kadınların Kızının ve Torununun Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi

Birinci kuşak oluşturulan katılımcılardan kızlarının hamilelik dönemi ve torununun hamilelik dönemiyle kendi hamilelik dönemlerini karşılaştırmaları istenmiştir.

Kod Sistemi	A1	B1	C1	Ç1	D1	E1	F1	G1	H1	I1	İ1	J1	K1	L1	M1
anneanne- torun hamilelik dönemi karşılaştırılır															
fikrim yok yanında değildim															
anne yardımı															
bilinçli beslenme															
doktor kontrolü															
eş yardımı															
Anne- kız hamilelik dönemi karşılaştırılır															
farklılık yok															
hatırlamıyorum															
anne yardımı															
fikrim yok yanında değildim															
eş yardımı															
bilinçli beslenme															
doktor kontrolü var															

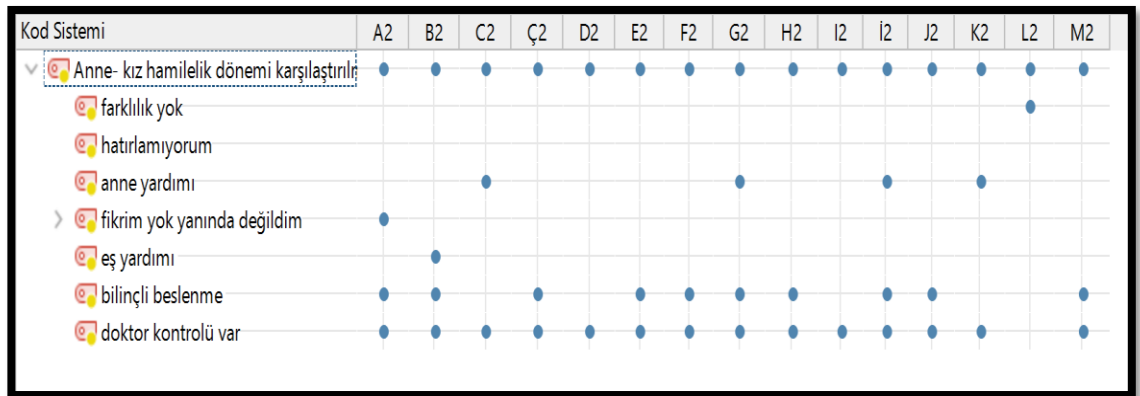
Şekil 4.29. : Birinci Kuşak (Anneanneler) Oluşturan Kadınların Kızının ve Torunun Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi Kod Matris Tarayıcısı

Birinci kuşak oluşturulan kadına (anneanne) kızının hamilelik dönemi ve torununun hamilelik dönemini kendi hamilelik dönemiyle karşılaştırması istenmiştir. Katılımcı A1 kızının ve torununun hamilelik döneminde yanında olmadığı için cevap verememiştir. B2 katılımcısı kızının yanında olmadığını belirtmiş ama daha bilinçli beslendiğini düşünmektedir. Torununun hamilelik dönemi için doktor kontrollerine gittiğini, bilinçli beslendiğini ve anne yardımı aldığını belirtmiştir. Katılımcı C1 ve Katılımcı Ç1 benzer yorumda bulunmuş ikisi de kızlarının kendilerine göre daha bilinçli beslendiğini, torunlarının hamilelik döneminde yanında olmadığını bu sebeple fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. D1 katılımcısı kızının hamilelik döneminde doktor kontrolü olduğunu ve bilinçli beslendiğini, torununun hamilelik döneminde yanında olmadığı için fikrinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı E1 kızının hamilelik döneminde anne yardımı aldığını, doktor kontrolüne gittiğini belirtmiş ve torununun hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini, doktor kontrolüne gittiğini ve anne desteği aldığını belirtmiştir. F1 katılımcısı kızının ve torununun hamilelik döneminde bilinçli beslendiklerini ve doktor kontrolüne gittiklerini söylemiştir. Katılımcı G1 kızının hamilelik dönemini

hatırlamadığını ve torununun hamilelik döneminde yanında olmadığını bu sebeple bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. H1 katılımcısı kızının hamilelik dönemi hakkında fikri olmadığını, torununun bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. Katılımcı I1 kızının hamilelik döneminde beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. Torununun hamilelik dönemi hakkında fikri olmadığını belirtmiştir. İ1 katılımcısı kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını, torununun hamilelik döneminde anne desteği aldığını, bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini söylemiştir. J1 katılımcısı kızının hamilelik döneminde doktor kontrolüne gittiğini, torununun hamilelik dönemini hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı K1 kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını ve bilinçli beslendiğini, torununun hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. L1 katılımcısı kızının hamilelik döneminde yanında olmadığını bu yüzden fikrinin olmadığını, torununun hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. Katılımcı M1 kızının hamilelik döneminde doktor kontrolüne gittiğini, torununun hamilelik döneminde yanında olmadığını bu yüzden fikrinin olmadığını belirtmiştir.

4.13. İkinci Kuşak (Anneler) Oluşturan Kadınların Kızının Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi

İkinci kuşak oluşturulan bireylerden kızlarının hamilelik dönemiyle kendi hamilelik dönemlerini karşılaştırmaları istenmiştir.

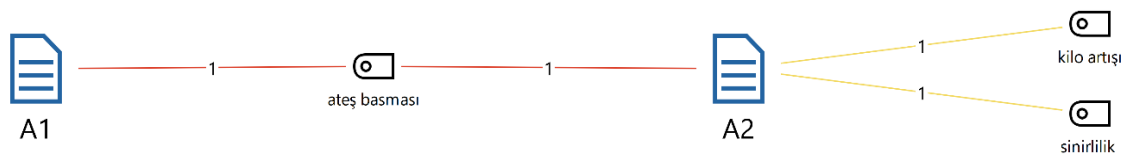

Şekil 4.30. : İkinci Kuşak (Anneler) Oluşturan Kadınların Kızının Hamilelik Dönemi Değerlendirmesi

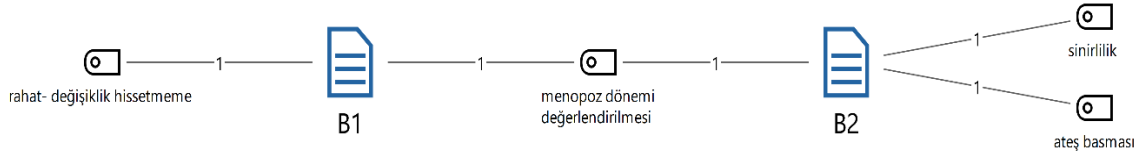
Katılımcı A2 kızının hamilelik döneminde yanında olmadığından bu yüzden tam olarak fikrinin olmadığını belirtmiş kendi hamilelik dönemiyle karşılaştırdığında kızının bilinçli beslendiğinden ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. B2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde eşinin desteğini aldığını, bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. C2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. Ç2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. D2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde doktor kontrolüne gittiğini bildirmiştir. Katılımcı E2 kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. F2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. G2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını, bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini bildirmiştir. Katılımcı H2 kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. I2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde doktor kontrolüne gittiğini bildirmiştir. Katılımcı İ2 kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını, bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğini bildirmiştir. J2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir. K2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde anne desteği aldığını ve doktor kontrolüne gittiğini belirtmiştir. Katılımcı L2 kızının hamilelik dönemi ile kendi hamilelik dönemi arasında farklılık olmadığını belirtmiştir. M2 katılımcısı kızının hamilelik döneminde bilinçli beslendiğini ve doktor kontrolüne gittiğinden bahsetmiştir.

4.14. Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

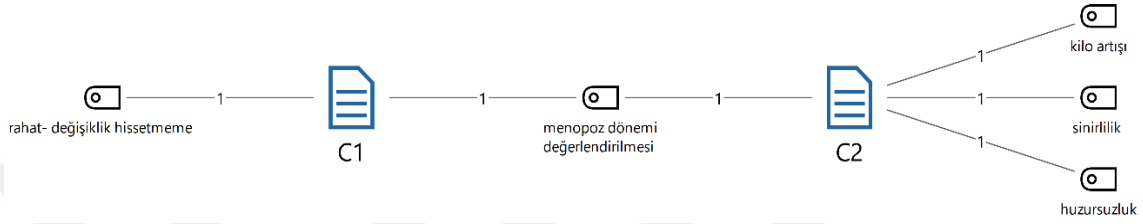
Birinci kuşak ve ikinci kuşak kadınların menopoz döneminde psikolojik ve bedensel olarak hissettikleri iki vaka modeli ile gösterilmiştir.

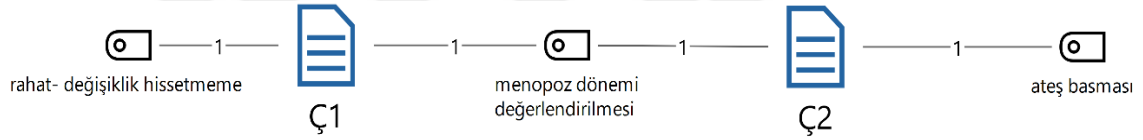
Şekil 4. 31. : (A Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

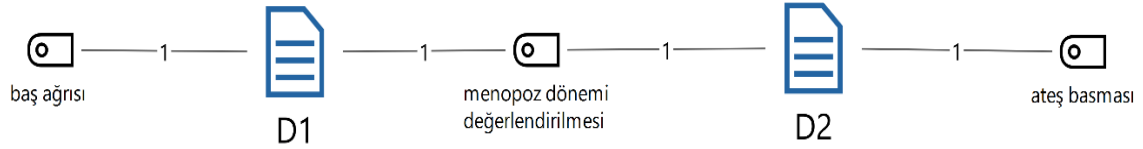
Şekil 4.32. : (B Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

Şekil 4.33. : (C Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

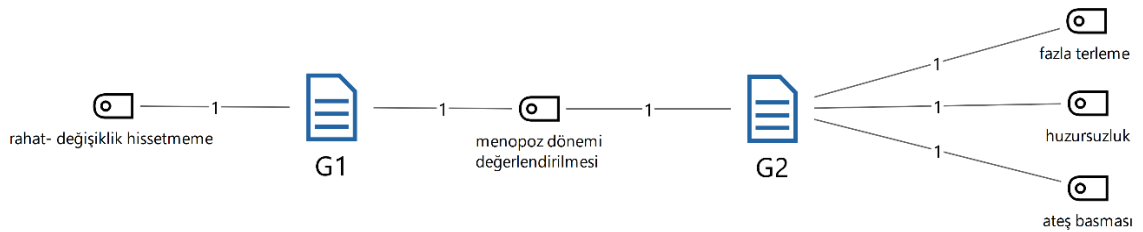

Şekil 4.34. : (Ç Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

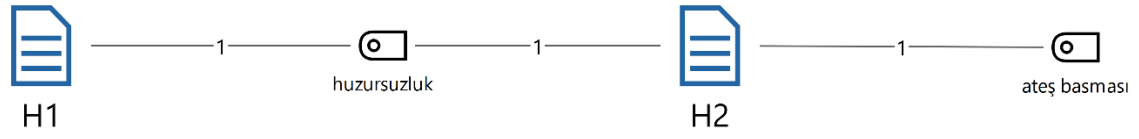

Şekil 4.35. : (D Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

E2 Katılımcısı menopoza girmemiştir. E1 katılımcısı ile karşılaştırılamamıştır. F2 katılımcısı menopoza girmemiştir. F1 katılımcısı ile karşılaştırılamamıştır.

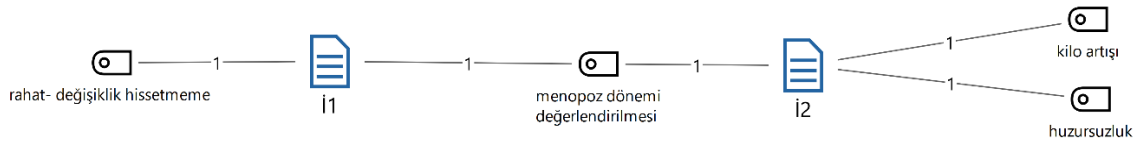
Şekil 4.36. : (G Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

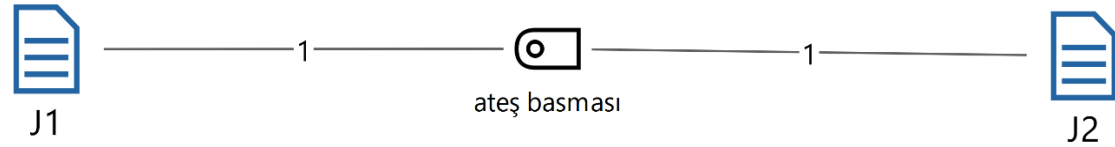
Şekil 4.37. : (H Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

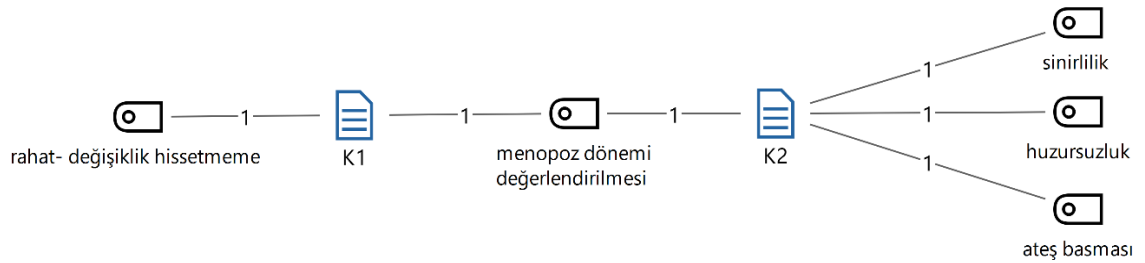
Şekil 4.38. : (I Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

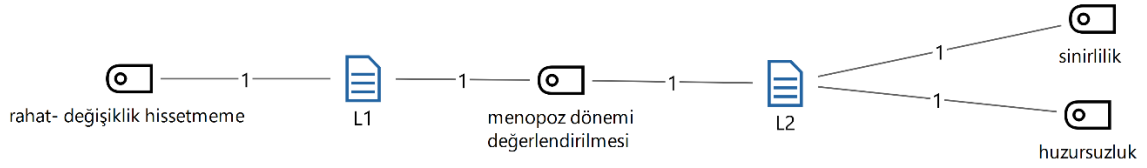
Şekil 4.39. : (İ Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

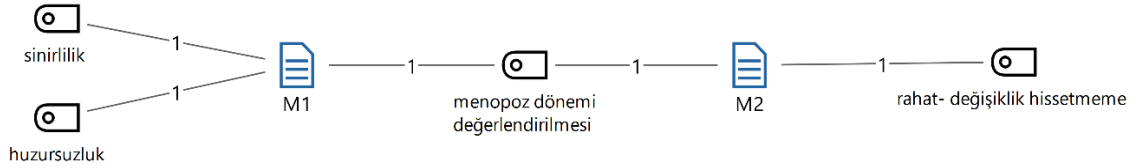
Şekil 4.40. : (J Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

Şekil 4.41. : (K Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

Şekil 4.42. : (L Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

Şekil 4.43. : (M Grubu) Birinci Kuşak ve İkinci Kuşağı Oluşturan Kadınların Menopoz Dönemi Karşılaştırılması

4.15. Üç Kuşağı Oluşturan Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Karşılaştırması

Katılımcılara yaşlılık döneminizin nasıl olacağını düşünüyorsunuz ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapıyor musunuz soruları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar kodlanarak kod matris tarayıcısı ile verilmiştir.

Kod Sistemi	A1	A2	A3	B1	B2	B3	C1	C2	C3	Ç1	Ç2	Ç3	D1	D2	D3
yaşlılık döneminin nasıl olacağını düşün															
düşünmüyor															
düşünüyor															
yaşlılık dönemi planlaması															
yapmıyor															
yapıyor															

Şekil 4.44. : Üç Kuşağı Oluşturan (A, B, C, Ç, D) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar aşağıdaki gibidir;

Katılımcı A1: “Düşünmedim. Etrafta yaşlıları görürdük ama aklıma gelmezdi. Anam derdi sen kocamazsın diye ama kocadık işte. Şimdi iki tane asam var. Eveli yaylalara gidince bolca yürüyüş yapardım ama şimdi yürüyemiyorum.” A1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı A2: “Düşünüyorum da bakıma muhtaç kalmadan ölmek istiyorum. Farkında olmadan şekerim çıktı. Öğrendikten sonra dikkat ediyorum.” A2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmekte fakat

özel bir hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı A3: *“Çok hasta olacağım kesin. Şimdiden kiloma dikkat ediyorum çok aldığım zamanlarda kontrol etmeye çalışıyorum. Yürüyüşüme sporuma özen gösteriyorum. Kemik sağlığım için yoğurt süt tüketiyorum.”* A3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve şimdiden yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır.

Katılımcı B1: *“Çok düşündüm ve hala düşünüyorum. Yatalak olup başkasına muhtaç olmak istemiyorum.”* B1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı B2: *“Yaşlılığımı düşündüm ama yokluk olduğu için istediğimiz gibi beslenemedik yani imkanlar ne ise onu yapabildik.”* B2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor fakat imkan yetersizliğinden dolayı bu dönem için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı B3: *“Çok düşünüyorum. Sağlığımı dikkat ediyorum. Bol bol yürüyüş yapmak istiyorum. Pandemi süreci geçtikten sonra özen gösterip yürüyüş yapacağım.”* B3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve şimdiden yaşlılık dönemi için hazırlıklar yapmaktadır.

Katılımcı C1: *“Hiç düşünmedim. Gençliğimde çok hareketliydim. Şu anda kendimi yaşlı hissetmiyorum.”* C1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı C2: *“Yaşlılığımı hiç düşünmedim. Sağlığımı da dikkat etmiyorum.”* C2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı C3: *“Yaşlılık döneminde geçirmiş olduğum rahatsızlık tekrarlarsa ne yaparım diye sürekli düşünüyorum fakat bu konuda yaptığım herhangi bir önlem yok.”* C3 katılımcısı geçirmiş olduğu lösemi hastalığının yaşlandığında tekrarlaması konusunda endişe duyduğunu dile getirmiştir. Yaşlılık dönemi için özel bir hazırlık yapmadığını belirtmiştir.

Katılımcı Ç1: *“Hiç düşünmedim. Gençliğimde çok rezillik yaşadım. Şu anda da bakıma muhtacım.”* Ç1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı Ç2: *“Yaşlılığımı hiç düşünmedim. Ölümünden kaçış olmadığı için yapacak bir şey yok.”* Ç2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı Ç3: *“Yaşlandığımda çocuklarım bana bakar mı diye düşünüyorum. Eğer ben iyi bir insan olursam yaşlanınca insanlar beni sever ve yalnız*

bırakmazlar diye umuyorum.” Ç3 katılımcısı yaşlılık dönemi hakkında düşünüyor özel bir hazırlık yapmasa da davranışlarına dikkat ediyor.

Katılımcı D1: *“Önceden yaşlılığı hiç düşünmedim. Hazırlık yapmadım.”* D1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı D2: *“Gençken yaşlılığı çok düşünmüyorsun ama şuanda ayaklarım rahatsız olduğu için yaşlanınca yatağa düşer miyim diye düşünüyorum.”* D2 katılımcısı gençken yaşlılık dönemini düşünmediğini artık düşündüğünü belirtmiş fakat yaşlılık dönemi için özel bir hazırlık yapmadığını dile getirmiştir. Katılımcı D3: *“Yaşlılığımı düşündüğüm için yaşlılara olan merhametim arttı. Bir gün ben de yaşlanacağım diye düşünüyorum ve onların yerine kendimi koyuyorum.”* D3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyormuş ve yaşlılara karşı empati kuruyormuş ayrıca yaşlılık dönemi için hazırlık yapıyormuş.

Kod Sistemi	E1	E2	E3	F1	F2	F3	G1	G2	G3	H1	H2	H3	I1	I2	I3
✓ yaşlılık döneminin nasıl olacağını düşünüy	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
• düşünmüyor		•			•	•	•			•	•		•		•
• düşünüyor	•		•	•				•	•			•		•	
✓ yaşlılık dönemi planlaması	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
• yapmıyor	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•		•
• yapıyor												•		•	

Şekil 4.45. : Üç Kuşaklı Oluşturan (E, F, G, H, I) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcı E1: *“Yaşlılık dönemimi önceden hiç düşünmedim. Şuanda bütün işlerimi kendim yapıyorum ve ilerde bakıma muhtaç olmak istemiyorum.”* E1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor fakat yaşlılık dönemi için bir hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı E2: *“Yaşlılığımı fazla düşünmedim ama sağlıklı olabileceğimi düşünmüyorum.”* E2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı E3: *“Kilolu biri olacağımı ve şuan ki halimden daha sakın olacağımı düşünüyorum.”* E3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşündüğünü belirtmiş fakat yaşlılık dönemi için özel bir hazırlık yapmamaktadır.

Katılımcı F1: *“Tabii ki düşünüyorum. Ama elimden gelen bir şey yok ancak beslenmeme dikkat ediyorum.”* F1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşündüğünü belirtmiş hazırlık yapmak konusunda kendini yetersiz hissetmektedir. Katılımcı F2: *“Düşünmek bile istemiyorum. Çünkü düşündükçe kaygım artıyor.”* F2 katılımcısı yaşlılık dönemini

düşünmüyor çünkü düşündükçe kaygılanıyormuş ayrıca yaşlılık dönemi için özel bir hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı F3: *“Hiç düşünmedim gün içerisinde yaşlılığım aklıma bile gelmiyor.”* F3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır.

Katılımcı G1: *“Hiç düşünemedim. Hayal gibi geldi geçti.”* Katılımcı G2: *“İster istemez düşünüyor insan. Bedensel olarak bir önlem almadım.”* G2 katılımcısı yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı G3: *“Yaşım ilerledikçe yaşlanmaktan korkum artıyor. Ancak bunu önlemek veya yaşlılığımın daha rahat geçmesi için vücuduma yatırım yapmıyorum.”* G3 katılımcısı yaşlanmaktan korktuğunu belirtmiş fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır.

Katılımcı H1: *“Düşünmedim kızım ben cahil geldim cahil gideceğim.”* H1 katılımcısı kendisini cahil olarak nitelendirmektedir. Yaşlılık dönemi için herhangi bir hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı H2: *“Yaşlılık dönemimi düşününce çok korkuyorum.”* H2 katılımcısı yaşlanmaktan korktuğunu belirtmiş ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı H3: *“Çekilmez bir insan olacağımı düşünüyorum. Yaşlanmadan önce fit bir insan olmak istiyorum. Yaşlılığımı rahat geçirebilmek için kendime daha fazla vakit ayırmam gerektiğini biliyorum.”* H3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve yaşlılık dönemi için hazırlık yaptığını belirtmiştir.

Katılımcı I1: *“Hiç düşünmedim.”* I1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı I2: *“Devamlı düşünüyorum. Hareket etmeye çalışıyorum. Yediklerime dikkat ediyorum.”* I2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmekte ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır. Katılımcı I3: *“Yaşlılık dönemimi düşünmek istemiyorum. Şuanda o zaman için bir şey yapamıyorum rutin işlerden dolayı.”* I3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmüyor ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır.

Kod Sistemi	İ1	İ2	İ3	J1	J2	J3	K1	K2	K3	L1	L2	L3	M1	M2	M3
▼ yaşlılık döneminin nasıl olacağını düşünüy	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
• düşünmüyor	•			•			•						•	•	
• düşünüyor		•	•			•		•	•	•	•	•			•
▼ yaşlılık dönemi planlaması	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	•
• yapmıyor	•				•		•	•		•		•	•	•	
• yapıyor		•	•	•					•		•				•

Şekil 4.46. : Üç Kuşaklı Oluşturan (İ, J, K, L, M) Katılımcıların Yaşlılık Dönemine Bakış Açısı ve Planlaması Kod Matris Tarayıcısı

Katılımcı İ1: *“Yaşlılığımı hiç düşünmedim.”* İ1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı İ2: *“İstemesem de düşünüyorum yaşlılığımı. Etrafımdaki yaşlıları görünce daha çok dikkat ediyorum kendime. Kilo almamaya çalışıyorum.”* İ2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır. Katılımcı İ3: *“Çevremdeki yaşlıları gördükçe kendi yaşlılığımı düşünüyorum. Hazırlık olarak doğal beslenerek sağlıklı olmaya çalışıyorum.”* İ3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşündüğünü ve yaşlılık dönemi için hazırlık yaptığını dile getirmektedir.

Katılımcı J1: *“Hiç düşünmedim. Ama sağlıklı beslenmeye çalışıyorum.”* J1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmüyor fakat beslenme şekline dikkat ederek yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır. Katılımcı J2: *“Yaşlanınca her şeyin daha zor olacağını biliyorum.”* J2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüp düşünmediğini belirtmemiştir ve yaşlılık dönemi için plan yapmamaktadır. Katılımcı J3: *“Bazen düşünüyorum. Ama bu durum için özel bir şey yapmıyorum. Her şey olacağına varır.”* J3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmekte fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır.

Katılımcı K1: *“Gençken hiç düşünmedim. Yaşlanınca anlıyor insan zorlukları. Gençliğimde sera işinde kendimi çok hırpaladım. Çocuklarıma nasihat ediyorum yaşlanınca rahat etmeniz için planınızı yapın diye.”* K1 katılımcısı kendi tecrübelerini çocuklarına aktararak yaşlılık dönemini planlamanın öneminden bahsetmektedir. Kendisi yaşlılık dönemi için plan yapmamıştır. Katılımcı K2: *“Gençken hiç düşünmedim şimdi ara ara düşünüyorum.”* K2 katılımcısı yaşlılık dönemini yaşlandıkça düşünmeye başlamıştır fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı K3: *“Düşünüyorum ilerde beni ne bekliyor diye. Bunun için beslenmeme çok dikkat ediyorum.”*

Takviye gıda kullanmaya özen gösteriyorum. Süt balık tüketmeye çalışıyorum.” K3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır.

Katılımcı L1: *“Düşündüm ister istemez.”* L1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmamaktadır. Katılımcı L2: *“Yaşlandığımı fark ettikçe moralim çok bozuluyor. İlerisi için sağlıklı beslenmeye gayret ediyorum.”* L2 katılımcısı yaşlılık dönemi için olumsuz düşünmektedir fakat yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır. Katılımcı L3: *“Geleceğe dair kaygı taşımıyorum. Çocuklarımla bana bakacağından eminim.”* L3 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünüyor ve psikolojik olarak yaşlılık dönemi için hazırlık yaptığını belirtiyor.

Katılımcı M1: *“Hiç düşünmedim. Gençken günümü geçirme telaşından düşünemedim.”* M1 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Katılımcı M2: *“Şuanda sağlıklı değilim ki yaşlılığımı düşünüyüm. Eşimden dolayı psikolojim bozuldu. Özgüvenim kayboldu.”* M2 katılımcısı yaşlılık dönemini düşünmemiş ve belirli bir hazırlık yapmamıştır. Yaşadığı koşullar onu yıpratmış ve yaşlandığı zaman bu durumun devam edeceğini düşünmektedir. Katılımcı M3: *“Çok çekilmez bir insan olacağımı düşünüyorum. Beslenmeme dikkat ediyorum. Zararlı alışkanlığım yok.”* M3 katılımcısı yaşlılığı hakkında çekilmez biri olacağı kanısını taşımaktadır. Beslenme şekline dikkat ederek yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır.

5. TARTIŞMA

Bir soyu oluşturan üç kuşağın yaşam öyküsü karakterlerini değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmada yaşam öyküsü karakterlerinin çevrenin etkisiyle şekillendiği ve çevre etkisinin kişilerin tercihlerinde büyük rol oynadığı görülmüştür. Yaşam öyküsü stratejisi türe özgü bir özellik olmasına rağmen, insanlar aynı zamanda kendi yaşamları boyunca yaşam öyküsü stratejilerinin koşullara bağlı olarak ayarlanması için mekanizmalara sahiptir (Brumbach ve ark., 2009). Yaşam öyküsü teorisi, stratejilerin ekolojik faktörlere yanıt olarak geliştiğini vurgular (Griskevicius ve ark. 2011b). Bireyler yaşadıkları çevrenin toplumsal normlarının etkisinde kalarak yaşamlarını bilinçli ya da bilinçsiz şekilde değiştirmektedirler. 15 grup tek tek incelendiğinde bireyler köyde (Ç1, Ç2, D2, D3, F1, F2, H1, I1, I2, İ3, L1) ya da şehirde (A, B, C, Ç3, D1, E, F3, G, H2, H3, I3, İ1, İ2, K, L2, L3, M) yaşadıklarını belirtmiştir. Bu yaşadıkları çevre onların; beslenme şekillerini, evlilik yaşlarını, sahip oldukları çocuk sayısını, aile planlaması hakkındaki görüşlerini, hamilelik dönemlerindeki bedensel ve psikolojik durumlarını, eş ve anne desteği almalarını etkilemektedir. Yaşanılan çevrenin etkisi bireyden bireye farklılık gösterip, yaşanılan dönemde de farklılaşmaktadır. 15 gruptaki bireylerden bazıları evlendikten sonra köyden-şehre (A1, Ç2, Ç3, D1, D3, E1, E2, F3, G1, H2, I3, J1, K1, K2, L2) ve şehirden-köye (B1, B2, İ3) taşınmışlardır. Bu bir soyu oluşturan üç kuşak kendi arasında karşılaştırıldığı zaman birinci kuşağın köy yaşantısı ile üçüncü kuşağın köy yaşantısının yaşam öyküsü üzerinde etkilerinin farklı olduğu görülmüştür. Çünkü bireylerin yaşadıkları dönemin imkanları farklıdır. Birinci kuşağın çocukluk döneminde köy yaşantısında elde edemediği imkanlara (eğitim, beslenme, kültürel etkinlikler vb.) üçüncü kuşaktaki birey köy yaşantısı sürdürerek elde edebilmektedir. Yaşam öyküsü teorisi çocukluk dönemindeki sosyoekonomik koşulların bireylerin yaşam öyküsü karakterlerini şekillendirmede büyük rol oynadığını belirtir (Griskevicius ve ark., 2011a). Bu araştırmada da bireylerin çocukluk dönemlerindeki sosyoekonomik durumları beslenme şekillerini, yaşadıkları çevrenin imkanlarını, aldıkları eğitimi etkilemektedir.

Yaşam öyküsü teorisinin (Charnov, 1993; Roff, 2002; Stearns, 1992) ve çevresel ipuçlarının insanların farkında olmadan davranışlarını etkileyebileceğini gösteren araştırmalar, sert (zorlu) çevre ipuçlarının insanları kaynakların kıt olduğunu algılamaya

yönlendirdiğini göstermiştir. İnsanlar doyurucu ve yüksek kalorili yiyecekler ararlar ve tüketirler, bu da onları düşük kalorili yiyeceklere göre daha uzun süre hayatta tutar (Laran ve Salerno, 2012). Araştırmada bireylerin beslenme şekilleri değerlendirildiği zaman bu 15 gruptaki birinci kuşak bireylerin genellikle kendi besinlerini yetiştirmekte olduğu ya da doğal gıdaları tercih ettiği tespit edilmiş, üçüncü kuşak bireylerin ise daha fazla hazır gıda eğiliminde olduğu çocukluk dönemlerindeki beslenme alışkanlıklarını sürdürdükleri doğal gıdalara ulaşmakta zorlandıkları görülmüştür. Geçmiş araştırmalar, yaşam öyküsü stratejilerinin insanların çocukluk ortamları tarafından nasıl ayarlandığına odaklanmış olsa da (Belsky, Steinberg ve Draper, 1991), yaşam öyküsü stratejilerinin yetişkinlikteki insanların çevrelerinden de etkilenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle, insanlar kendilerini şu anda sert olan (zorlu) bir ortamda algıladıklarında hızlı bir strateji benimsemelidir. Bunun nedeni, çevresel sertliğin kıt kaynaklar için tehlike ve rekabet anlamına gelmesidir. Bu nedenle, çevreyi sert olarak algılayan insanlar, hızlı bir stratejiyi karakterize eden bir davranış modeli olan mevcut maksimum kaynak miktarını güvence altına almaya odaklanır (Laran ve Salerno, 2012). Birinci ve ikinci kuşak katılımcıların “*ne bulduysak yedik/yeriz*” ifadesi onların beslenme seçimlerinde, sahip oldukları yiyeceklerin baskın rol oynadığı, yaşamak için beslendiklerini anlatmaktadır. Genellikle kendi yiyeceklerini yetiştirmeleri kaynak miktarını kontrol altına almak amaçlı olabilir. Üçüncü kuşak katılımcıların besinlere ulaşması ve istediklerini yiyebilmeleri şansı daha yüksektir.

Menarş yaşındaki varyansın popülasyonlardaki en büyük bölümünü genetik faktörler, sağlıklı iyi beslenme, stresli olmayan yaşam şekli oluşturur (Chisholm, 1993). Araştırmada bireylerin menarş yaşı-çocukluk dönemlerindeki kilo durumu ve çocuklarının ortalama doğum kilosu 15 grup için ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Öncelikle teorinin savunduğu tezler incelendiğinde; güçlükler altında yaşayan kadınlardan doğan kızlar nispeten hızlı büyüme ve doğumdan sonra erken cinsel olgunlaşma yaşarlar. Bunun nedeni çevresel risk ve belirsizlik koşulları altında (öznel olarak psikososyal stres olarak deneyimlenir), genç yaşta çoğalmaya evrimsel olarak uyarlanmalarıdır. Bu kızlarda erken olgunlaşma ve üremenin hem kendi sağlık kalitesine hem de yavrularına (örneğin, düşük doğum ağırlığı için daha fazla risk) mal olabilir. İnsan biyolojisindeki baskın görüş ise, yaşamın erken dönemindeki sıkıntıların büyümeyi ve

cinsel olgunlaşmayı geciktirme olasılığının daha yüksek olabileceğidir. Aslında, gecikmiş cinsel olgunlaşma bir adaptasyon olarak görülebilir, çünkü daha yavaş büyüme ve ilk üremede geç bir yaş, beslenme taleplerinin daha uzun bir gelişim dönemine yayılmasına hizmet eder (Bogin ve ark., 2007).

Tartışmanın bir kısmı, biyomedikal ve seküler eğilim perspektifleri kapsamında varsayılan fiziksel sıkıntı (örn. Yetersiz beslenme ve hastalık) ile psikososyal sıkıntı (örn. İstikrarsız aile hayatı, duygusal istismar) arasındaki ayırmadan kaynaklanıyor olabilir. İnsanın biyokültürel doğası nedeniyle, her iki tür sıkıntıyı da göz önünde bulundurmak zorunlu görünmektedir, ancak her birinin büyüme ve gelişme üzerinde ve ayrıca uyarlanabilir tepkiler üzerinde bağımsız etkileri olabilir (Bogin ve ark., 2007). Klasik yaşam öyküsü teorisi menarş yaşı için iki argüman sunmaktadır. Birincisi bireyler büyüme dönemlerini yeterli şekilde tamamladıklarında ve enerjetik olarak üreme dönemi için hazır olduklarında erken yaşta menarşa ulaşabilirler. İkincisi ise yaşanan çevrenin yapısı beslenme şekli ve dışsal mortalite oranları menarş zamanlamasını ayarlar. Eğer birey zorlu bir çevrede yaşıyorsa yetersiz besleniyorsa ve dışsal mortalite oranı yüksekse daha erken yaşta menarşa ulaşır. Bu araştırmada klasik yaşam öyküsü teorisinin ikinci argümanına zıt bir durum ortaya çıkmıştır. Birinci kuşak ve ikinci kuşak bireyler üçüncü kuşak bireylere göre daha zorlu şartlarda büyümüş daha yetersiz beslenmiş ve yaşadıkları dönemde ömür uzunluğu daha kısa olmasına rağmen daha geç yaşta ergenliğe girmişlerdir. Kızlarda pubertal olgunlaşmanın zamanlamasını şekillendiren enerji teorisi, stres bastırma teorisi, psikososyal hızlanma teorisi, baba yatırım teorisi ve çocuk gelişimi teorisi (Ellis, 2004), incelenerek, menarş yaşını değerlendirmek daha doğru sonuçlar verecektir. Menarş yaşını tek bir faktörle açıklamaya çalışmak ya da tek bir faktörün kontrolünde gibi düşünmek yanlış sonuçlar doğurabilir.

Gelişimsel Programlama hipotezi (DP), gebelik sırasında olumsuz ortamlara maruz kalmanın doğumda daha küçük olan ve yetişkinlikte sağlıklı olacak bir vücutla sonuçlandığını belirtir. DP hipotezi, büyümedeki bu değişikliklerin, insanları daha sonraki yaşamlarında hastalık riski altına alan kalıcı uyumsuz sonuçlara sahip olabileceğini ileri sürmektedir (Bogin ve ark., 2007). Yapılan çalışmada üç kuşaktaki bireylerin çocuklarının doğum kilosu kişilerin değerlendirmelerine göre karşılaştırılmıştır. Genellikle birinci

kuşak ve ikinci kuşak evde doğum yaptıkları için çocuklarının tam kilosunu bilmediklerini belirtmişler ve onlardan “zayıf”, “normal” ve “kilolu” şeklinde çocuklarının kilosunu tanımlamaları istenmiştir. Gruplar incelendiği zaman B, Ç, G, İ, J, L gruplarındaki üç kuşağı oluşturan bireyler çocuklarının doğum kilosu hakkında farklı yorum belirtirken diğer gruptaki bireyler aynı yorumda bulunmuştur. Gelişimsel Programlama hipotezinin savunduğu gibi gebelikte bireyin yaşadığı çevrenin koşulları bebek doğum kilosunu ve vücut fonksiyonlarını etkilemektedir. Fakat bu çalışmada net olarak bebek doğum kilosu sonuçlarına ulaşamamıştır. Annelerin değerlendirme sonuçlarına göre karşılaştırma yapılmıştır.

İnsan biyokültürel çevresi, mevcut nesil insanların refahını etkiler ve ayrıca sonraki nesiller üzerinde kalıcı etkilere sahiptir. Kuşaklar arası etkiler hipotezi (IIH) Emanuel tarafından 1986’da önerilmiş ve gelecek neslin sağlığı, büyümesi ve gelişmesiyle ilgili bir neslin deneyimlediği faktörler, koşullar, maruziyetler ve ortamlar olarak tanımlanmıştır. Yapılan araştırmalarda etnik azınlıklara mensup kadınlar, çeşitli kuşaklara dayanan zorlukların geçmişine sahip olup, mevcut anne nesli uygun sağlık koşulları altında büyüdüğünde bile, düşük doğum ağırlıklı bebekleri daha yüksek oranda doğurmaktadır. Etnik azınlık anneleri veya onların anneleri başka ülkelerde doğmuş ve genellikle olumsuz biyokültürel koşullar altında büyümüştür. Mevcut kadın nesli için iyileştirilmiş sağlık hizmetlerine rağmen, geçmiş ortamların kuşaklar arası etkilerinin üstesinden gelinebilmiştir (Bogin ve ark., 2007). Bu çalışmada da A, C, D, E, F, H, I, K, M gruplarındaki üç kuşak bireyler hamilelik dönemlerinde farklı beslenmiş olmalarına rağmen çocuklarının kilosu hakkında aynı yorumlarda bulunmuşlardır. Kuşaklar arası etkiler hipotezinin savunduğu görüş ile araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

İnsanlar yaşam öyküsü stratejilerinde yüksek derecede çeşitlilik gösterirler. Genellikle uzun bir gelişim dönemi, birkaç çocuğa yoğun yatırım ve uzun bir beklenen yaşam süresi ile karakterize yavaş bir yaşam öyküsü stratejisine sahiptir ve somutlaşmış sermayeye daha fazla yatırım yapar. Bazı insanlar ise somatik çaba ve uzun ömür pahasına büyük ölçüde üreme çabasına yatırım yapar ve daha hızlı bir strateji izler. Yaşam öyküsü teorisine ilişkin değerlendirmeler, bu bireysel farklılıkların bir kısmının, ölüme dair çevresel ipuçlarına yanıt olarak gelişebileceğini göstermektedir (Chisholm, 1993, 1996;

Ellis ve diğerkleri, 2009; Kaplan ve Gangestad, 2005; Quinlan, 2007; Simpson ve Belsky, 2008; Worthman ve Kuzara, 2005). Birden fazla çalışma, ölümle ilişkili ipuçlarının üreme zamanlamasıyla özellikle güçlü bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Aynı şehir içindeki farklı mahalleleri karşılaştıran bir çalışmada benzer modeller ortaya çıkmıştır. En yüksek yaşam süresine sahip 10 mahallede doğum yapan annelerin ortalama yaşı 27,3 yıl iken en düşük yaşam beklentisine sahip 10 mahallede 22,6 yıldır (Griskevicius ve ark. 2011b). Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların ilk çocuklarını doğurduğu ortalama yaş 25'tir. Japonya'da 29,2 yıldan Polonya'da 25,9'a ve Kenya Turkana için 22,2'den Venezuela Hiwi için 20,5'e değişmektedir. Üreme zamanlamasındaki değişkenliğin nedenleri karmaşıktır. Kişilik, gelişim, sosyal psikoloji, klinik psikoloji, ekonomi, sosyoloji ve diğerk alanları inceleyen araştırmacılar tarafından vurgulanan üreme zamanını etkileyen faktör vardır (Griskevicius ve ark., 2011a). Bu çalışmada birinci kuşak ve ikinci kuşak bireylerin çocuk sahibi oldukları yaş ortalaması aynı çıkmıştır ve üçüncü kuşak bireylerin çocuk sahibi oldukları yaş ortalamasından daha küçüktür. Araştırmada bireylere çocuk sahibi oldukları yaşı değerlendirmeleri istenmiş ve 15 gruptaki birinci kuşak bireylerden C1, Ç1, D1 katılımcıları çocuk sahibi oldukları yaşı erken olduğunu belirtmişlerdir. Birinci kuşağı oluşturan diğerk katılımcılar çocuk sahibi oldukları yaşı normal olduğunu belirtmişlerdir. Evlendikleri dönemde kadınların kısa süre içinde çocuklarının olması gerektiğini belirtmişlerdir. 15 gruptaki ikinci kuşak bireylerden A2, B2, C2, Ç2, E2, F2, I2, K2, M2 katılımcıları çocuk sahibi oldukları yaşı erken bulmuşlardır. Erken çocuk sahibi olmayı bilinçsizlik olarak nitelendirmişlerdir. İkinci kuşağı oluşturan diğerk katılımcılar çocuk sahibi oldukları yaşı normal olduğunu belirtmişlerdir. 15 gruptaki üçüncü kuşak bireylerden A3, B3, D3, F3, İ3, J3 katılımcıları çocuk sahibi oldukları yaşı erken bulmuşlardır. Üçüncü kuşağı oluşturan diğerk katılımcılar çocuk sahibi oldukları yaşı normal olduğunu belirtmişlerdir. Üç kuşağı oluşturan katılımcıların çocuk sahibi oldukları yaşı değerlendirirken yaşadıkları çevrenin algılarına göre değerlendirme yaptıkları gözlenmiştir.

Aile Planlaması (AP) hem istenmeyen gebelikleri hem de aşırı doğurganlığı önleyerek anne ve bebek sağlığına olumlu katkıda bulunan, dolayısıyla toplumun sağlık düzeyinin yükselmesinde rol oynayan önemli bir sağlık hizmetidir. Katılımcılara aile planlaması hakkında bilgilerinin olup olmadığı sorulduğu zaman 15 gruptaki birinci kuşağı ve ikinci

kuşağı oluşturan bireylerin aile planlaması hakkında bilgilerinin olmadığı, üçüncü kuşağı oluşturan B3 katılımcısı hariç diğer katılımcıların aile planlaması hakkında bilgisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada birinci kuşak ve ikinci kuşak katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısını aile planlaması hakkında bilgi sahibi olmamaları etkilemiş olabilir. Yaşam öyküsü teorisi bireyler ölüm oranının artması ve çevresel sertlik (zorluk) durumunda hızlı yaşam öyküsü stratejisi belirleyip, erken yaşta çocuk sahibi olur görüşünü savunur. Araştırmada bireylerin fazla çocuklarının olması onların bilinçli olarak yaşadıkları zor şartlar sebebiyle hızlı yaşam öyküsü stratejisi belirlediklerini tam olarak açıklamayabilir. Çocuk sahibi olmalarını etkileyen faktör aile planlaması hakkında bilgisinin olmaması olabilir. Üçüncü kuşak bireylerin aile planlaması hakkında daha bilinçli olması, eğitim, uzun vadeli yatırım yapma isteği gibi faktörler sahip oldukları çocuk sayısını belirleyici olmuştur. Kariyer yapmayı kendine saygı olarak gören kadınların artması ve gelişen doğum kontrol yöntemleri çocuk sayısında azalmaya yol açarak kadının dışarıda çalışmasını kolaylaştırmıştır (Gözükara, Kabalcıoğlu ve Ersin, 2014).

Aile hem kalıtımla aktarılan özellikler hem de doğumdan itibaren çocuğa en yakın kişiler olarak çevresel etkenleri sağlayarak kişiliğin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Aile içi ilişkilerde ve ebeveyn rollerinde çocuk gelişimini ve aile sistemini olumlu etkileyen gelişmelere rağmen annenin çocuk bakımında temel sorumluluğu almakta olduğu ve babanın çocuk bakımı için harcadığı zamanın anneye oranla daha az olduğu görülmektedir (Berardo ve ark, 1987). Erkeklerin çocukların bakımı konusunda eşlerine destek olması eskiye oranla artsa da desteğin artmasını olumsuz etkileyen geleneksel düşüncelerin halen varlığını sürdürdüğü görülmektedir (Gözükara, Kabalcıoğlu ve Ersin, 2014). Çok çocuklu bir ana çocuklarının tümüne bakabilme kapasitesi bakımından sınırlanabilir. Bu yüzden, ana yaşlandığı zaman en genç yavrusu zarar görebilir. Ancak, kadına anası tarafından yardım edilirse ana becerilerini daha genç yaşta öğrenebilir ve çocuklarının çoğu hayatta kalma olasılığına sahip olur (Gluckman ve ark., 2009). Katılımcıların çocuk bakımında eş desteği ve anne desteğinden yararlanma durumları araştırılmıştır. Birinci kuşağı oluşturan katılımcılardan I1, İ1, J1, M1 bireyleri hariç diğer katılımcılar, ikinci kuşağı oluşturan katılımcılardan B2, Ç2, F2, G2, H2, M2 bireyleri hariç çocuklarının bakımı konusunda eş desteği almamıştır. Üçüncü kuşak katılımcılardan D3, İ3 bireyleri hariç çocuklarının

bakımı konusunda eş desteği almıştır. Birinci kuşağı oluşturan katılımcılardan B1, D1, L1, H1, I1, İ1, J1, K1 bireyleri hariç diğer katılımcılar, ikinci kuşağı oluşturan katılımcılardan A2, B2, D2, E2, F2, G2, H2, I2, İ2 bireyleri hariç çocuklarının bakımı konusunda anne desteği almıştır. Üçüncü kuşak katılımcılardan Ç3, D3, K3 bireyleri hariç çocuklarının bakımı konusunda anne desteği almıştır. Büyükanne kendi yavrularının çoğunun erişkin oluncaya kadar hayatta kalmasını garantileyerek, kendi uyum gücünü destekler. Bu büyükanne hipotezi olarak adlandırılır (Gluckman ve ark., 2009). Üçüncü kuşak bireylerin daha fazla anne desteği alması; annelerinin yanında olması, annelerinin daha az sayıda çocuğunun olması ve annelerin bakım konusunda daha bilinçli olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Birinci kuşağı oluşturan katılımcıların kızının ve torununun hamilelik dönemi ile kendi hamilelik dönemini karşılaştırması bulgularına göre birinci kuşak bireyler hamilelik döneminde doktor kontrolüne gitmemiş, evde doğum yapmış ve beslenme şekline dikkat etmemiştir. Kendi hamilelik dönemine göre kızının ve torununun hamilelik dönemi doktor kontrollüne daha fazla giderek, bilinçli beslenerek ve anne ve eş yardımı alarak geçmiştir. İkinci kuşağı oluşturan katılımcıların kızının hamilelik dönemi ile kendi hamilelik dönemini karşılaştırması bulgularına göre üçüncü kuşak katılımcılar beslenme rutinlerine çok daha fazla önem vermiş, doktor kontrolüne daha sık gitmiş, daha bilinçli hamilelik dönemi geçirmişlerdir.

Yaşlanma, yetişkinlerde daha sonraki yaşlarda hayatta kalma ve doğurganlıkta bir azalma olarak popülasyonda ortaya çıkan, içsel durumda bir düşüştür. Bu nedenle yaşlanma sadece hayatta kalma oranlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda doğurganlığı da etkiler ve yaşlanmanın etkileri normalde hem doğurganlıkta hem de hayatta kalmada yaşa bağlı düşüşlerde yansıtılır (Stearns, 2000). Araştırmada birinci kuşak katılımcılarından A1, C1, Ç1, D1, G1, H1, I1, İ1, J1, K1, M1 bireyleri hariç diğer katılımcılar yaşlılık dönemini düşünmektedir. Sadece J1 katılımcısı yaşlılık dönemi için hazırlık yapmaktadır. Birinci kuşak katılımcılar yaşlılık döneminde “düşkün olmaktan” “bakıma muhtaç olmaktan” endişe duyduklarını ve yaşlılık dönemi için olumsuz bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. İkinci kuşak katılımcılardan C2, Ç2, E2, F2, H2, J2, M2 bireyleri hariç diğer katılımcılar yaşlılık dönemlerini düşünüyorlar ve I2, İ2, L2 bireyleri yaşlılık dönemi

için hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. İkinci kuşak katılımcılardan bazıları yaşlılık döneminin gelmesinden endişe duymaktadır. Genel anlamda yaşlılık dönemi için olumsuz bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Üçüncü kuşak katılımcılardan F3, I3 bireyleri hariç diğer katılımcılar yaşlılık dönemlerini düşünmekte ve A3, B3, D3, H3, İ3, K3, M3 bireyleri yaşlılık dönemi için hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Yaşlılık dönemine bakış açıları diğer iki kuşağa göre daha olumludur.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yaşam öyküsü teorisi karakterleri ekolojik faktörlerle şekillenmektedir. Araştırmada katılımcıların yaşadıkları çevre onların; beslenme şekillerini, evlilik yaşlarını, sahip oldukları çocuk sayısını, aile planlaması hakkındaki görüşlerini, hamilelik dönemlerindeki bedensel ve psikolojik durumlarını, eş ve anne desteği almalarını etkilemektedir. Yaşanılan çevrenin etkisi bireyden bireye farklılık gösterip, yaşanılan dönemde de farklılaşmaktadır.

Yaşam öyküsü teorisi, çevresel zorluk yaşayan türlerin daha uzun süre enerji vermesi açısından daha yüksek kalorili besinleri tercih ettiğini belirtir. Araştırmada birinci kuşak bireyler, yaşadıkları dönemin koşulları sebebiyle ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle besinlere ulaşmak konusunda daha çok sıkıntı çekmiş, daha çok kendi ürettikleri ürünleri tüketme eğilimi göstermiştir. İkinci kuşak ve üçüncü kuşak beslenme çeşitliliği açısından daha fazla imkana sahip olmaktadır. Çevreyi sert olarak algılayan insanlar, hızlı bir stratejiyi karakterize eden bir davranış modeli olan mevcut maksimum kaynak miktarını güvence altına almaya odaklanır. Araştırmada birinci kuşak ve ikinci kuşak bireylerin kendi ürünlerini yetiştirme eğiliminin sebebi, beslenme sıkıntısı çekme ihtimalini azaltmak ve kaynakları güvence altına almak olabilir.

Klasik yaşam öyküsü teorisi menarş yaşı için iki argüman sunmaktadır. Birincisi bireyler büyüme dönemlerini yeterli şekilde tamamladıklarında ve enerjetik olarak üreme dönemi için hazır olduklarında erken yaşta menarşa ulaşabilirler. İkincisi ise yaşanılan çevrenin yapısı beslenme şekli ve dışsal mortalite oranları menarş zamanlamasını ayarlar. Eğer birey zorlu bir çevrede yaşıyorsa yetersiz besleniyorsa ve dışsal mortalite oranı yüksekse daha erken yaşta menarşa ulaşır. Bu araştırmada klasik yaşam öyküsü teorisinin ikinci argümanına zıt bir durum ortaya çıkmıştır. Birinci kuşak ve ikinci kuşak bireyler üçüncü kuşak bireylere göre daha zorlu şartlarda büyümüş daha yetersiz beslenmiş ve yaşadıkları dönemde ömür uzunluğu daha kısa olmasına rağmen daha geç yaşta ergenliğe girmişlerdir. Bu durum menarş yaşı zamanlamasında birçok faktörün etkili olabileceğine işaret ettiği gibi, zor şartların devamlılığı, süresi ve şiddeti gibi niteliklerinin de erken olgunluğa erişmeyi başlatacak fizyolojik mekanizmaları tetiklemede etkili olduğunu

göstermektedir. Menarş yaşındaki varyansın popölasyonlardaki en büyük bölümünü genetik faktörler, sağlıklı iyi beslenme, stresli olmayan yaşam şekli oluşturur. Kızlarda pubertal olgunlaşmanın zamanlamasını şekillendiren enerji teorisi, stres bastırma teorisi, psikososyal hızlanma teorisi, baba yatırım teorisi ve çocuk gelişimi teorisi incelenerek, menarş yaşını değerlendirmek daha doğru sonuçlar verecektir. Menarş yaşını tek bir faktörle açıklaya çalışmak ya da tek bir faktörün kontrolünde gibi düşünmek yanlış sonuçlar doğurabilir. Bundan sonraki menarş yaşının araştırılması hakkında yapılacak çalışmalarda tüm faktörlerin etkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

Gelişimsel Programlama hipotezinin de savunduğu gibi hamilelik döneminde bireyin maruz kaldığı ortamın koşulları bebeğin doğum kilosunu ve vücut fonksiyonlarını etkilemektedir. Araştırmaya katılan birinci kuşak ve ikinci kuşak bireylerin hamilelik dönemleri üçüncü kuşak bireylere göre daha kontrolsüz ve bilinçsiz geçmiştir. Üç kuşağı oluşturan bireyler hamilelik dönemlerinde farklı beslenmiş olmalarına rağmen çocuklarının kilosuna hakkında aynı yorumlarda bulunmuşlardır. Kuşaklar arası etkiler hipotezinin savunduğu tez ile araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Yaşam öyküsü teorisi bazı bireylerin hızlı yaşam öyküsü stratejisi benimseyerek daha erken yaşta ve daha fazla sayıda çocuk sahibi olduklarını, bazı bireylerin ise daha yavaş yaşam öyküsü stratejisi benimseyerek daha geç yaşta daha az sayıda çocuk sahibi olduklarını açıklar. Bu seçimi bireylerin yaşadıkları çevredeki mortalite oranının belirlediğini savunur. Araştırmada bireylerin fazla çocuklarının olması onların bilinçli olarak yaşadıkları zor şartlar sebebiyle hızlı yaşam öyküsü stratejisi belirlediklerini tam olarak açıklamayabilir. Bireylerin fazla sayıda çocuk sahibi olmaları aile planlaması hakkındaki bilgi yetersizliğinden ve toplumun birey üzerindeki etkisi sonucunda olabilir. Araştırmada bireylerin çocuk sahibi oldukları yaşı etkileyen birçok faktörün olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörler; çevre algısı, eğitim durumu, aile planlaması hakkında bilgisizlik ve aile yönlendirmesidir. Birinci kuşak ve ikinci kuşak bireyler; üçüncü kuşak bireylere göre daha erken yaşta evlenip daha fazla sayıda çocuk sahibi olmuşlardır, evlendikleri ve çocuk sahibi oldukları yaş yaşadıkları döneme göre normaldir ve aile planlaması hakkında bilgileri yoktur. Üçüncü kuşak bireylerin aile planlaması hakkında daha bilinçli olması,

eğitim, uzun vadeli yatırım yapma isteği gibi faktörler sahip oldukları çocuk sayısını belirleyici olmuştur.

Araştırmadaki katılımcıların çocukların bakımı konusunda eşlerinden yardım alma durumları farklılık göstermektedir. Erkeklerin çocukların bakımı konusunda eşlerine destek olması eskiye oranla artsa da desteğin artmasını olumsuz etkileyen geleneksel düşüncelerin halen varlığını sürdürdüğü görölmektedir. Birinci kuşak bireyler ve ikinci kuşak bireyler eşlerinden çocuk bakımı konusunda çok az destek görebilmiştir. Yaşadıkları dönemde “erkekler çocuk bakmaz” algının egemen olması bireylerin çocuk bakımı konusunda eş desteğini sınırlamıştır. Üçüncü kuşak bireyler diğer kuşaklara göre çocuk bakımı konusunda daha fazla eş desteği almışlardır. Bu durumu etkileyen faktörlerin en başında yaşadıkları dönemin toplumsal normları etkili olmaktadır. Modernleşen toplumlarda kadının iş hayatına atılması, kadın erkek eşitliğinin yaygınlaşması evdeki iş bölümünü arttırmış ve bu çocuk bakımına da yansımıştır.

Çok çocuklu bir anne çocuklarının tümüne bakabilme kapasitesi bakımından sınırlanabilir. Bu yüzden, anne yaşlandığı zaman en genç yavrusu zarar görebilir. Ancak, kadına annesi tarafından yardım edilirse anne becerilerini daha genç yaşta öğrenebilir ve çocuklarının çoğu hayatta kalma olasılığına sahip olur. Bu büyükana hipotezi annenin kendi annesinin desteğini alarak daha fazla çocuğuna daha iyi şekilde bakabilmesini savunur. Araştırmada katılımcılardan annelerinden uzakta yaşayanlar çocuk bakımı konusunda anne desteği alamamıştır. Annelerine yakın yaşayan katılımcılar çocuklarının bakımı konusunda hem doğumdan sonra hem de iş hayatına başladıklarında anne desteği almışlardır.

Birinci kuşağı oluşturan katılımcıların kızının ve torununun hamilelik dönemi ile kendi hamilelik dönemini karşılaştırması bulgularına göre birinci kuşak bireyler hamilelik döneminde doktor kontrolüne gitmemiş, evde doğum yapmış ve beslenme şekline dikkat etmemiştir. Kendi hamilelik dönemine göre kızının ve torununun hamilelik dönemi doktor kontrollüne daha fazla giderek, bilinçli beslenerek ve anne ve eş yardımı alarak geçmiştir. İkinci kuşağı oluşturan katılımcıların kızının hamilelik dönemi ile kendi hamilelik dönemini karşılaştırması bulgularına göre üçüncü kuşak katılımcılar beslenme rutinlerine

çok daha fazla önem vermiş, doktor kontrolüne daha sık gitmiş, daha bilinçli hamilelik dönemi geçirmişlerdir.

Araştırmaya katılan bireylerin yaşlılık dönemi hakkında düşünceleri incelendiğinde; birinci kuşak katılımcılar yaşlılık döneminde “düşkün olmaktan” “bakıma muhtaç olmaktan” endişe duyduklarını ve yaşlılık dönemi için olumsuz bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Birinci kuşak katılımcılar yaşlılık dönemi için hazırlık yapmadıklarını, yaşamı akışına bıraktıklarını belirtmişlerdir. İkinci kuşak katılımcılardan bazıları yaşlılık döneminin gelmesinden endişe duymaktadır. Genel anlamda yaşlılık dönemi için olumsuz bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Üçüncü kuşak bireylerin diğer iki kuşaktaki bireylere göre yaşlılık dönemleri için daha fazla hazırlık yaptıkları ve daha bilinçli önlemler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üçüncü kuşak bireyler yaşlanma ve yaşlılık dönemleri konusunda daha olumlu bakış açılarına sahiptirler.

Yaşam öyküsü teorisi, evrimsel ve davranışsal ekolojinin diğer bölümleriyle birlikte canlıların biyolojik, psikolojik ve davranışsal olarak yaşam öyküsü karakterlerini nasıl şekillendirdiğini, bu karakterler üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu açıklamaya çalışır. Yaşam öyküsü teorisi, hızlı veya yavaş stratejinin hangisinin özünde üstün olduğunu öne sürmediği gibi belirli bir özellik veya davranışın iyi ya da kötü olduğunu ima etmez. Bunun yerine farklı yaşam öyküsü stratejilerinin biyolojik mekanizmalardan psikolojik durumlardan, davranışlardan ve bireyin içinde bulunduğu koşullardan nasıl etkilenip, şekillendiğini açıklamaya çalışır. Başlıca yaşam öyküsü özellikleri yaş ve olgunluktaki büyüklük, üreme yatırımı, üreme ömrü ve yaşlanmadır. Bu özelliklerin evrimini şekillendiren faktörler ölüm oranları, doğurganlık oranları, ödünleşmelerin etkisi, ekonomik koşullar, eğitim durumu, beslenme şekli ve bireysel farklılıklardır. Yaşam öyküsü teorisi yaşam öyküsü karakterlerinin şekillenmesinde biyolojik ve fiziksel koşulların etkisini baskın tutar. Bu araştırmada da olduğu gibi yaşam öyküsü karakterleri sadece fiziksel ve biyolojik koşulların etkisiyle değil aynı zamanda kültürel ortamdan ve aileden de etkilenmektedir. Daha sonra yapılacak olan araştırmalarda antropolojik yaklaşımlar ile yaşam öyküsü teorisi birleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Aral, N., & Baran, G. (2001). Çocuk Gelişimi. İstanbul: YA-PA Yayıncılık.
- Avcı, N. (2003). *Yaşama Merhaba: Gelişimde 0-3 Yaş*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Baki, A., & Gökçek , T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 001-021.
- Başbüyük, H. H. (2009). Çoğalmanın Bedeli Ölüm: Yaşlanma Teorilerine Kısa Bir Bakış. V. Ulusal Yaşlılık Kongresi Bildiri Kitabı, Eds. V. Kalinkara, G. Özgün Başbüyük, F. Ay. Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, s 13-20.
- Başol, O., & Çetin, A. G. (2014). X Ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı? *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 3(4), 1-15.
- Beğer, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim Dergisi*, 1-3.
- Berardo, D. H., Shehan, L. L., & Leslie, G. R. (1987). A Residue Of Tradition: Jobs, Careers and Spouse Time in Housework. *Journal of Marriage and Family*, 381-390.
- Bock, J. (2002). Learning, Life History, And Productivity Children's Lives in the Okavango Delta, Botswana. *Human Nature*, 13(2), 161-197.
- Bogin, B., Varela Silva, M. I., & Rios, L. (2007). Life History Trade-Offs in Human Growth: Adaptation or Pathology? *American Journal Of Human Biology*(19), 631-642.
- Brown, J. H., & Sibly, R. M. (2006). Life-history Evolution Under a Production Constraint. *PNAS*, 103(47), 17595-17599.

- Brumbach, B. H., Figueredo, A. J., & Ellis, B. J. (2009). Effects of Harsh and Unpredictable Environments in Adolescence on Development of Life History Strategies A Longitudinal Test of an Evolutionary Model. *Hum Nat*, 20, 25-51.
- Chisholm, J. S. (1993). Death, Hope, and Sex Life-History Theory and the Development of Reproductive Strategies. *Current Anthropology*, 34(1).
- Ellis, B. J. (2004). Timing of Pubertal Maturation in Girls: An Integrated Life History Approach. *Psychological Bulletin*, 130(6), 920–958.
- Flatt, T., Heyland, A., & Braendle, C. (2011). Integrating Mechanistic and Evolutionary Analysis Of Life History Variation. T. Flatt, & A. Heyland içinde, *Mechanisms of Life History Evolution: The Genetics and Physiology of Life History Traits and Trade-Offs* (s. 3-10). New York: Oxford University Press Inc.
- Gluckman, P., Beedle, A., & Hanson , M. (2009). *Principles of Evolutionary Medicine* (s. 97-121). içinde Oxford: Oxford Publishing Limited. [Çıplak, B., Başkurt, O. K., & Uysal , H. (2012). *Evrimsel Tıbbın İlkeleri*. Palme Yayıncılık].
- Göksel, A., & Güneş , G. (2017). Kuşaklar Arası Farklılaşma: X ve Y Kuşaklarının Örgütsel Sessizlik Davranışı Bağlamında Analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 807-828.
- Gözükara, F., Kabalcıoğlu, F., & Ersin, F. (2014). Şanlıurfa İlinde Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. (s. 1-8). Şanlıurfa: Çalışma 16. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi .
- Griskevicius, V., Delton, A. W., Robertson, T. E., & Tybur, J. M. (2011). Environmental Contingency in Life History Strategies:The Influence of Mortality and Socioeconomic Status on Reproductive Timing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2, 241–254.
- Griskevicius, V., Tybur, J. M., Delton, A. W., & Robertson, T. E. (2011). The Influence of Mortality and Socioeconomic Status on Risk and Delayed Rewards: A Life

- History Theory Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(6), 1015–1026.
- Hill , K., & Kaplan, H. (1999). Life History Traits In Humans: Theory and Empirical Studies. *Annu. Rev. Anthropol*, 28, 397-430.
- Hill, E. M., & Chow, K. (2001). Life-history theory and risky drinking. *Society for the Study of Addiction to Alcohol and Other Drugs*, 401–413.
- Laran , J., & Salerno, A. (2012). Life-History Strategy, Food Choice, and Caloric Consumption. *Psychological Science*, 24(2), 167-173.
- MCDade, T. W. (2003). Life History Theory And The Immune System: Steps Toward A Human Ecological Immunology. *Yearbook Of Physical Antropology*, 46, 100-125.
- Mcdade, T. W. (2005). Life History, Maintenance, and the Early Origins of Immune Function. *American Journal Of Human Biology*, 17, 81–94.
- Nylin , S., & Gotthard, K. (1998). Plasticity In Life-History Traits. *Annu. Rev. Entomol.*, 43, 63–83.
- Rollinson, N., & Rowe, L. (2015). The positive correlation between maternal size and offspring size: fitting pieces of a life-history puzzle. *Biological Reviews*, 000–000.
- Saka, N. (1989). Gelişim Nörolojisi., *İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Çocuk Nörolojisi* (s. 3-27). İstanbul: Bayrak Matbaacılık.
- Selman, C., Blount, J. D., Nussey, D. H., & Speakman, J. R. (2012). Oxidative Damage, Ageing, and Life-History Evolution: Where Now? *Trends in Ecology and Evolution*, 27(10), 570-577.
- Smith , H. B., & Tompkins, R. L. (1995). Toward A Life History Of The Hominide. *Annu. Rev. Anthropol.*, 24, 257-279.
- Stearns, S. C. (1989). Trade-offs in life-history evolution. *British Ecological Society*, 259-268.

- Stearns, S. C. (2000). Life History Evolution: Successes, Limitations, and Prospects. *Naturwissenschaften*, 87, 476–486.
- Strassmann, B. I., & Gillespie, B. (2002). Life-history Theory, Fertility and Reproductive Success in Humans. *The Royal Society*, 553–562.
- Williams, G. C. (1957). Pleiotropy, Natural Selection, and The Evolution of Senescence. *Evolution*, 11(4), 398-411.
- Yüksekbilgili, Z., & Akduman , G. (2015). Kuşaklara Göre İşkoliklik. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(19).

EKLER

EK-1

AYDINLATILMIŞ ONAM

BİR SOYA AİT ÜÇ KUŞAĞI OLUŞTURAN KADINLARIN YAŞAM ÖYKÜSÜ KARAKTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: FETHİYE İLÇESİ ÖRNEĞİ

Değerli katılımcı,

Araştırma, bir soya ait üç kuşağı oluşturan kadınların yaşam öyküsü karakterlerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç kapsamında sizleri araştırmaya katılmaya davet ediyorum. Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde görüşme formunda sorulan sorulara verdiğiniz cevaplar kimliğiniz gizli tutularak bilimsel toplantılar ya da yayınlarda sunulabilir. Sorulan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. İçtenlikle cevap verebilirsiniz.

Görüşmeler fotoğraf makinası ile video kayıt şeklinde olacak ve sadece bu araştırma için kullanılacak olup herhangi bir kişi ile ya da ticari bir amaç için paylaşılmayacaktır.

Bu kapsamda kıymetli zamanınızın bir kısmını ayırarak araştırmaya yapacağınız katkı için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Katılımcının;

Adı Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının;

Adı Soyadı:

İmzası:

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Adınız Soyadınız	
Yaşınız	
Kilonuz	
Boyunuz	
Medeni Durumunuz	Bekar ( ) Evli ( ) Boşanmış ( ) Dul ( )
Eğitim Durumunuz	Okuryazar değil ( ) Okuryazar ( ) İlkokul Mezunu ( ) Ortaokul Mezunu ( ) Lise Mezunu ( ) Üniversite ve üzeri Mezunu ( )
Mesleğiniz	
Sosyal Güvenceniz	
Algılanan Gelir Durumu	Gelirim giderimden fazla ( )
	Gelirim giderime eşit ( )
	Gelirim giderimden az ( )

SORU FORMU

1. Ergenliğe girdiğiniz yaşınız kaçtır? (Menarş yaşınız).....
2. Kaç yaşında evlendiniz?.....
3. Çocuğunuz var mı? Evet ( ) Hayır ( ) Kaç tane çocuğunuz var?.....
4. Çocuk sahibi olmak için tedavi aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )
5. Kaç yaşında çocuk sahibi oldunuz?.....
6. Sigara içiyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( ) Günde kaç tane sigara içiyorsunuz? .....
7. Alkol kullanıyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )
8. Herhangi bir hastalığınız var mı? Evet ( ) Hayır ( )
9. Bu hastalıklar nelerdir?.....
10. Menopoza girdiniz mi? Evet ( ) Hayır ( ) Kaç yaşında menopoza girdiniz?.....

KADIN KATILIMCILARA SORULACAK SORULAR (Üçüncü Kuşak)

1. Nerede yaşıyorsunuz? (Köy- mahalle- şehir) Yaşadığınız yer hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Göç etme, taşınma durumunuz oldu mu? (Köyden-şehre) (Şehirden- Köye) Hayatınızın her döneminde aynı yerde mi yaşadınız?
3. Genel olarak kendinizi nasıl hissedersiniz? (enerjik- bitkin- yorgun-neşeli vb.)
4. Beslenme şekliniz nasıldır? Hangi tür besinleri tüketiyorsunuz?
5. Çocukluk döneminde kilonuz yaşitlarınıza göre nasıldı? (Zayıf- normal- kilolu)
6. Ergenlik öncesi beslenme şekliniz nasıldı? (Dengeli- Fast food ağırlıklı- sağlıklı vb.)
7. Hamilelik döneminde beslenme şekliniz nasıldı? Doktor veya bir uzmandan bu konuda destek alıyor muydunuz?
8. Regl döneminiz nasıl geçer? (Ağrılı, sancılı- rahat vb. düzenli-düzensiz)
9. Doğduğunuzdaki kilonuzu biliyor musunuz? Bebeklik döneminizdeki ağırlığınız hakkında bilginiz var mı?
10. Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın doğduklarındaki kilosunu biliyor musunuz?
11. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (erken-normal-geç)

12. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı planladınız mı? Bu kararı vermenizi hangi faktörler etkiledi?

13. Çocuk sahibi olduktan sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?

14. Çocuklarınızın bakımı konusunda yardım aldınız mı alıyor musunuz? Çocuğunuzun/Çocuklarınızın bakım sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

15. Eşiniz çocuklarınızın bakımı, eğitimi gibi konularda size yardımcı oluyor mu? Bu süreçte eşinizin rolünü anlatabilir misiniz?

16. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Bu konu hakkında bir uzmandan bilgi aldınız mı?

17. Çocuk sahibi olduktan sonra kendinizde ne gibi farklılıklar hissediyorsunuz? (bedensel ve ruhsal)

18. Yaşlılık döneminizin nasıl olacağını düşünüyor musunuz? Bu süreç için bedensel ve ruhsal anlamda hazırlık yapıyor musunuz?

KADIN KATILIMCILARIN ANNELERİNE SORULACAK SORULAR (İkinci Kuşak)

1.Nerede yaşıyorsunuz? (Köy- mahalle- şehir) Yaşadığınız yer hakkında bilgi verebilir misiniz?

2. Göç etme, taşınma durumunuz oldu mu? (Köyden-şehre) (Şehirden- Köye) Hayatınızın her döneminde aynı yerde mi yaşadınız?

3.Genel olarak kendinizi nasıl hissedersiniz? (enerjik- bitkin- yorgun-neşeli vb.)

4. Beslenme şekliniz nasıldır? Hangi tür besinleri tüketiyorsunuz?

5. Çocukluk döneminde kilonuz yaşıtlarınıza göre nasıldı? (Zayıf- normal- kilolu)

6. Ergenlik öncesi beslenme şekliniz nasıldı? (Dengeli- Fast food ağırlıklı- sağlıklı vb.)

7. Hamilelik döneminde beslenme şekliniz nasıldı? Doktor veya bir uzmandan bu konuda destek alıyor muydunuz?

8. Regl döneminiz nasıl geçer? (Ağrılı, sancılı- rahat vb. düzenli-düzensiz)

9. Doğduğunuzdaki kilonuzu biliyor musunuz? Bebeklik döneminizdeki ağırlığınız hakkında bilginiz var mı?

10. Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın doğduklarıdaki kilosunu biliyor musunuz?

11. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (erken-normal-geç)

12. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı planladınız mı? Bu kararı vermenizi hangi faktörler etkiledi?

13. Çocuk sahibi olduktan sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?
14. Çocuklarınızın bakımı konusunda yardım aldınız mı alıyor musunuz? Çocuğunuzun/ Çocuklarınızın bakım sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?
15. Eşiniz çocuklarınızın bakımı, eğitimi gibi konularda size yardımcı oluyor mu? Bu süreçte eşinizin rolünü anlatabilir misiniz?
16. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Bu konu hakkında bir uzmandan bilgi aldınız mı?
17. Çocuk sahibi olduktan sonra kendinizde ne gibi farklılıklar hissediyorsunuz? (bedensel ve ruhsal)
18. Yaşlılık döneminizin nasıl olacağını düşünüyor musunuz? Bu süreç için bedensel ve ruhsal anlamda hazırlık yapıyor musunuz?
19. Kızınızın hamilelik dönemini ve sonrasındaki dönemini kendi hamilelik döneminiz ve sonrasındaki dönemle karşılaştırmanızı istesem neler anlatmak istersiniz?
20. Menopoza girdikten sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu? (Ruhsal ve bedensel olarak ne gibi değişiklikler hissettiniz)

KADIN KATILIMCILARIN ANNEANNELERİNE SORULACAK SORULAR
(Birinci Kuşak)

- 1.Nerede yaşıyorsunuz? (Köy- mahalle- şehir) Yaşadığınız yer hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Göç etme, taşınma durumunuz oldu mu? (Köyden-şehre) (Şehirden- Köye) Hayatınızın her döneminde aynı yerde mi yaşadınız?
- 3.Genel olarak kendinizi nasıl hissedersiniz? (enerjik- bitkin- yorgun-neşeli vb.)
4. Beslenme şekliniz nasıldır? Hangi tür besinleri tüketiyorsunuz?
5. Çocukluk döneminde kilonuz yaşitlarınıza göre nasıldı? (Zayıf- normal- kilolu)
6. Ergenlik öncesi beslenme şekliniz nasıldı? (Dengeli- Fast food ağırlıklı- sağlıklı vb.)
7. Hamilelik döneminde beslenme şekliniz nasıldı? Doktor veya bir uzmandan bu konuda destek alıyor muydunuz?
8. Regl döneminiz nasıl geçer? (Ağrılı, sancılı- rahat vb. düzenli-düzensiz)
9. Doğduğunuzdaki kilonuzu biliyor musunuz? Bebeklik döneminizdeki ağırlığınız hakkında bilginiz var mı?
10. Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın doğduklarındaki kilosunu biliyor musunuz?
11. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (erken-normal-geç)

12. Çocuk sahibi olduğunuz yaşınızı planladınız mı? Bu kararı vermenizi hangi faktörler etkiledi?
13. Çocuk sahibi olduktan sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?
14. Çocuklarınızın bakımı konusunda yardım aldınız mı alıyor musunuz? Çocuğunuzun/Çocuklarınızın bakım sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?
15. Eşiniz çocuklarınızın bakımı, eğitimi gibi konularda size yardımcı oluyor mu? Bu süreçte eşinizin rolünü anlatabilir misiniz?
16. Doğum kontrolü, aile planlaması hakkında bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Bu konu hakkında bir uzmandan bilgi aldınız mı?
17. Çocuk sahibi olduktan sonra kendinizde ne gibi farklılıklar hissediyorsunuz? (bedensel ve ruhsal)
18. Yaşlılık döneminizin nasıl olacağını düşünüyor musunuz? Bu süreç için bedensel ve ruhsal anlamda hazırlık yapıyor musunuz?
19. Kızınızın hamilelik dönemini ve sonrasındaki dönemini kendi hamilelik döneminiz ve sonrasındaki dönemle karşılaştırmanızı istesem neler anlatmak istersiniz?
20. Torununuzun hamilelik dönemini ve sonrasındaki dönemi kendi hamilelik döneminiz ve sonrasındaki dönemle karşılaştırmanızı istesem neler anlatmak istersiniz?
21. Menopoza girdikten sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu? (Ruhsal ve bedensel olarak ne gibi değişiklikler hissettiniz)

ETİK KURUL ONAY FORMU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

2020

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu	
	AÇIK ADRESİ:	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Morfoloji Binası A Blok 1. Kat No: A1-05 Kampüs /ANTALYA	
	TELEFON	0 (242) 249 69 54	
	FAKS	0 (242) 249 69 03	
	E-POSTA	etik@akdeniz.edu.tr	
	ETİK KURUL KODU	2012-KAEK-20	
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI		Prof.Dr.Hasan Hüseyin BAŞIBÜYÜK	
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		Bir Soya Ait Üç Kuşaklı Oluşturan Kadınların Yaşam Öyküsü Karakterlerinin Değerlendirilmesi :Fethiye İlçesi Örneği	
KARAR BİLGİLERİ	Karar No:KAEK- 701	Tarih: 09.09.2020	
	Yukarıda bilgileri verilen çalışmanın yapılmasında bilimsel ve etik açısından sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Meliha	Uyruğu	T.C
Soyadı	GÜÇLÜ	Tel no	
Doğum tarihi		e-posta	

Eğitim Bilgileri

Mezun olduğu kurum		Mezuniyet yılı
Lise	Fethiye Ömer Özyer Anadolu Öğretmen Lisesi	2013
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü	2019
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gerontoloji Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans	
Doktora		

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (yıl-yıl)
İş deneyimim bulunmamaktadır.		

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı
İngilizce	YÖKDİL- SAĞLIK	48,75

Proje Deneyimi

Proje Adı	Destekleyen kurum	Süre (Yıl-Yıl)
Proje deneyimi bulunmamaktadır.		

Burslar-Ödüller:

Yayınlar ve Bildiriler: